

Restauratiefonds.

Jaarverslag 2024
40 jaar impact.

Springlevende monumenten.
Nu en in de toekomst.

Voorwoord →

Kerncijfers →

Ons verhaal →

Maatschappelijke impact →

Mens & Organisatie →

Raad van toezicht →

Risicomanagement →

Financiële gegevens →

Jaarrekening →

Controleverklaring →

Voorwoord

40 jaar impact

Het Restauratiefonds bestaat 40 jaar. En daar staan we graag bij stil. Allereerst om onze waardering uit te spreken voor al die mensen en organisaties die zich inzetten voor het erfgoed in Nederland en het Caribisch deel van ons Koninkrijk. Maar ook om stil te staan bij de ontwikkeling die we doormaakten en bij wat we hebben bereikt. In dit jaarverslag blikken we daarom terug op 2024 én op de historie van ons fonds.

Onze historie

Terug naar 1985. In dit jaar begonnen we met het financieel ondersteunen van eigenaren van rijksmonumenten bij hun restauratie met laagrentende leningen. Dat was hard nodig: er was een enorme restauratie-achterstand.

De ondersteuning werd al snel uitgebreid naar regionale fondsen voor provincies en gemeenten. Met onze fondsen dragen we graag bij aan een mooiere wereld. Ook voor de generaties na ons. Daarom helpen we eigenaren inmiddels met financiering voor restauratie, verduurzaming, funderingsherstel en herbestemming. Met resultaat.

Samen zorgen voor
springlevend erfgoed

Ons werk

In het afgelopen jaar heb ik gezien hoe bevlogen en betrokken mensen zijn om ons erfgoed in stand te houden of een nieuw leven te geven. Zo reisde ik tijdens Open Monumentendag samen met gedeputeerde Peter Drenth door Gelderland, waar we al 10 jaar samen met de provincie Gelderland en het Gelders Monumentenfonds werken aan het behoud van ons erfgoed. Monumenten in de provincie krijgen een nieuw leven, zoals NYMA in Nijmegen, de Leerfabriek in Elden, de Gelderlandfabriek in Culemborg en Kerk op het Kip in Rekken. Samen maken we deze projecten mogelijk, samen creëren we impact en zorgen we dat ons erfgoed springlevend blijft.

En we zijn nog lang niet klaar! Want van Groningen tot Limburg en tot in het Caribische deel van ons Koninkrijk is er nog veel te doen. Dat ontdekte ik tijdens mijn bezoek aan deze eilanden. Onze fondsen zijn daar met bijna 20 miljoen euro nog bescheiden. Toch zie ik de impact die we maken. Met plezier gaf ik dan ook een Restauratiefonds Compliment aan Marcel Dennert van Stichting Monumentenzorg Curaçao. Grensverleggers in erfgoed zoals hij zijn nodig om de gedeelde geschiedenis te koesteren en levend te houden. Het erfgoed op de eilanden, deels ook beladen, is een testament van het verleden en van de mensen die de monumenten gebouwd hebben.

Aan deze duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de VN dragen we bij →

Transparant over impact op monument, mens en omgeving

Onze maatschappelijke impact

We willen echt iets betekenen voor de maatschappij. Steeds meer worden eisen gesteld aan organisaties op het gebied van Environmental, Social & Governance (ESG): milieu, maatschappij en goed bestuur. We zijn nog niet verplicht om hierover te rapporteren. Toch voelen wij ons als maatschappelijke organisatie verantwoordelijk om transparant te zijn over onze impact op monument, mens en omgeving. Daarom rapporteren we in dit jaarverslag ook ‘niet-financiële cijfers’. Niet omdat het moet, maar omdat we geloven dat het de juiste weg is.

We rapporteren over de ESG-doelen en over de Sustainable Development Goals (SDG's), [zeventien doelen](#) die zijn vastgesteld door de Verenigde Naties. Daarbij kiezen we voor vier SDG's die het dichtst bij ons staan en waarmee we de meeste impact kunnen maken: kwaliteitsonderwijs, betaalbare en duurzame energie, duurzame steden en gemeenschappen en partnerschappen.

Onze medewerkers

Iedere dag staan onze medewerkers klaar voor monumenteigenaren. Met kennis, netwerk en financiering helpen zij hen verder. Ik ben onder de indruk van de impact die mijn collega's maken. Op de jaarlijkse teambuildingsdag, NRF Doet, zetten zij zich afgelopen jaar ook in voor maatschappelijke projecten om kwetsbare mensen te helpen.

De cijfers van het werkbelevingsonderzoek maken mij trots: we scoren gemiddeld een 8,2 op werkbeleving. Het is mijn overtuiging dat onze medewerkers impact blijven maken als we goed voor hen zorgen. Daarom besteden we veel aandacht aan hun welzijn en gezondheid met onder meer een wandel-challenge, periodiek medisch onderzoek, meer vrije dagen en een nieuwe vitaliteitsregeling voor oudere medewerkers. Zo doen we er alles aan om medewerkers fit en vitaal te houden.

In 2024 hielpen we zo'n 300 monumenteigenaren met een financiering

Samenwerken voor meer impact

Ik geloof sterk dat tevreden medewerkers voor tevreden klanten zorgen. En daar doen we het uiteindelijk voor. Zo hebben we afgelopen jaar weer ruim 300 monumenteigenaren kunnen helpen met ruim 146 miljoen euro aan nieuwe leningen. Van minister tot monumenteigenaar, van erfgoedprofessional tot collega: in mijn ontmoetingen merk ik telkens dat iedereen zeer begaan is met het erfgoed in ons koninkrijk. Iedereen herkent ook de kracht van onze revolverende fondsen, inmiddels meer dan 30. Zo investeren we duurzaam in aantrekkelijke, herkenbare dorpen, steden en regio's.

Onze toekomst

Uitdagingen zijn er ook. Zoals de restauratie en verduurzaming van grote monumenten, de aanpak van funderingsproblematiek en het aanpassen van monumenten aan de gevolgen van klimaatverandering. Nu en in de toekomst blijven we meebewegen met veranderingen in de omgeving. Het behoud van monumenten is voor ons geen doel op zich. Het gebruiken en benutten van monumenten is een middel om maatschappelijke uitdagingen aan te gaan en maatschappelijke waarde te creëren.

Dank aan onze partners

Een groot woord van dank is op z'n plaats voor onze partners. Dank voor het toevertrouwen van financiële middelen en het beschikbaar stellen van kennis en netwerken om zo samen monumenteigenaren te ondersteunen bij het duurzaam behoud en herstel van hun monument. En dank voor ons duurzame partnerschap.

Laten we samen blijven bouwen aan een mooi Nederland en Caribisch deel van het Koninkrijk en het beter benutten van bestaande monumentale gebouwen!

Uğur Özcan

directeur-bestuurder Nationaal Restauratiefonds

Kerncijfers

Financieel

	2024	2023
(x EUR 1.000)	Bedrag	Bedrag
Saldo baten en lasten inclusief belasting	8.658	8.362

Balanstotaal	1.553.487	1.492.847
Totaal revolverende fondsen	653.670	656.506

Revolverende werking		
Revolverende werking Restauratiefonds-hypotheke	20.141	20.707
Revolverende werking Restauratiefondsplus-hypotheke	5.406	7.144
Revolverende werking Duurzame Monumenten-leningen	1.097	858
Revolverende werking Duurzame Monumentenplus-leningen	2.999	2.275
Revolverende werking Opengestelde Monumentenplus-leningen	2.415	536

Portefeuille financieringen (na aftrek bouwdepot en voorziening insolventie)	1.020.850	968.790
---	-----------	---------

Productie (gepasseerde leningen)		
Leningen (in bedragen)	145.564	113.341
Uitbetaalde Rijkssubsidies	137.646	135.988

Maatschappelijke impact

Revolverende fondsen

De eerste euro wordt voor de vierde of tweede keer uitgeleend.

Totale financieringsomvang
2,4 miljard euro
sinds de oprichting in 1985

2024 **145,6 miljoen euro**

inclusief 1,2 miljoen euro voor Caribisch deel van het Koninkrijk

Aantal leningen 2024

299

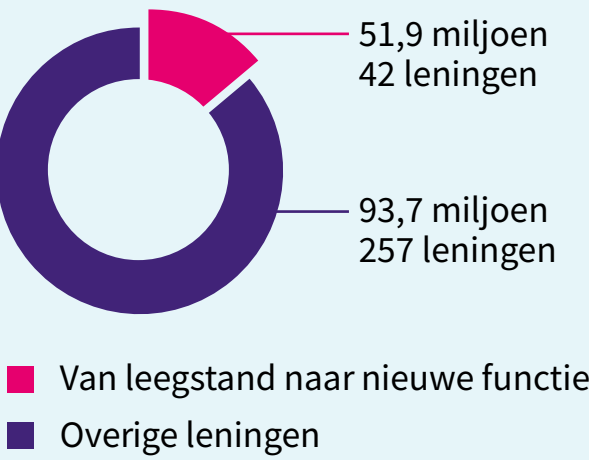
114 ambassadeurs
werken voor het Restauratiefonds

>30 fondsen in beheer
totaal toevertrouwd vermogen:
1,3 miljard euro
inclusief revolverende werking

Bijdragen aan maatschappelijke opgave in 2024

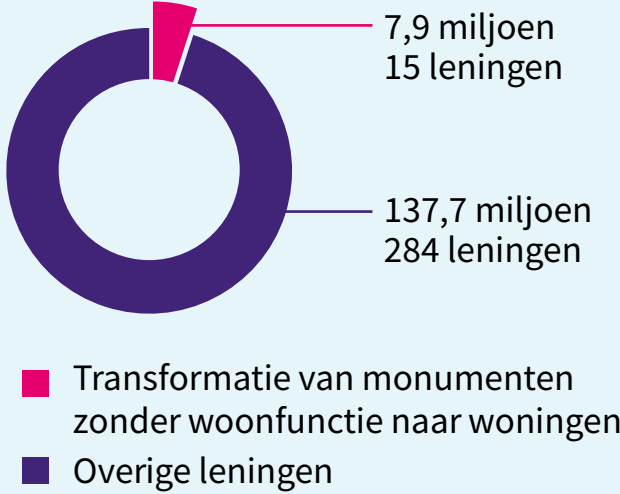
Onderhoud/ restauratie	15,4 miljoen	→ 67 leningen
Verduurzaming	36,9 miljoen	→ 73 leningen
Herbestemming/grootschalige restauratie	27,5 miljoen	→ 22 leningen
Behoud cultuurhistorie/gemengde opgave	15,8 miljoen	→ 87 leningen
Aanvullend om totale opgave te realiseren	50,0 miljoen	→ 50 leningen

Bijdragen aan leegstand terugbrengen en daarmee leefbaarheid vergroten

397 woningen toegevoegd

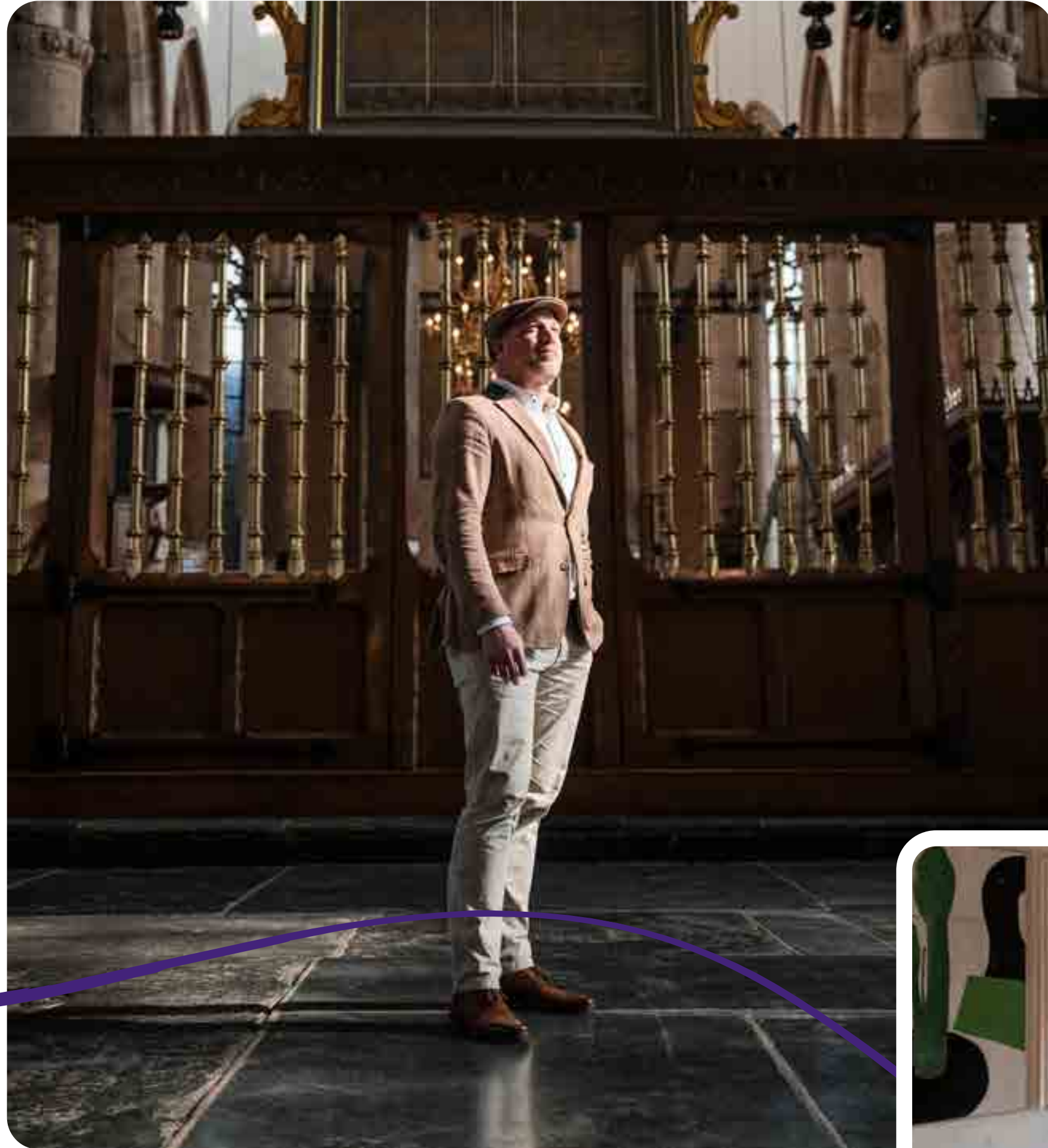
Bijdragen aan woningopgave

Ons verhaal

40 jaar impact

Springlevende monumenten – nu en in de toekomst →

40 jaar impact

Springlevende monumenten – nu en in de toekomst

Al 40 jaar hebben we impact als financier van de monumentenzorg. In de jaren tachtig van de vorige eeuw was er een grote restauratieachterstand in Nederland. Ook groeide het besef dat investeren in nieuwbouw in de binnensteden een keerzijde had. Cultureel erfgoed ging verloren. Daarom werd het Nationaal Restauratiefonds opgericht. Met resultaat. Want nu, in 2025, staat veel erfgoed er goed bij. Daarnaast zijn er uitdagingen. Ons jubileum biedt een mooi moment voor reflectie. Wat is de kracht van het fonds? En zijn we klaar voor de toekomst?

40 jaar financieren met impact

Sinds 1985 zijn wij dé partner voor monumenteigenaren op het gebied van financiering en proceskennis over het behoud van monumenten in Nederland en het Caribisch deel van het Koninkrijk. En dus vieren we ons veertigjarig bestaan.

Een mijlpaal! Al die jaren werken we samen met het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap – voorheen Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur. We dragen structureel bij aan het aanpakken van de restauratie- en onderhouds-opgave bij historische gebouwen.

De restauratieachterstand van rijksmonumentale woonhuizen in Nederland is teruggebracht naar onder de 15%, een verhoging ten opzichte van voorgaande jaren vanwege verduurzaming en funderingsherstel. En we blijven structureel bijdragen. Ook bij nieuwe uitdagingen.

Denk daarbij aan het aanpassen van monumenten aan de gevolgen van klimaatverandering. Het eerste regionale fonds dat klimaatadaptatie mogelijk gaat financieren is in samenwerking met provincie Noord-Brabant. En het stimuleren van fysiek toegankelijker maken van monumenten in samenwerking met de gemeente Utrecht voor een inclusievere samenleving.

Terug in de tijd

Hoe is het Restauratiefonds ontstaan?

We nemen u mee terug in de tijd.

Een verhaal over veranderende inzichten en herwaardering van historische gebouwen.

1^e lening aan Stadsherstel in Hoorn uit handen van voormalig. Voorzitter van het Bestuur, professor mr. Pieter van Vollenhoven.

1961

Nieuwe monumentenwet

De Monumentenwet uit 1961 biedt eigenaren de mogelijkheid maximaal 60 procent subsidie te krijgen voor restauratie van hun rijksmonument. Maar er is amper budget, en alleen subsidie. Daarnaast ligt de focus op nieuwbouw.

Jaren 70

Stadsvernieuwing

In de jaren zeventig investeren gemeenten en het Rijk volop in het verbeteren van de leefbaarheid in de binnensteden. Om extra woningen te creëren, moeten veel historische gebouwen wijken voor nieuwbouwplannen. Daarnaast krijgt de auto ruim baan in de binnensteden.

Jaren 80

Verzet tegen afbraak van monumenten

Begin jaren tachtig keert het tij. Het besef dat behoud van cultureel erfgoed van groot belang is, neemt toe. Bewoners, ondernemers en de lokale politiek verzetten zich tegen de afbraak van oude wijken en monumenten. Ook in Den Haag dringt door dat er iets moet gebeuren. Het dan zittende kabinet vindt dat historische gebouwen bescherming moeten krijgen én dat de overheid structureel moet bijdragen aan de restauratie- en onderhoudskosten om verder verval te voorkomen.

1985

Revolverend fonds: een zeer doeltreffend instrument

Oprichting Nationaal Restauratiefonds

Voor het verstrekken van deze nieuwe leningen richt het toenmalige ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap in juni 1985 Stichting Nationaal Restauratiefonds op. Dit fonds krijgt een startkapitaal én de taak dit geld zo effectief en efficiënt mogelijk in te zetten. Dat is niet voor niets: er is een forse restauratie-achterstand en er is weinig geld beschikbaar. Het Restauratiefonds besluit daarom een revolverend fonds te creëren. Dat blijkt een relatief eenvoudig, maar zeer doeltreffend instrument om dezelfde subsidiegelden keer op keer te kunnen gebruiken.

Revolverende fondsen zijn er om maatschappelijke doelen te financieren. De overheid stelt geld beschikbaar via een fonds. Rente en aflossing keren terug voor het financieren van nieuwe projecten. Dit geld stelt het fonds dus opnieuw beschikbaar voor hetzelfde beleidsdoel.

1986

Nota Monumenten van Elco Brinkman

In 1986 komt er structurele subsidie beschikbaar, in aanloop naar de Monumentenwet 1988. De subsidie komt voort uit de Nota Monumenten van Elco Brinkman, destijds de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur. Dankzij deze nota mogen gemeenten voortaan toestemming verlenen voor onderhoud en restauratie aan rijksmonumenten – tot dan toe lag deze taak bij het Rijk.

Ook voorziet de nota in een ambitieus Strategisch Plan Monumentenzorg om de deplorabele toestand waarin veel monumenten verkeren aan te pakken. Dit plan is een initiatief van Hedy D'Ancona, minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur. Bij de nieuwe regeling wordt de subsidie voor de helft vervangen door een laagrentende lening.

Van sloopkogel tot structureel investeren in gebouwd erfgoed

Terugblik op 2024

Het jaar 2024 was voor het Restauratiefonds een succesvol jaar. We hebben veel nieuwe leningen kunnen verstrekken, met een totale omvang van 146 miljoen euro. Ook het financiële resultaat was positief, met 8,7 miljoen euro aan baten en lasten inclusief belastingen.

Door de economische omstandigheden - zoals inflatie, stijgende bouwkosten en terughoudendheid bij reguliere banken – blijft de vraag naar onze financieringen hoog. Dit benadrukt het belang van onze laagrentende leningen. Tegelijkertijd betekent dit dat de middelen in de rijksfondsen eind 2024 onder druk staan, wat mogelijk gevolgen heeft voor toekomstige financieringen.

Extern blijven de risico's rondom cybercrime toenemen. Binnen het Restauratiefonds zijn de algehele risico's stabiel gebleven, met uitzondering van IT en compliance. Daar hebben we juist verbeteringen doorgevoerd.

- **IT:** In 2024 hebben we grote stappen gezet in de voorbereiding op een nieuw financieringsplatform en een subsidiebeheerplatform. Daarnaast zijn we gestart met de opbouw van een datawarehouse, waarmee we onze data beter kunnen benutten en analyseren.
- **Compliance:** We hebben projecten uitgevoerd rondom 'Dataretentie' en 'Ken je klant', waardoor de risico's op dit gebied verder zijn verlaagd.

Vooruitblik op 2025

In 2025 blijven belangrijke thema's zoals financiering voor grote monumenten, verduurzaming, klimaat-adaptatie en cyberveiligheid centraal staan. Ook onderwerpen zoals kunstmatige intelligentie en bedrijfscontinuïteit vragen om aandacht, zowel vanuit een risicoperspectief als vanwege de kansen die ze bieden.

Intern ligt de focus op de implementatie van het financieringsplatform, het subsidiebeheerplatform en de verdere ontwikkeling van ons datawarehouse, CRM en partnerportaal. Het is daarbij een uitdaging om intern de juiste focus te houden, medewerkers actief te betrekken én extern de belangrijkste ontwikkelingen goed te blijven volgen.

Met deze ontwikkelingen kunnen we in 2025 monument-eigenaren ook goed ondersteunen bij het behouden, verduurzamen en herbestemmen van erfgoed.

Waar staan we nu?

En nu is het 2025. Wat hebben we bereikt? Wat is onze strategie, wat zijn onze kerntaken? En welke samenwerkingspartners helpen mee onze impact te vergroten?

Onze strategie

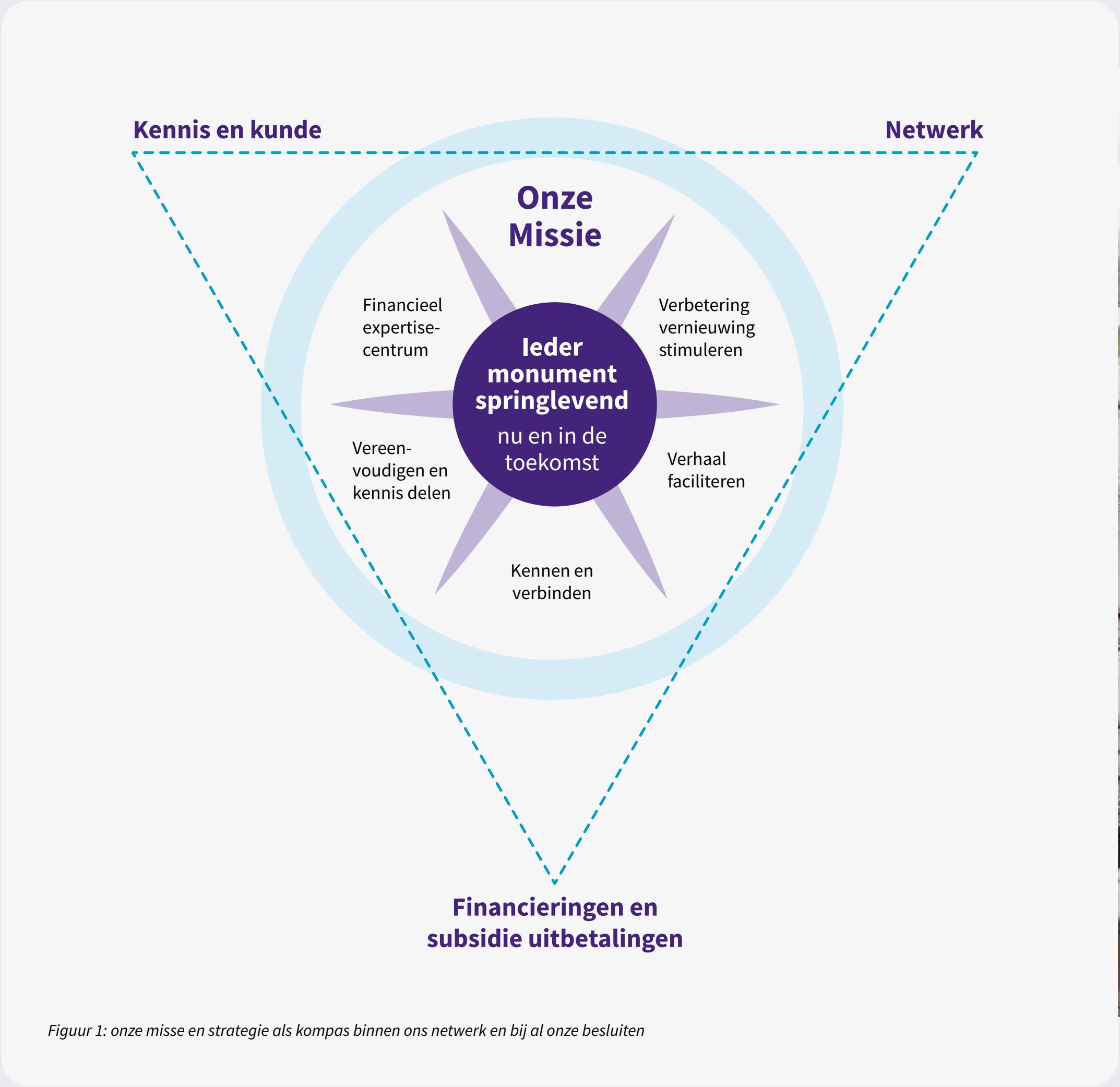
Samen mee- bewegen met maatschappelijke transities

Dat is de kern van onze strategie. Daarbij draait het om maatschappelijke opgaven waarin erfgood een belangrijke rol vervult. Of die van wezenlijk belang zijn voor het behoud ervan in Nederland en het Caribisch deel van het Koninkrijk. Een voorbeeld van zo'n maatschappelijke transitie is op dit moment de urgentie om ons erfgood aan te passen aan de gevolgen van klimaatverandering. Het zijn ontwikkelingen die ons scherp houden in het bereiken van onze missie. Samen met partners formuleren we oplossingen voor een zo efficiënt en effectief mogelijke monumentenzorg voor eigenaren, overheden en uitvoerders.

Onze missie

Ieder monument springlevend, nu en in de toekomst. Dat is onze missie. We hebben maatschappelijke impact door samenwerking met overheden, particuliere organisaties en gerichte dienstverlening aan eigenaren van monumenten of cultuurhistorisch waardevolle panden. Deze missie inspireert onze medewerkers elke dag.

Met onze samenwerkingspartners zorgen we blijvend voor springlevende monumenten. Onze strategie is daarbij leidend en fungeert als kompas. Ons fonds combineert financieren en uitbetalen van subsidies met een groot, waardevol netwerk, van waaruit de kennis en kunde van onszelf en onze partners wordt gedeeld. Zo zijn wij een betrouwbare partij die financiële en maatschappelijke impact maakt. Meer over onze financiële partners en kennispartners leest u hierna.

Een groot, waardevol netwerk

Onze kerntaken

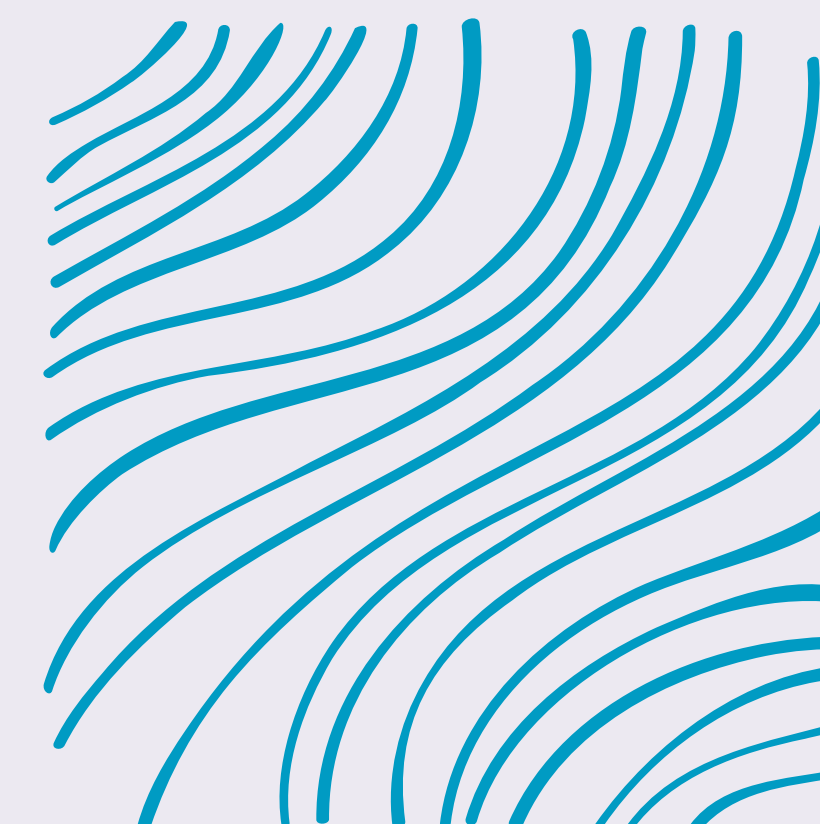
We verstrekken (laagrentende) financieringen en betalen subsidies uit aan monumenteigenaren.

We delen kennis over financiële en procesmatige aspecten van het herstel en behoud van monumenten.

We geven voorlichting aan eigenaren, verbinden betrokkenen, stimuleren innovatie en vergroten het draagvlak voor monumenten.

Door goed invulling te geven aan deze taken, zijn wij in staat te investeren in het versterken van de erfgoedsector

Onze maatschappelijke impact

Met ons fonds dragen we graag bij aan mooie steden en regio's in Nederland en het Caribisch deel van het Koninkrijk. Ook voor de generaties na ons. Verduurzaming van monumenten hoort daarbij. Vanaf 2013 zijn wij daarom actief in het financieel ondersteunen van eigenaren die hun monument verduurzamen: inmiddels vanuit bijna alle fondsen (>30) die we in beheer hebben. De basis hiervoor is een goede financiële ondersteuning. Dat is nodig om monumenten en beschermde panden te behouden. Daarom helpen we eigenaren met een gerichte financiering voor restauratie, verduurzaming en herbestemming. Waar mogelijk betalen wij ook subsidies uit. Zo maken we meer mogelijk.

Maatschappelijke doelstellingen

De ontwikkelingen rondom maatschappelijke impact volgen we op de voet. En we rapporteren over 'niet-financiële cijfers': de SDG- en ESG-doelen. We kiezen daarbij voor SDG's die het dichtst bij ons staan en waarmee we de meeste impact kunnen maken: kwaliteitsonderwijs, betaalbare en duurzame energie, duurzame steden en gemeenschappen, en partnerschappen. Elk jaar maken we stappen om deze duurzame doelen in te bedden in ons denken en doen.

Vanaf boekjaar 2024 is rapportering over ESG verplicht voor beursgenoteerde bedrijven. Voor ons bestaat deze verplichting niet. Maar indirect, via leveranciers of klanten, kunnen we hier wel bij betrokken worden. De komende jaren zijn de ESG-rapportagerichtlijnen daarom steeds meer leidend en zichtbaar in onze verantwoording én in onze bedrijfsvoering. Zo zijn we maximaal van toegevoegde waarde en maken we duurzaam maatschappelijke impact in onze bijdrage aan een mooier Nederland en Caribisch deel van het Koninkrijk.

Over SDG en ESG

SDG staat voor de 17 Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties. De SDG's hebben als gemeenschappelijk doel de wereld tot een betere plek te maken.

ESG staat voor Environment, Social, Governance: milieu, sociaal en goed bestuur. Dit zijn de drie belangrijkste criteria voor (activiteiten van) een organisatie die gevolgen kunnen hebben voor de samenleving of het milieu. De criteria maken het mogelijk de duurzaamheid en de ethische weerslag van een organisatie te meten.

Figuur 2: de Sustainable Development Goals waar wij aan bijdragen

Onze partners

Financiële partners

Ministerie van OCW

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Met het ministerie van OCW en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed werken we nauw samen om eigenaren zo goed mogelijk te ondersteunen bij het behoud en herstel van hun rijksmonument. Dat geldt voor eigenaren in Nederland en sinds 2009 ook in het Caribisch deel van het Koninkrijk.

Een goede financiële ondersteuning is nodig om monumenten en anders beschermde panden te behouden. Daarom helpen we eigenaren met een gunstige financiering van restauratie en verduurzaming. Als dat mogelijk is, kunnen we ook een marktconforme lening verstrekken voor de aanvullende investeringen, onder meer bij herbestemming. Zo maken we de totale instandhoudingsopgave mogelijk. Voor het ministerie betalen wij ook subsidies voor onderhoud en restauratie aan rijksmonumenten uit.

“Het Restauratiefonds is voor het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap een onmisbare partner. Als uitvoerder van beleid en door het verstrekken van leningen en subsidies. Maar ook door het informeren van eigenaren. En, minstens zo belangrijk, door het beleid te voeden met inzichten over wat werkt en wat niet en door nieuwe ontwikkelingen te signaleren.”

Joost Kuggeleijn, Coördinerend beleidsmedewerker
Directie Erfgoed & Kunsten, ministerie van OCW

Ministerie van Volkshuisvesting & Ruimtelijke Ordening

In 2024 gingen we een relatie aan met het ministerie van Volkshuisvesting & Ruimtelijke Ordening (VRO). Het succes van onze laagrentende lening voor grootschalige verduurzaming van rijksmonumenten was aanleiding voor het eerste contact. Het ministerie van VRO is via dit bestaande instrument van het Restauratiefonds goed in staat om zijn beleidsdoelen op het gebied van verduurzamen van maatschappelijk vastgoed te realiseren - zonder een nieuw fonds op te richten. De relatie met het ministerie wordt ook versterkt omdat we steeds intensiever samenwerken in het behouden en benutten van monumenten in het Caribisch deel van het Koninkrijk. Eigenaren van monumenten en cultuurhistorisch waardevolle panden op de zes eilanden kunnen een zeer gunstige lening aanvragen. Behoud van erfgoed is hier een bron van economische ontwikkeling en toerisme én een manier om bij te dragen aan verduurzaming of betaalbare woningen. We werken samen met het ministerie van VRO in de Regio Deal voor Sint-Eustatius en de Erfgoed Deal voor Bonaire.

Een laagrentende lening kan uitkomst bieden

“Verduurzaming van maatschappelijk vastgoed levert een bijdrage aan de gehele klimaatdoelstelling voor de gebouwde omgeving. Verduurzaming komt echter niet automatisch op gang. Voor een deel van de eigenaren is financiering een bottleneck. Een laagrentende lening kan uitkomst bieden. Het Ministerie van Volkshuisvesting en Ruimtelijke Ordening (VRO) sluit voor rijksmonumenten aan op de bestaande fondsstructuur van het Nationaal Restauratiefonds”.

Mieke Pels, Beleidsmedewerker energietransitie gebouwde omgeving bij het ministerie van VRO

[Lees het hele verhaal in ons online jaaroverzicht →](#)

Provincies en gemeenten

Behalve het Rijk zijn ook provincies en gemeenten belangrijke partners waarvoor het Restauratiefonds revolverende fondsen opzet voor monumenteigenaren van onder meer gemeentelijke monumenten ter ondersteuning van lokaal erfgoedbeleid. Het Restauratiefonds werkt samen met de provincies Noord-Holland, Drenthe, Gelderland en met de gemeenten Amsterdam, Hilversum, Deventer, Leeuwarden, Moerdijk, Rotterdam, Utrecht, Dordrecht en Schiedam. Daarnaast werken we met de provincie Noord-Brabant aan een nieuw Erfgoedfonds van 50 miljoen euro dat in 2025 start bij positieve politieke besluitvorming. Het eerste regionale fonds dat naast restauratie, verduurzaming en herbestemming expliciet klimaatadaptieve maatregelen gaat ondersteunen.

Nieuwe maatschappelijke opgave financieren is pionieren en een kwestie van doen.

De meeste regionale fondsen verstrekken inmiddels ook laagrentende leningen voor verduurzaming en herbestemming. Ook nieuwe maatschappelijke opgaves krijgen een plek. Zo stimuleert de gemeente Utrecht als eerste het fysiek toegankelijker maken van openbare monumenten. Dat is mogelijk door het laagrentend financieren vanuit het Utrechts Restauratiefonds. De gemeente is daarmee koploper en pionier. Het verbeteren van fysieke toegankelijkheid van monumenten vraagt om balans: aanpassingen aan het gebouw zijn belangrijk voor een inclusievere en toegankelijke samenleving, maar een uitdaging vanwege het behoud van cultuurhistorische waarden.

Utrecht is koploper in verduurzaming en inclusie van monumenten

De gemeente Utrecht was ook koploper in verduurzaming van monumenten. Ze was in 2013 de eerste partner die vanuit de samenwerking met het Restauratiefonds energiemaatregelen ondersteunde. Nu vanzelfsprekend, toen vernieuwend.

“Met de leningen uit het Gelders Monumentenfonds merken we dat er minder subsidie per project nodig is. Het credo ‘lening waar kan en subsidie waar moet’ kunnen we op deze manier ten volle benutten. Met de huidige werkwijze van het programma Cultuur & Erfgoed rondom erfgoedprojecten kijken we of subsidie écht nodig is, of dat een project ook met een lening gefinancierd kan worden. Op deze manier kunnen we meer projecten helpen met minder subsidies.”

Willemijn van den Berg, coördinator erfgoed bij provincie Gelderland

[Lees het hele verhaal in ons online jaaroverzicht →](#)

Publiek-private samenwerking: de Cultuurfondsen voor Monumenten

Met het landelijke Cultuurfonds hebben we een duurzame financiële relatie: de Cultuurfondsen voor Monumenten. Dit initiatief van het Cultuurfonds met negen provincies is meer dan twintig jaar geleden gestart. Hierdoor kunnen eigenaren van gemeentelijke monumenten en anders lokaal beschermde panden de restauratie, verduurzaming en herbestemming van hun pand financieren tegen een gunstig rentepercentage.

De Cultuurfondsen voor Monumenten zijn belangrijk: voor niet-rijksmonumenten is er geen landelijk financieel instrument, terwijl de behoefte aan ondersteuning voor restauratie en verduurzaming bij eigenaren groot is. Bij de oprichting waren naast de negen provincies ook talloze private schenkers betrokken. Sinds vorig jaar zijn er opnieuw private partners enthousiast om bij te dragen aan deze unieke en lokaal sterke samenwerking. Zoals het J.B. Scholtenfonds uit Groningen in 2023 en een privaat fonds in Friesland in 2024. Daar zijn we enorm blij mee, want de kracht van deze samenwerking zit in het publiek-private partnerschap.

“Het bijzondere, en voor ons unieke, aan het Cultuurfonds voor Monumenten is dat het een revolverend fonds is. Dit zorgt ervoor dat de bijdrage van een schenker of partner voor de eeuwigheid inzetbaar is. Dat wij met het Restauratiefonds samenwerken in deze duurzame vorm van financieren, is iets waar we als Cultuurfonds bijzonder trots op zijn. Onze ambitie is om in heel Nederland nog meer partnerships aan te gaan. Want de urgentie is groot en de lokaal beschermde parels die een regio kleur geven verdienen deze aandacht.”

Marijke Naber
adviseur Partnerships Cultuurfonds

[Lees het hele verhaal in ons online jaaroverzicht →](#)

Film Herbestemming boerderij Opende

Een oude boerderij in Opende (gemeente Westerkwartier, Groningen) is omgebouwd tot vijf nieuwe duurzame appartementen voor senioren. Het Cultuurfonds voor Monumenten Groningen maakte dit mogelijk. In 2024 bezocht Susan Top, gedeputeerde provincie Groningen, het herbestemde karakteristieke pand. Dat deed ze samen met vertegenwoordigers van het Nationaal Restauratiefonds, het Cultuurfonds, Scholten Kammingafonds en de gemeente Westerkwartier.

[▶ Bekijk hier de film van het bezoek aan Opende](#)

Private fondsen

Ook private fondsen ondersteunt het Restauratiefonds bij het realiseren van hun specifieke maatschappelijke doelstelling. Zo werken we samen met Fonds 1818 via het Monumentenfonds 1818 in de regio Den Haag bij het restaureren, verduurzamen en herbestemmen van maatschappelijke projecten zoals kerken. In 2020 richtten we samen met Fonds Schiedam Vlaardingen e.o. het Maassteden Monumentenfonds op. Herbestemmingsprojecten in Schiedam, Vlaardingen en Maassluis, steden met een eeuwenoude geschiedenis, krijgen dankzij de financiering een kans. En monumenten blijven behouden voor de toekomst.

“Monumenten herbergen en benadrukken de geschiedenis van een stad en dragen bij aan de leefbaarheid.”

John Massaar, directeur Fonds Schiedam Vlaardingen en omstreken

Deze doelen realiseerden we in 2024 dankzij onze financiële partners

Natuurlijk zijn alle partners die ons middelen toevertrouwen van groot belang voor het bereiken van onze missie. Daarnaast hebben we deze extra doelen kunnen bereiken in 2024 door bijdragen van partners:

- **Eigenaren ondersteunen we bij de instandhoudingsopgaves** met de middelen die Rijksoverheid, provincie, gemeenten en private partijen ons toevertrouwen. Hierdoor zorgen we dat gebouwen hun waarde behouden, blijven voldoen aan wet- en regelgeving en geschikt blijven voor het beoogde gebruik. Deze ondersteuning hebben we voor een aanzienlijk deel te danken aan de vergroting van de ruimte binnen de achterborggarantie met 120 miljoen euro tot 500 miljoen euro per 1 januari 2024.
- **Een bedrag van 25 miljoen euro** doteerde het ministerie van Volkshuisvesting & Ruimtelijke Ordening (VRO) eind 2024 voor verduurzaming van rijksmonumenten met (deels) een maatschappelijke bestemming. Dit bedrag wordt over een periode van vijf jaar verdubbeld door het ministerie van OCW, om te beginnen met 6,4 miljoen euro eind 2024.
- **Herstel en verduurzaming van historische panden voor bewoning in Rincon, de oudste nederzetting op Bonaire** is het doel van het project ‘Di Boneiru pa Boneiru’. Het openbaar lichaam Bonaire (OLB) diende voor het project een aanvraag in bij Programmabureau Erfgoed Deal. De verbetering van woningen met cultuurhistorische waarde in Rincon staat centraal. Wij ondersteunden het OLB bij de aanvraag en participeren met een bedrag van 500.000 euro in de restauratie van historische panden voor met name bewoning.
- De provincies Zuid-Holland, Friesland en Overijssel en een privaat fonds in Friesland hebben de **Cultuurfondsen voor Monumenten** versterkt met in totaal bijna 2 miljoen euro.
- **Een bijdrage in de regionale revolverende fondsen** Fonds Schiedam Vlaardingen e.o. en de provincie Gelderland.
- **Duurzame samenwerking met Vereniging Hendrick de Keyser Monumenten.** Verstrekken van financiering aan Hendrick de Keyser Monumenten in twee delen, waarbij het eerste deel van 10 miljoen tegen een marktconforme rente gerealiseerd is. Deel twee wordt, verspreid over meerdere jaren, tegen een lage rente verstrekt voor het verduurzamen en restaureren van haar historische panden in Nederland.

“Het project Di Boneiru, Pa Boneiru wil historische panden in Rincon onderdeel laten zijn van de aanpak om het woningtekort op Bonaire aan te pakken. Met de gehonoreerde ErfgoedDeal-aanvraag kunnen we van start”.

Anjelica Cicilia, Gedeputeerde Directie Ruimte & Ontwikkeling Openbaar Lichaam Bonaire

[Lees het hele verhaal in ons online jaaroverzicht →](#)

Onze partners

Kennispartners

ErfgoedAcademie: Erfgoedprofessionals van de toekomst

Het Restauratiefonds is samen met de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed oprichter van de ErfgoedAcademie die sinds 1986 cursussen verzorgt voor erfgoedprofessionals. Erfgoedambtenaren zijn vaak het eerste loket die de eigenaar informeert over hun bijzondere pand. Ze hebben bovendien een wettelijke taak in het erfgoedstelsel en vervullen een essentiële rol in de vergunningverlening. Goed toegeruste erfgoedprofessionals zijn dus onmisbaar bij het behoud van ons erfgoed. Vanaf de oprichting in 1986 waren de eerste bijeenkomsten, zoals een kennismaking met erfgoed, erfgoed en financiën en erfgoedbeleid. Het aanbod is doorontwikkeld naar een erfgoedbreed cursusaanbod. Tijdens covid greep de ErfgoedAcademie de kans zich verder te professionaliseren in online kennisdeling en investeerde in een professionele studio. Het aantal deelnemers, het landelijke bereik en de toegankelijkheid in kennisdeling maakten hierdoor een enorme groei door.

Duurzame Monumenten-adviseurs

We werken samen met Duurzame Monumenten-adviseurs, die werken volgens de duurzaamheidsrichtlijnen van Stichting ERM. Dit stimuleert de eigenaren om hun monument kwalitatief te verduurzamen.

Zelfscan Duurzaam Monument

In 2020 begonnen we met het vergoeden van duurzaamheidsadvies. We ontwikkelden de Zelfscan Duurzaam Monument om kennis zo breed mogelijk toegankelijk te maken. Dit online hulpmiddel helpt eigenaren bij het inzichtelijk maken van duurzame maatregelen, geeft inzicht in de kosten en mogelijke financieringen en subsidies. Het ontwikkelen van de Zelfscan deden we samen met De Groene Grachten, adviseur in energiebesparing, opwekking en circulariteit in historische panden en gebieden. Steeds meer overheden vergoeden inmiddels duurzaamheidsadvies: sinds 2023 is hiervoor onder meer het landelijk Ontzorgingsprogramma voor verduurzaming van monumenten ingericht.

In 2025 krijgt de Zelfscan een update.

Herbestemming.nl

Ieder monument is uniek, net als het proces van herbestemmen van erfgoed. Via het platform Herbestemming.nl brengen wij kennis- en praktijkdossiers over het herbestemmen van erfgoed samen. Binnen dit platform trekken we samen op met betrokken experts en eigenaren die hun ervaringen met het herbestemmen van erfgoed delen.

Monumenten.nl

In 2001 initieerden wij samen met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed een platform dat eigenaren informeert over het onderhouden, restaureren, verduurzamen of aankopen van een monument: Monumenten.nl. In de online Monumenten Community ontmoeten eigenaren elkaar, delen ze ervaringen en kennis en geven elkaar tips. In de SpecialistenWijzer vinden eigenaren informatie over experts die kunnen helpen bij de werkzaamheden aan een monument. Ook kunnen ze hier een review plaatsen over een specialist. Samen met Rijkdienst voor het Cultureel Erfgoed en kennispartners als MonumentenwachtNL, ERM en Donatus is ons belangrijkste doel om eigenaren wegwijs te maken in monumentenland.

Ons sterke netwerk en de online platforms bieden eigenaren op het juiste moment de juiste informatie. We delen onze kennis én de kennis van specialisten graag om bijzondere panden duurzaam te blijven gebruiken. Onze financiële expertise, het dagelijks contact met monumenteigenaren en onze betrokkenheid en ervaring zijn van toegevoegde waarde voor kwalitatief behoud en herstel van monumenten.

Dit realiseerden we onder meer in 2024 dankzij onze kennispartners

- **Op de beurs MONUMENT brachten we, samen met onze partners, eigenaren en professionals samen.** In een rijkgevuuld kennisprogramma, samengesteld met onder meer de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Stichting ERM, informeerden we gemeenten, eigenaren en erfgoedprofessionals.
- **Voor de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed voerden wij een duurzaamheidscampagne uit** via de communicatiekanalen van Monumenten.nl. Om hiermee het bereik van duurzaamheidsinformatie onder eigenaren te verhogen. Dit leidde onder meer tot een toename van de verspreiding van de gewaardeerde duurzaamheidsgids.
- **Via onze vergoedingsregeling hebben 88 eigenaren duurzaamheidsadvies ingewonnen** bij een van de duurzame monumentenadviseurs waarmee wij samenwerken. Want goed geïnformeerde eigenaren zijn nog beter in staat om hun pand duurzaam te behouden.
- **Beter inzicht in de financiële mogelijkheden voor eigenaren.** In 2024 trad een tool met regelingen op een rij in werking op Monumenten.nl. Met input van type monument, werkzaamheden en regio komen subsidie- en financieringsmogelijkheden voor een eigenaar in beeld.
- **Het wiel niet zelf opnieuw uitvinden:** dat is waar de Monumenten Community in voorziet. Ruim 2400 leden weten elkaar in deze community te vinden, online en offline. In 2024 kwamen leden onder meer bij elkaar in het rijksmonumentale pand 't Rechthuis in 't Goy om van elkaars ervaringen te leren.
- **Op de Beurs Eigen Huis waren we in 2024 voor het eerst aanwezig.** In het 'Monumentenpaviljoen' kregen bezoekers advies over onder andere duurzame renovaties, erfgoedbeheer en financiële en praktische begeleiding. We bemensten het paviljoen samen met medewerkers van MonumentenwachtNL en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Onze partners

Netwerkpartners

Stichting Nederland Monumentenland

Stichting Nederland Monumentenland wil het draagvlak voor en het behoud van monumenten vergroten. Dat doet de stichting door ontmoetingen te organiseren tussen monumenteigenaren, erfgoedprofessionals en publiek op monumentale locaties zoals het jaarlijks goed bezochte sector event het Monumentencongres en Open Monumentendag. Als partner ondersteunen wij de inspirerende initiatieven van deze stichting.

Vanaf het prille begin van dit grootste culturele evenement van Nederland in 1986 leveren we een bijdrage aan de Open Monumentendag, die afgelopen jaar 2 miljoen bezoekers trok. Elk jaar in september zijn duizenden monumentale gebouwen en erfgoedlocaties gratis toegankelijk voor het publiek. Bezoekers krijgen zo de kans om historische panden te ontdekken die normaal gesloten zijn.

Open Monumentendag speelt een cruciale rol in het vergroten van publiek draagvlak voor monumenten en is daarmee een belangrijk onderdeel van een goed draaiend erfgoedstelsel.

“Erfgoed leeft als nooit tevoren. Ik vind het mooi hoe de activiteiten van Nederland Monumentenland daaraan mogen bijdragen. Het Restauratiefonds begrijpt als geen ander de missie van Nederland Monumentenland: mens en monument verbinden. Dit alles om bewustzijn rondom erfgoed te blijven creëren.”

Harald de Boer, directeur Stichting Open Monumentenland (tot 1 januari 2025)

[Lees het hele verhaal in ons online jaaroverzicht →](#)

Met onderstaande drie organisaties hebben we strategische partnerschappen om, ieder vanuit zijn eigen rol en belang, te werken aan een mooi en herkenbaar Nederland:

- **Federatie Instandhouding Monumenten**
- **Samenwerkende Organisaties Monumentenbehoud**
- **Erfgoedplatform van Kunsten '92**

Deze doelen realiseerden we onder meer in 2024 dankzij onze netwerkpartners

- **We droegen bij aan het waarborgen van de positie van monumenten in het herziene Woningwaarderingstelsel (WWS).** Dat deden we in samenwerking met SOM (Stichting Overlegorgaan Monumenten), FIM (Federatie Instandhouding Monumenten) en het Landelijke Hofjesberaad. Op 1 juli 2024 werd de Wet betaalbare Huur ingevoerd. De uitwerking van de herziene WWS volgen wij op de voet. Vanaf 2025 kunnen huurders bezwaar maken tegen de hoogte van de huur op grond van deze wet. Ook gemeenten kunnen ingrijpen als verhuurders te veel huur vragen. Dit heeft mogelijk invloed op het onderpand van onze financieringen.
- **We organiseerden een verhalenactie** voor klanten die hun monument openstelden tijdens Open Monumentendag. Trotse eigenaren werden in de gelegenheid gesteld het verhaal van hun monument te delen via Monumenten.nl.
- **Tijdens de Week van het Duurzaam Erfgoed is de Erfgoed Duurzaamheidsprijs uitgereikt.** Het vroegere kantinegebouw van ENKA in Ede en een voormalig schoolgebouw uit 1893 in Middelburg vielen in de prijzen. Samen met De Groene Grachten en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed zijn wij partner van deze week. Het was het tweede jaar dat de prijzen werden uitgereikt.
- **We organiseerden een sessie over waterbeheer** tijdens het Nationaal Monumentencongres, dat dit jaar plaatsvond in de Koninklijke Schouwburg in Den Haag. Het thema was ‘Erfgoed verbindt?!’ Samen met Openbaar Lichaam Sint Eustatius, Waterschap Rivierenland en de ErfgoedAcademie organiseerden wij deze sessie over (grenzen aan) Nederlands waterbeheer in relatie tot het behoud van erfgoed op de Cariben en in de Nederlandse delta.

Een blik op de toekomst

Als jubilaris met 40 jaar ervaring blikken we graag vooruit in een sterk veranderende wereld. Hoe bewegen we mee met de ruimtelijke transities en de klimaatverandering zonder het erfgoed uit het oog te verliezen? Onze speerpunten voor de toekomst zetten we hieronder op een rij.

Actief bijdragen aan herbestemming van oude panden

Door een oude fabriek of een monumentaal pand een nieuwe bestemming te geven, krijgt een woonwijk een nieuwe glans. Het is één van de manieren om mee te gaan met ruimtelijke transities zonder het erfgoed uit het oog te verliezen. We blijven financieel bijdragen aan dit soort grootschalige restauraties en herbestemming.

Blijven beschermen wat van waarde is

Erfgoed vormt een onmisbaar onderdeel van ruimtelijke kwaliteit. De identiteit van Nederland en onze gemeenschappen wordt mede bepaald door cultureel erfgoed. Het biedt inspiratie en kan bijdragen aan nieuwe oplossingen voor grote opgaven. Daarom beschermen we wat we belangrijk vinden, benutten het verleden en sluiten bij ruimtelijke ontwikkeling aan bij kenmerken en identiteit van gebieden. Eenvoudig gaat dat niet: het gesprek met ministeries, departementen van provincies (anders dan erfgoed) en belangenorganisaties van projectontwikkelaars blijft nodig. De kapitaalstorting van het ministerie van VRO voor verduurzaming van rijksmonumenten met deels een maatschappelijke bestemming is dan ook een belangrijke stap naar duurzame bekostiging van behoud.

Stel je een restauratie uit, dan wordt deze uiteindelijk veel duurder

Blijven zorgen voor voldoende middelen

Financiële middelen om het rijksmonumentale erfgoed in Nederland te onderhouden, zijn lang niet altijd toereikend. Daardoor groeit het aantal monumenten dat toe is aan onderhoud of restauratie. Vooral eigenaren van grote rijksmonumentale complexen hebben behoefte aan financiële ondersteuning. In 2024 is de Verkenning Financiering Monumentenzorg onder leiding van het ministerie van OCW afgerond. Het Restauratiefonds was hier nauw bij betrokken. In het regeerprogramma van het nieuwe kabinet is opgenomen dat samen met provincies moet worden gezocht naar het efficiënt inzetten van het beschikbare budget. Maar zicht op nieuwe middelen is er tot nu toe niet. De uitkomsten van de verkenning spelen een belangrijke rol bij het leggen van deze financiële puzzel. Als je een restauratie uitstelt, wordt deze uiteindelijk veel duurder. Het is daarom belangrijk dat we daar oplossingen voor vinden.

Pilot: financieren restauratie boven 10 miljoen euro

Omdat het ministerie van VRO ons een bedrag van 25 miljoen euro doteerde, kunnen we eigenaren financieel ondersteunen bij de verduurzaming van hun rijksmonument. Specifiek voor de restauratie van heel grote rijksmonumenten starten we een pilot met financieren boven de 10 miljoen euro, onder de voorwaarde dat we hier middelen voor vinden.

Vergoeden van meer maatregelen om klimaatverandering tegen te gaan

Het veranderende klimaat brengt veel problemen met zich mee voor het erfgoed in Nederland. Vooral voor monumenten. Hoe kunnen we dit erfgoed toekomstbestendiger maken? Al een paar jaar financieren we energiebesparende en -opwekkende maatregelen. De komende jaren integreren we meer thema's in de lijst met maatregelen waarvoor een laagrentende lening wordt aangevraagd. Bijvoorbeeld klimaatadaptie (groendaken) en natuurinclusie (gebruik van biobased materialen).

Erfgoed toekomstbestendiger maken

Vergoeden van funderingsadvies

Ook funderingsproblematiek is een gevolg van klimaatverandering. Het ontstaat door bodemdaling en zeespiegelstijging. We starten daarom in 2025 met het vergoeden van funderingsadvies. Dit doen we in samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Stichting ERM (Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg). Zo maken we het mogelijk dat eigenaren adviseurs kunnen inzetten die kwalitatief funderingsonderzoek uitvoeren. Meer inzicht in de problematiek geeft immers houvast in het zoeken naar oplossingen en de bekostiging daarvan.

Ontwikkelen ondersteuningsstructuur Routekaart Verduurzaming Monumenten

We ontwikkelen met en voor de sector een ondersteuningsstructuur voor de Routekaart Verduurzaming Monumenten. Deze structuur helpt de sector om vooraf gedefinieerde doelen voor een lagere CO₂-uitstoot en verminderd energieverbruik in 2030 en 2050 gezamenlijk te realiseren. Het Restauratiefonds faciliteert deze structuur.

Een nieuw kabinet, omgaan met nieuw beleid

Het nieuwe kabinet heeft op de derde dinsdag van september zijn plannen gepresenteerd. De directie Erfgoed & Kunsten van het ministerie van OCW speelt een centrale rol in het coördineren en uitvoeren van het beleid rondom (de financiering van) erfgoed. Hoe zorgt de directie dat dit beleid aansluit bij de koers die het kabinet wil varen? De verandering van het ruimtelijk gebied in Nederland vormt immers een uitdaging voor ons erfgoed, en daarmee voor het Restauratiefonds.

Hugo de Jonge, in het vorige kabinet minister van Binnenlands Zaken en Koninkrijksrelaties, stuurde midden 2024 het voorontwerp Nota Ruimte naar de Tweede Kamer. Het voorontwerp is een eerste ruimtelijke vertaling van de opgaven voor Nederland richting 2050 – 2100. Het geeft richting voor te maken keuzes over grote opgaven die allemaal om ruimte vragen: van landbouw en natuur tot woningbouw, economie en energiezekerheid. Het voorontwerp is te zien als een overdrachtdossier voor het nieuwe kabinet.

“Er moeten nieuwe energiecentrales, woningen en wegen komen. Maar je kunt iets slechts één keer kapotmaken. En dat heeft gevolgen voor alle generaties na ons.”

Christianne Mattijssen, directeur Erfgoed & Kunsten ministerie van OCW

Maatschappelijke impact

Environment, Social, Governance

Environment - Social - Governance

Duurzame impact op monument, mens en omgeving

Een mooi en herkenbaar Nederland: daar zetten wij ons samen met partners iedere dag voor in. We versnellen ruimtelijke transities als de energietransitie en dragen bij aan de klimaat- en woningopgave en brede welvaart. Zo leveren we samen met onze partners een bijdrage aan het behoud, verduurzamen en toekomstbestendig maken van unieke monumenten. Hoe we dat doen, leest u in dit hoofdstuk.

Monumenten voegen waarde en ruimtelijke kwaliteit toe en zijn vaak een aanjager voor gebiedsontwikkeling. Deze unieke plekken met unieke verhalen versterken de identiteit en de sociale samenhang van gemeenschappen. Restaureren, verduurzamen en herbestemmen van monumenten dragen ook bij aan het tegengaan van leegstand, het toevoegen van woningen in bestaande gebouwen en funderingsherstel. En dat vergroot de leefbaarheid en vitaliteit van regio's, steden en dorpen. Voorbeelden hiervan zijn het versnellen van de energietransitie door het nieuwe Rijksfonds 'Duurzaamheidslening voor Rijksmusea' en het vergroten van een leefbaar platteland door het Boerderijenfonds.

Dit alles maken we mogelijk door het opzetten en beheren van fondsen en het uitbetalen van subsidies voor onze partners: de Rijksoverheid, provincies, gemeenten en private fondsen.

Voor aanvullende investeringen kunnen eigenaren ook bij ons terecht. Juist de combinatie van een laagrentende lening en deze aanvullende lening maakt de financiering van de totale instandhoudingsopgave mogelijk.

Samen maatschappelijke transities financieren

“Historische boerderijen verliezen steeds vaker hun agrarische functie en komen leeg te staan. Met het Boerderijenfonds dragen we bij aan een toekomstbestendig platteland. Boerderij Evesingehus in Meppel is een mooi voorbeeld van herbestemming. In samenwerking met Stichting Het Drentse Landschap zet de boerderij zich in om de ecologische en cultuurhistorische waarden in het gebied te behouden en te versterken.”

Haedewych van Kampen, directeur Boerderijenfonds

Een paar cijfers

Wij beheren meer dan **30 fondsen** voor het in stand houden van erfgoed

Toevertrouwd vermogen inclusief revolverende werking

1,3 miljard euro

Totaal verstrekte leningen sinds onze oprichting **2,4 miljard euro**

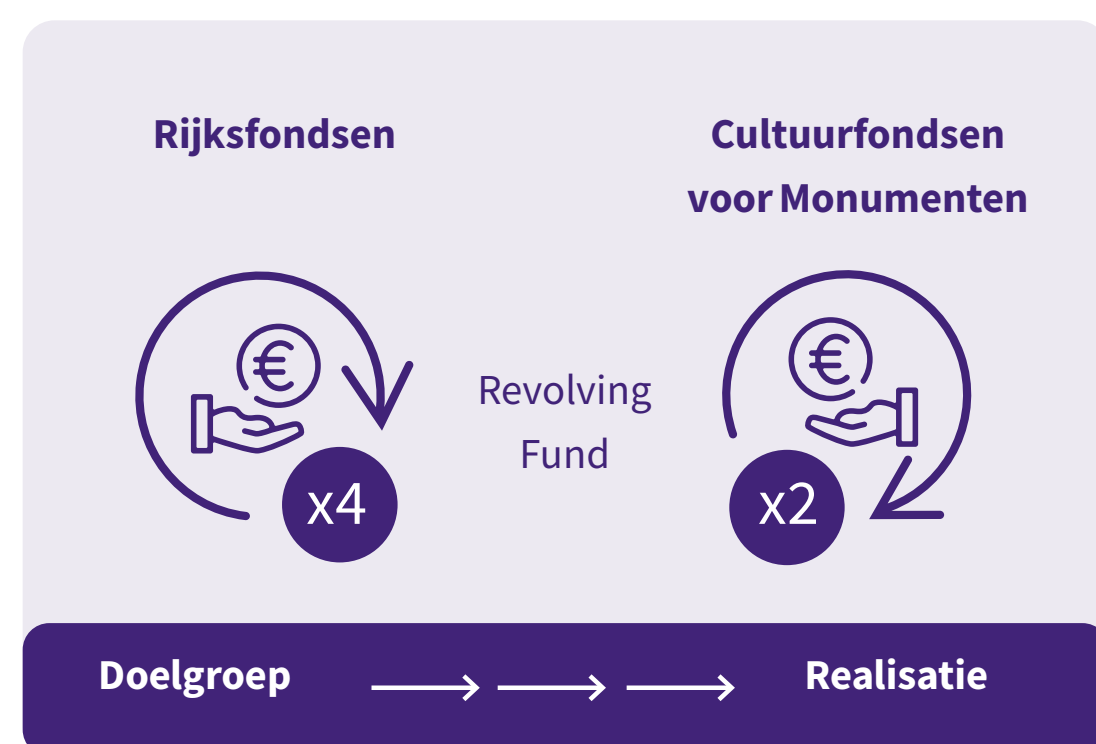
Onze financiële samenwerkingspartners waarderen ons met een:

8,1

Meer impact met dezelfde euro

Meer doen met dezelfde (subsidie)-euro: dat is het idee van een revolverend fonds waarin onze financiële partners middelen beschikbaar stellen. Deze revolverende werking houdt in dat de rente en aflossing op lopende leningen terugvloeien in het fonds, waardoor we het opknappen van nieuwe monumenten kunnen financieren. Het is een bewezen duurzame investeringsstrategie:

- Het geld uit ons **Revolving Fund voor rijksmonumenten** is nu al voor de vierde keer ingezet voor nieuwe restauraties, duurzaamheids- en herbestemmingsprojecten.
- Vanuit de **Cultuurfondsen voor Monumenten** is in ruim 20 jaar iedere ingelegde euro voor de tweede keer ingezet voor gemeentelijke monumenten en andere niet-rijksmonumenten. Het Restauratiefonds is samen met het landelijke Cultuurfonds initiatiefnemer van de Cultuurfondsen voor Monumenten in negen provincies.

Onze ondersteuning leidt vaak tot co-financiering

Meer impact: hefboom door subsidies en co-financiering

Het effect van onze laagrentende leningen aan monumenteigenaren is groter dan de hoofdsom per lening. De investering is bijna altijd groter dan dat. Door onze financiering zijn ook vaak andere financiers bereid om mee te financieren. Zo ontstaat co-financiering. Ook zorgen onder meer subsidies en de inbreng van eigen geld ervoor dat de totale investering groter is dan enkel de financiering van het Restauratiefonds.

Totaalbedrag uitbetaalde rijkssubsidies:

138 miljoen euro

Totaalbedrag aanvullende leningen om de totale opgave voor restauratie, verduurzaming of herbestemming te realiseren:

50 miljoen euro

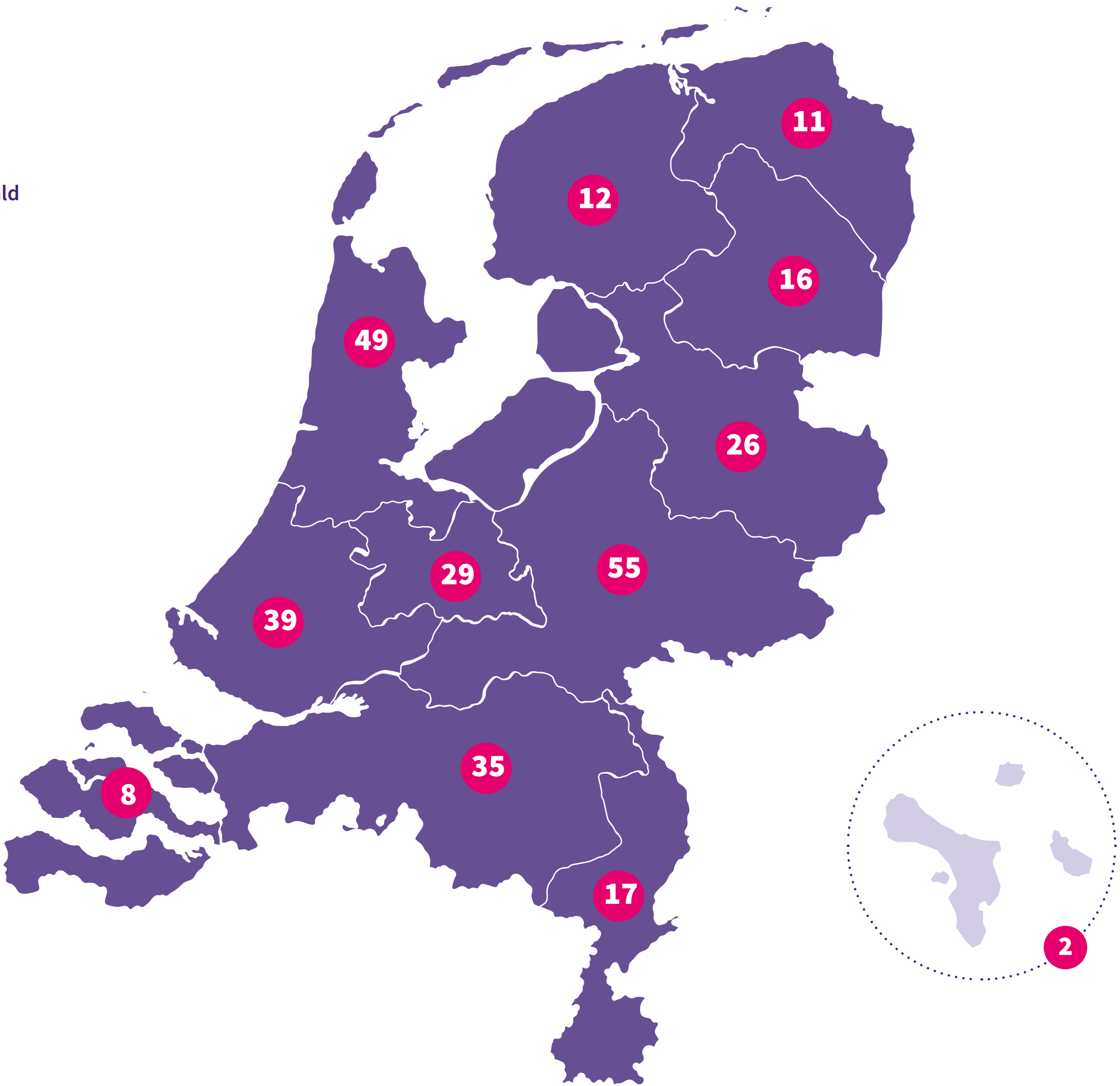

Maatschappelijke impact naar regio en opgave

Als maatschappelijk fonds leveren we met onze kennis, netwerk en financieringen een bijdrage aan springlevende monumenten. De impact hiervan hebben wij vertaald in een aantal cijfers. Klein in aantallen (circa 1% van de gebouwen), maar groot in impact op monument, mens en omgeving. Samen zorgen we voor het behoud van deze unieke gebouwen.

299 eigenaren
(totaal aantal inclusief Caribisch deel van het Koninkrijk)

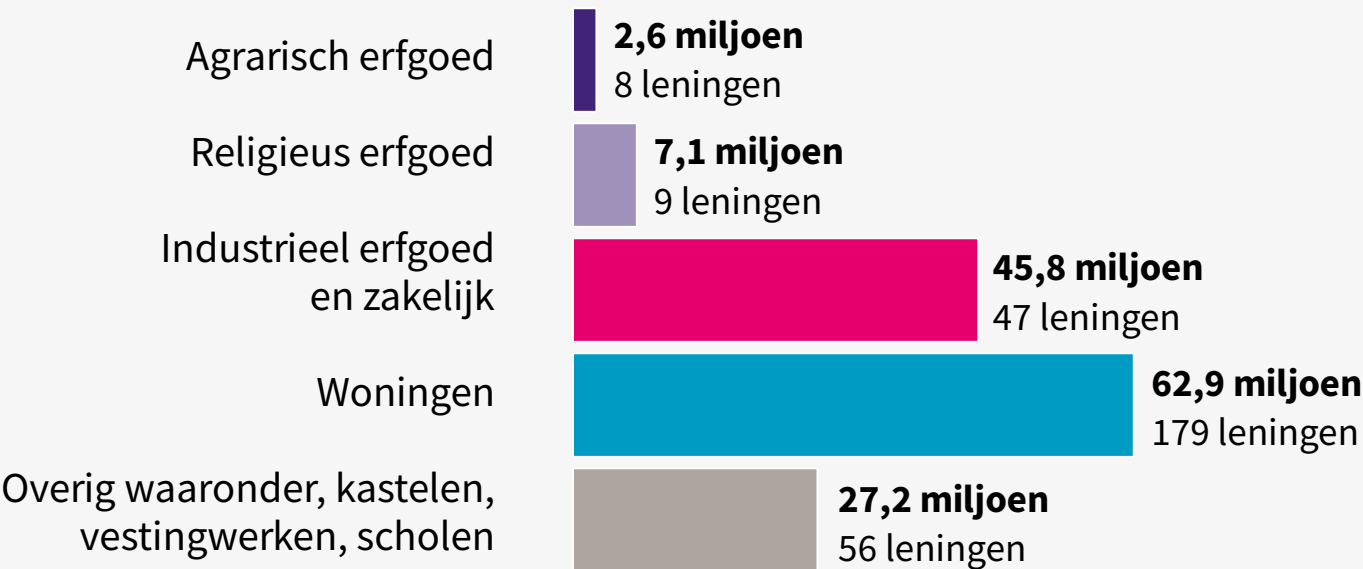
172 gemeenten

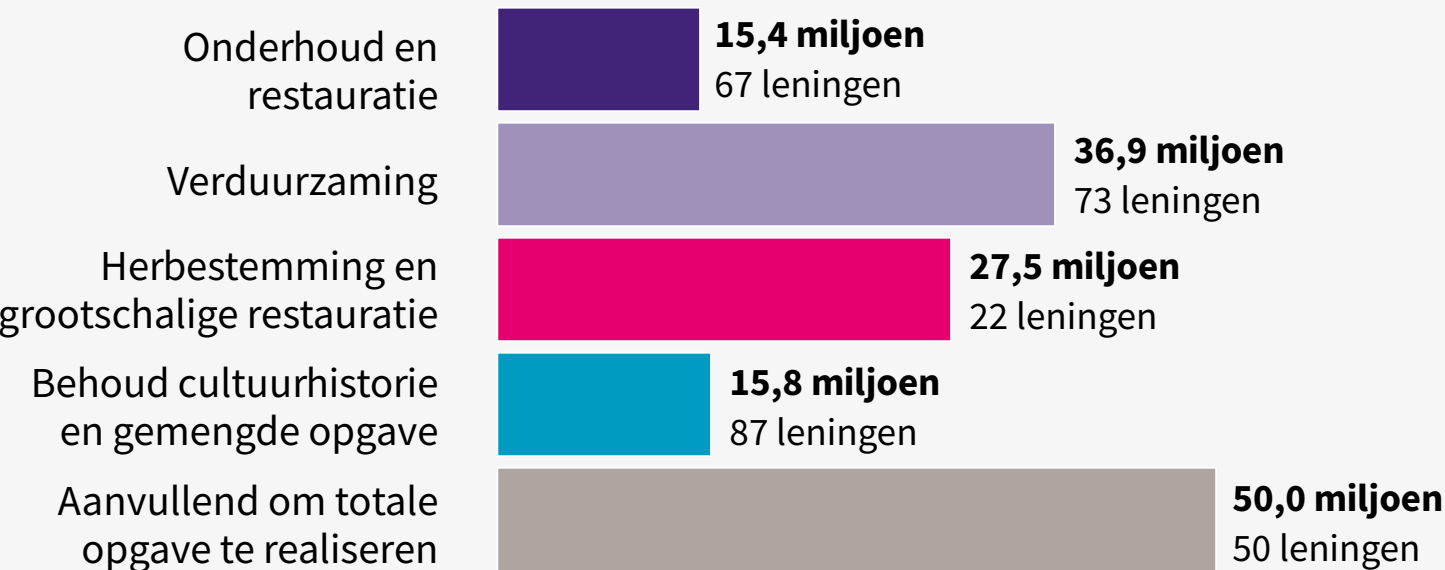
Drenthe	€ 3,2 miljoen
Friesland	€ 4,9 miljoen
Gelderland	€ 17,3 miljoen
Groningen	€ 2,3 miljoen
Limburg	€ 9,7 miljoen
Noord-Brabant	€ 20,3 miljoen
Noord-Holland	€ 31,5 miljoen
Overijssel	€ 4,9 miljoen
Utrecht	€ 8,4 miljoen
Zeeland	€ 0,8 miljoen
Zuid-Holland	€ 41,1 miljoen
Caribisch deel	€ 1,2 miljoen

Totaal leningen
€ 145,6 miljoen

Categorie monument

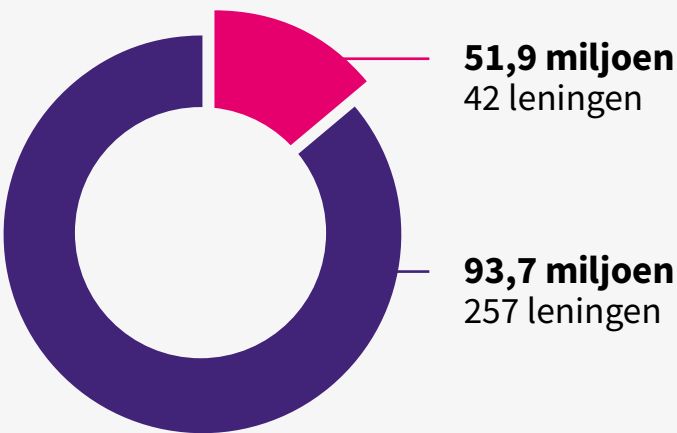

Bijdragen aan maatschappelijke opgave

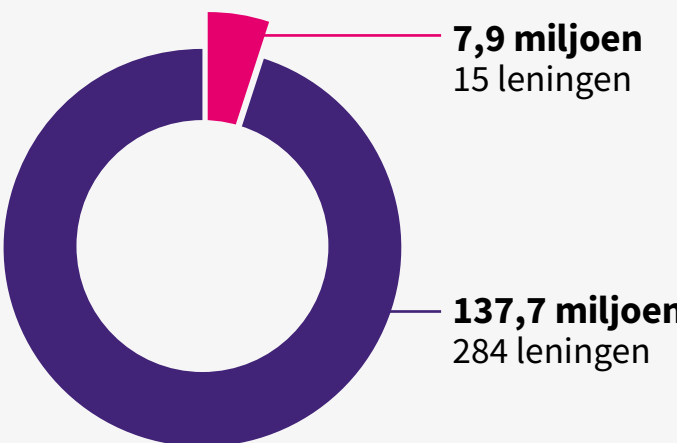
Bijdragen aan leegstand terugbrengen en daarmee leefbaarheid vergroten

■ Van leegstand naar nieuwe functie
■ Overige leningen

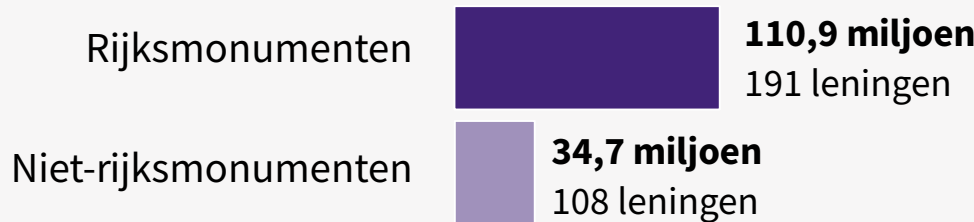

Bijdragen aan woningopgave 397 woningen toegevoegd

■ Transformatie van monumenten zonder woonfunctie naar woningen
■ Overige leningen

Aantal financieringen type monumenten

Onze duurzaamheidsambitie en impact

Een CO₂-reductie van 40% in 2030 en 60% in 2040 als gemiddelde voor alle monumenten in Nederland. Dat is het doel van de Routekaart Verduurzaming Monumenten in Nederland. Als partner van de Routekaart onderschrijven wij dit doel van harte. Het verduurzamen van monumenten is een belangrijke maatschappelijke opgave die bijdraagt aan het behoud van monumenten, de klimaatdoelstellingen en SDG 7: Betaalbare en duurzame energie en SDG 11: Duurzame steden en gemeenschappen. Monumenten staan er vaak al generaties lang. Een duurzaam monument gaat daarom niet alleen over energiezuinigheid en duurzame opwekking, maar ook over hergebruik van materialen (circulaire economie) en leefbaarheid (herkenbare leefomgeving en sociale verbinding in een gemeenschap). Bij iedere restauratie of aanpassing aan een monument wordt meegenomen hoe deze kan worden doorgegeven aan nieuwe generaties.

Duurzame keuzes met behoud van monumentale waarden

Monumenten in Nederland verbruiken gezamenlijk 1% van het gasverbruik en 1,5% van het elektrisch verbruik in ons land. Verduurzaming van monumentale panden draagt daarom substantieel bij aan CO₂-reductie. Deze verduurzaming draait om meer dan het behalen van de klimaatdoelstellingen en het versnellen van de

energietransitie: het is ook essentieel voor het in gebruik houden van monumenten in de toekomst. Verduurzaming en comfortverbetering houdt de instandhouding van monumenten aantrekkelijk, ook bij toenemende energiekosten. Door de energielasten omlaag te brengen, kunnen eigenaren meer investeren in onderhoud en daarmee restauratie en grootschalig onderhoud voorkomen. Onze bijdrage aan verduurzaming van monumenten ziet er zo uit:

- **Ondersteuning met middelen en kennis.** Monumenteigenaren ondersteunen we bij het financieren van verduurzaming van hun pand. Onze monumentencoaches en platforms maken eigenaren wegwijs. Ook bieden we vergoedingen voor duurzaamheidsadvies in samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Hiermee helpen we eigenaren duurzame keuzes te maken met behoud van monumentale waarden. Want het kwalitatief verduurzamen van monumenten is altijd maatwerk en vraagt om een zorgvuldige aanpak.
- **Versterken van innovaties en positieve ontwikkelingen.** De maatregelenlijst van de Duurzame Monumenten-Lening hebben we in 2024 geactualiseerd met onder meer biobased materialen, meer ruimte voor innovatieve oplossingen en natuur-inclusief bouwen, zoals groene daken. Belangrijke stappen die zorgen voor een extra verlaging van de CO₂-uitstoot.

- **Duurzaamheidsbewustzijn vergroten en versterken van de sector.** We voerden het onderzoek ‘de Monitor Verduurzaming Monumenten’ uit onder monumenteigenaren en zijn samen met De Groene Grachten en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed initiatiefnemer van de Week van het Duurzaam Erfgoed in september. Een inspirerende week waarin elkaar ontmoeten, het delen van kennis en het versnellen van de doelstelling van de Routekaart Verduurzaming Monumenten centraal staat. Onderdeel van deze monitor is ook de Monitor Energieverbruik monumenten.

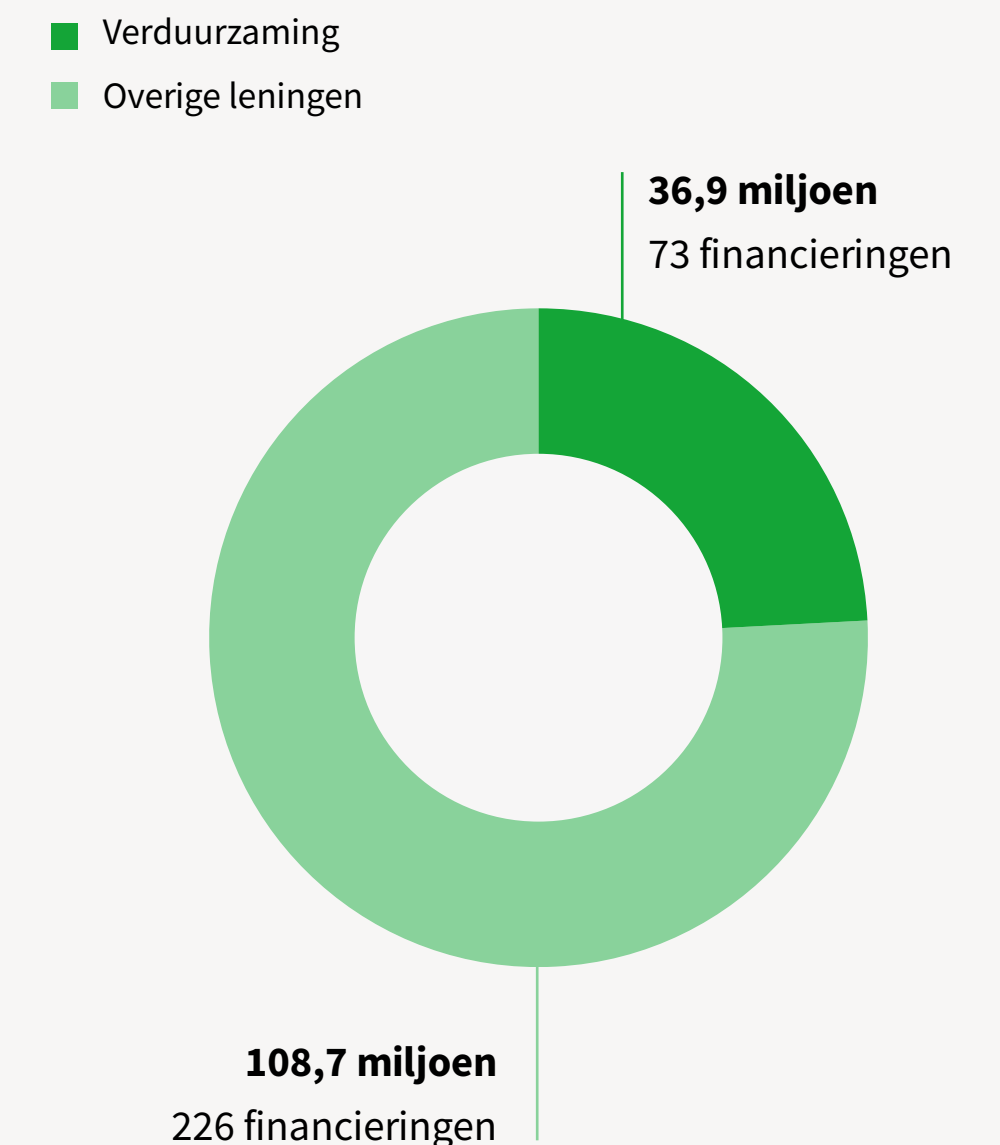
[De belangrijkste inzichten uit beide onderzoeken zijn hier te vinden.](#)

- **Ondersteunen bij verduurzaming als onderdeel van de instandhoudingsopgave.** Verduurzaming vindt meestal plaats op een natuurlijk moment. Zoals na aankoop, restauratie of groot onderhoud. Toch gebeurt het steeds vaker dat monumenteigenaren los van deze momenten verduurzamen, als vanzelfsprekend onderdeel van instandhouding. Dit is mogelijk omdat wij hierbij kunnen ondersteunen. Het eerste fonds van waaruit we energiemaatregelen financierden was het Utrechts Restauratiefonds-energie in 2013. En in 2017 zijn de eerste rijksfondsen voor verduurzaming gestart.

“Duurzaamheid is een vast onderdeel geworden van financieringen.”

Stefan Vos, manager Financieringen Restauratiefonds

Duurzaamheid gefinancierd

Portefeuille verduurzaming **25%**

Kennis delen over duurzaamheid

Samen met vele partners deelt het Restauratiefonds informatie en kennis om eigenaren op weg te helpen om een zorgvuldige afweging te maken zodat er kwalitatief wordt verduurzaamd. Want het verduurzamen van monumenten vraagt om een zorgvuldige aanpak en is standaard maatwerk. Het Restauratiefonds voert daarom meerdere marktonderzoeken uit om inzichten te verkrijgen over duurzaamheid onder monumenteigenaren. Met de cijfers en trends die we zien in de laatste Monitor Routekaart Verduurzaming monumenten en het eigen eigenarenonderzoek blijkt dat de interesse en de informatiebehoefte onder eigenaren over verduurzaming onverminderd hoog is:

- **79% van de monumenteigenaren heeft behoefte aan informatie over duurzaamheid.**
- **Monumenteigenaren lijken steeds meer bekend met de verduurzamingsmogelijkheden** van het eigen monument: twee derde van de monumenteigenaren geeft aan te weten welke duurzaamheidsmaatregelen mogelijk zijn. In voorgaande jaren lag dat lager: 2022: 58%, 2021: 50%, 2020: 51%.

- **41% van de monumenteigenaren heeft advies ingewonnen.** Het merendeel doet dit dus niet, maar men lijkt het wel steeds vaker te doen. De monumenteigenaar die advies over de verduurzaming heeft ingewonnen, heeft vaak een beter zicht (44%) op de besparingsprognose van de duurzaamheidsmaatregelen die men wilde treffen dan wanneer geen advies is ingewonnen (29%). De groep die geen advies heeft ingewonnen, lijkt ook beter op de hoogte van de besparingsprognose dan bij de vorige monitor. Van deze groep gaf in 2022 19% aan goed inzicht te hebben op de besparingsprognose. We ‘ontzorgen’ en bieden eigenaren betrouwbare en juiste informatie en kennis, bijvoorbeeld via de inzet van duurzaamheidsadvies, het Ontzorgingsprogramma voor Rijksmonumenteigenaren en de Zelfscan Duurzaam Monument.
- **De afgelopen drie jaar op rij blijkt dat ongeveer 1 op de 3 monumenteigenaren niet weet welke financiële regelingen er zijn:** 27% in 2023, 29% in 2022 en 28% in 2021. Om in deze behoefte te voorzien introduceerden we in 2024 de nieuwe tool ‘Monumentenregelingen op een rij’.
- **83% van de monumenteigenaren verwacht de komende drie jaar verdere duurzaamheidsmaatregelen te nemen.** Daarmee blijft het Restauratiefonds zich, net als het afgelopen jaar inzetten, om de kennis over duurzaamheid te delen en eigenaren duurzaam op weg te helpen.

Eigenaren duurzaam op weg helpen

4241

Online zelfscans duurzaam monument

Een monument verduurzamen, hoe doet u dat?

>23.000 geraadpleegd

monumenten.nl

4.574

bezoeken op de pagina: Monumentenregelingen

monumenten.nl

3.334 duurzaamheids- gidsen verspreid

166 eigenaren

van rijksmonumenten kozen voor het Ontzorgingsprogramma Verduurzaming Monumenten, een traject waarbij de eigenaar eerst een duurzaamheidsadvies krijgt en vervolgens ontzorging om van planvorming naar uitvoering te gaan.

62 monumenteigenaren

Uitbetaald voor vergoeding duurzaamheidsadvies

€ 37.842

“Veel monumenteigenaren willen wel verduurzamen, maar lopen vast bij de uitvoering. Het ontbreekt hen aan betrouwbare informatie. Om zowel eigenaren als gemeenten te ondersteunen, sloegen de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en het Restauratiefonds de handen ineen. We zetten het Ontzorgingsprogramma Verduurzaming Monumenten op. Een mooie samenwerking waar ik trots op ben. Eigenaren worden hier erg mee geholpen.”

Frank Buchner, programmaleider Erfgoed en Duurzaamheid, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed

Bekijk de video:

Duurzame initiatieven Restauratiefonds

Verduurzamen gaat ook over het behoud van gebouwen en gemeenschappen

Transformatie en verduurzaming

Bestaande bebouwing speelt een cruciale rol in het creëren van duurzame steden en gemeenschappen (SDG 11) en betaalbare en duurzame energie (SDG 7). Onze financieringen dragen bij aan:

- **Hergebruik van ruimte en bestaande materialen** bij restauratie, verduurzaming en herbestemming van bestaande bebouwing. Dit draagt bij aan de circulaire economie en een lagere CO₂-uitstoot.
- **Transformatie van bestaande gebouwen die langdurig leegstaan, zoals fabrieken, kerken en scholen.** Het ombuigen naar nieuwe functies als woningen zorgt voor versterking van lokale economie en leefbaarheid. Om dit proces te versnellen, tekenden we in november 2024 het Renovatiemanifest. In 2024 realiseerden we 397 woningen uit transformatie van bestaande gebouwen.

Renovatiemanifest ‘De meeste woningen staan er al’

Meer woonruimte door bestaande historische bebouwing te verbouwen: dat is het doel van Renovatiemanifest ‘De meeste woningen staan er al’. Het manifest is een initiatief van het Nationaal Renovatie Platform en Natuur & Milieu.

De wooncrisis kent belangrijke uitdagingen: waar vinden we in ons land de ruimte voor nieuwe woningen? Hoe realiseren we woningen in samenhang met de andere maatschappelijke opgaven? Kunnen we voldoende snelheid maken? Samen met 100 andere maatschappelijke organisaties en bedrijven tekenden we het Renovatiemanifest, waarmee we het kabinet vragen het verbouwen en renoveren van gebouwen tot woningen makkelijker te maken. Met dit initiatief verschuiven we de focus: meer woningen uit verbouw en in combinatie met nieuwbouw.

Aan deze duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de VN dragen we bij

Ook de komende veertig jaar blijven we graag van toegevoegde waarde om deze prachtige gebouwen voor toekomstige generaties te behouden. Daarom kijken we per definitie verder dan vandaag. Monumenten staan er vaak al lang. Met deze blik financieren en ondersteunen we eigenaren bij het toekomstbestendig maken van hun pand en omgeving en maken we soms onmogelijke financieringen mogelijk.

In de Sustainable Development Goals (SDG's), de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties, is het in stand houden en beschermen van cultureel erfgoed subdoel 4 van SDG 11: duurzame steden en gemeenschappen. Daarnaast is het een overstijgende en verbindende factor in een aantal SDG's. Erfgoed zorgt hierdoor voor versterken van bestaande structuren en waarden, waardoor nieuwe ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen mogelijk zijn. Omdat de SDG's ons helpen bij duurzame en maatschappelijke vooruitgang, kozen we voor vier SDG's die dicht bij de missie staan van ons en onze partners:

SDG 17: Partnerschap om doelstellingen te bereiken

SDG 7: Betaalbare en duurzame energie

SDG 11: Duurzame steden en gemeenschappen

SDG 4: Kwaliteitsonderwijs

“We maken ieder jaar stappen richting het integreren van de ESG's en de SDG's in ons denken en handelen.”

Coen Reinders, manager Partners & Bedrijfsvoering bij het Restauratiefonds

Partnerschappen: de sleutel tot gezamenlijke maatschappelijke impact

Eigenaren kunnen we alleen ondersteunen dankzij sterke en langdurige partnerschappen, die ons middelen toevertrouwen om onze gezamenlijke maatschappelijke doelstellingen te realiseren. Dit doen we al vanaf de oprichting door het toenmalige ministerie van OCW. Daarna volgden vele overheden, kennispartners en financiële partners. Vertrouwen is hierbij de sleutel tot een succesvol en toekomstgericht partnerschap.

SDG 17, duurzame partnerschappen, vormt daarmee het fundament voor het maken van gezamenlijke maatschappelijke impact en de mogelijkheid om aan andere SDG's te kunnen bijdragen. Onze kennisdeling, fondsen en financieringen sluiten in ieder geval aan op minimaal SDG 7 en 11 en vaak op meer SDG's. Tot slot leveren we met de ErfgoedAcademie als founding father bij aan SDG 4: kwaliteitsonderwijs. Daarmee levert het Restauratiefonds een bijdrage aan een duurzame en toekomstbestendige samenleving in Nederland.

SDG impactverhalen in beeld

Onze bijdragen aan de SDG's worden gemeten en gevisualiseerd in een pilot met in totaal zes projecten die in 2024 zijn begonnen met Social Handprint By MAEX. Het creëert bewustzijn bij monumenteigenaren van hun bijdrage aan de SDG's en waar ontwikkelkansen liggen om hun impact te vergroten binnen de activiteiten en bedrijfsvoering. Een aantal projecten hebben een meting gedaan en gaan we evalueren in het komend jaar. Bekijk hier de eerste uitkomsten van NYMA, Dorpsklooster in Reeuwijk en Sint Fredericuskerk in Sloten.

Dorpsklooster in Reeuwijk is een van de projecten die in 2024 de Social Handprint heeft laten uitvoeren.

Voorbeeld 1

Dorpsklooster wordt ‘studentenhuis’ voor oudsten van Reeuwijk

Er zijn van die projecten die ‘een gek’ nodig hebben om het te doen. Ik denk dat ik die gek voor het dorpsklooster ben,’ zegt Leo de Jong met een vrolijke lach. Inmiddels heeft hij het voorzittersstokje binnen Stichting Monumentaal Erfgoed Reeuwijk overgedragen aan Hester Faber, maar beiden zijn van mening: Leo is het brein achter de herbestemming van het dorpsklooster in Reeuwijk.

Het rijksmonument werd de afgelopen jaren omgeturnd tot ‘Thuis Reeuwijk-dorp’, een kleinschalige woonvorm voor alleenstaande senioren. Zij kiezen ervoor samen met leeftijdsgenoten één groot huis te delen. Er is plek voor acht huurders. ‘Ieder krijgt een eigen appartement met douche en toilet en samen delen ze één grote keuken. Een soort studentenhuis voor ouderen dus. Daarnaast kunnen omwonende senioren er koffiedrinken in de serre’, vertelt Hester. Ook heeft de lokale gemeenschap de herbestemming financieel mede mogelijk gemaakt.

Leo vertelt: ‘In 2020 maakten we een voorlopige begroting en in 2021 waren we zover dat we naar financiering konden kijken. Ik heb toen contact met het Nationaal Restauratiefonds gezocht. ‘Hoe pakken we dit aan?’, was mijn vraag. Het is immers niet vanzelfsprekend dat je hier direct een financierer voor hebt. Maar Bernard Brons (accountmanager) antwoordde: ‘Wij zijn opgericht om dit mogelijk te maken’. Bernard kijkt met trots naar het klooster, omdat de herbestemming naadloos aansluit op twee

Sustainable Development Goals (SDG’s) die het Restauratiefonds onderschrijft. Allereerst op SDG 11: ‘Duurzame steden en gemeenschappen’. ‘Reeuwijk is een klein dorp, midden in de polder; er is maar sporadisch nieuwbouw en de leefbaarheid staat er onder druk. Wel komt er dit jaar weer een supermarkt die volledig draait op vrijwilligers’, zegt Bernard. ‘Dat er daarnaast nu een plek is waar eenzaamheid onder ouderen wordt tegengegaan en waar mensen elkaar ontmoeten, is winst voor de gemeenschap.’

Ook aan SDG 7, ‘Betaalbare en Duurzame energie’, wordt bijgedragen. ‘Welk energielabel had het klooster ook alweer voordat we aan de slag gingen?’, zegt Hester opgewekt. ‘G was het, maar ik zou eigenlijk zeggen Z’, zegt Leo lachend. ‘En nu is het A++++. De R-waarde van de gevels, die de mate van isolatie aangeeft, was 1. Dat is nog minder dan matig. En nu is die 4,5, zeer goed!’

[Lees het verhaal in ons online jaaroverzicht →](#)

Voorbeeld 2

Watertoren NYMA-terrein: Drie ‘gekke mieren’ maken mini-maatschappij

Drie creatieve ondernemers herbestemmen het vervallen NYMA-terrein in Nijmegen tot een minimaatschappij voor makers, ambachtslieden én bezoekers. In de monumentale watertoren (1929) boven op de oude kunstzijdespinnerij komt onder meer een rooftop bar met uitzicht over Nijmegen.

De herbestemming doen ze ook nog eens met minimale milieubelasting: “We gebruiken deuren en andere onderdelen uit de Honigfabriek en bouwen remontabel, zodat materialen hun waarde behouden. Voor de isolatie van de toren gebruiken we Naturoll en voor de vloeren kruislaaghout, duurzaam en recyclebaar.”

Nijmegenaar van het Jaar

Het trio werd uitgeroepen tot Nijmegenaar van het Jaar 2024. Bas: “Die prijs verdienen je als je van toegevoegde waarde bent voor de stad. Dat dat wordt gezien door het stadspanel van duizenden mensen, is te gek!” De visie van de gekke mieren enerzijds en het geloof dat anderen daarin hebben anderzijds, máken dit project.

“We ontwikkelen vastgoed om een minimaatschappij te creëren. Een plek waar makers kunnen maken en publiek daarvan kan meegenieten tijdens workshops, exposities en evenementen.”

Bas de Vries, mede eigenaar van de NYMA-fabriek.

[Lees het verhaal in ons online jaaroverzicht →](#)

Voorbeeld 3

Wonen in de Sint Fredericuskerk in Sloten

Karakteristieke panden en monumenten herbestemmen tot woningen. Dat doet Stichting DBF, met als doel de leefbaarheid op het platteland bevorderen. Ze trekken daarbij geregeld op met het Nationaal Restauratiefonds, dat onder meer Sustainable Development Goal 11 - Duurzame steden en gemeenschappen - van de Verenigde Naties onderschrijft. De stichting kocht op verzoek van de parochie de Sint Fredericuskerk in Sloten (1933) die door de ontkerkelijking in 2022 zijn functie verloor. De diensten weken uit naar andere kerkgebouwen van de Heilige Christoffel Parochie en het prachtige, bijna honderd jaar oude gebouw in Sloten bleef leeg achter.

Als stichting die een positieve impact op de samenleving wil hebben, werkte DBF mee aan de Social Handprint Meting van het Restauratiefonds. Het laat zien wat ze doen, hoeveel ze doen en welke maatschappelijke waarde dat oplevert aan de 17 Sustainable Development Goals.”

[Lees het verhaal in ons online jaaroverzicht →](#)

SDG 17 Partnerschap om doelstellingen te bereiken

Duurzaam bijdragen aan springlevende monumenten kan alleen in samenwerking met partners in Nederland en binnen het Koninkrijk. Zo ondersteunen we eigenaren bij het toekomstbestendig maken van hun pand en omgeving en maken we soms onmogelijke financieringen mogelijk.

“Om mee te bewegen met actuele, belangrijke vraagstukken voor monumenten zijn we actief met het aangaan van nieuwe samenwerkingen om samen eigenaren te ondersteunen. Zoals funderingsonderzoeksbureaus, die op basis van richtlijnen, opgesteld door kenniscentrum KCAF, funderingsonderzoeken uitvoert. Het Restauratiefonds gaat eigenaren met een vergoedingsregeling stimuleren om kwalitatief funderingsonderzoek uit te laten voeren om, waar mogelijk, extra kosten voor funderingsherstel te voorkomen.”

Joël van der Spek, productontwikkelaar bij het Restauratiefonds

SDG 7 Betaalbare en duurzame energie

Het Restauratiefonds draagt bij aan een groter aandeel hernieuwbare energie bij monumenten, het beperken van de energievraag en het vergroten van energie-efficiëntie.

“Verduurzamen gaat verder dan het energiezuinig maken van monumenten. Het gaat ook over duurzaam behoud van gebouwen, gemeenschappen en onze bedrijfsvoering. We organiseerden daarom afgelopen jaar tijdens de Week van Duurzaam Erfgoed een interne duurzaamheidsbijeenkomst: de Duurzame Dinsdag. Doel van deze bijeenkomst was het vergroten van het duurzaamheidsbewustzijn en het belang van de SDG's. Samen met collega's speelden we een SDG Game. Interactief, leerzaam en inspirerend om meer stappen te gaan zetten als organisatie in zijn geheel.”

Fleur Cools, relatiemanager Strategie & Omgeving bij het Restauratiefonds

SDG 11 Duurzame steden en gemeenschappen

Als partner van monumenteigenaren dragen we bij aan een aantrekkelijke leefomgeving waar mensen graag wonen, werken en ontspannen.

Creatief ondernemers Bauke Smit, Wimke van den Heuvel en Bas de Vries herbestemmen het vervallen NYMA-terrein in Nijmegen tot een minimaatschappij voor makers, ambachtslieden én bezoekers die van de reuring op het terrein willen meegenieten. In de monumentale watertoren (1929) bovenop de oude kunstzijdespinnerij komt onder meer een rooftopbar met uitzicht over Nijmegen. Bij het financieren van een monument dat óp een ander gebouw staat schoten gemeente Nijmegen, provincie Gelderland en het Restauratiefonds te hulp. Dat deden ze met subsidies en de Gelderse Monumentenfonds-hypotheek.

“Dat wij financieren al vóór er een exploitant is, toont het verschil tussen bankier en financier.”
Harry Kers, accountmanager Restauratiefonds

SDG 4 Kwaliteitsonderwijs: Erfgoedprofessionals van de toekomst

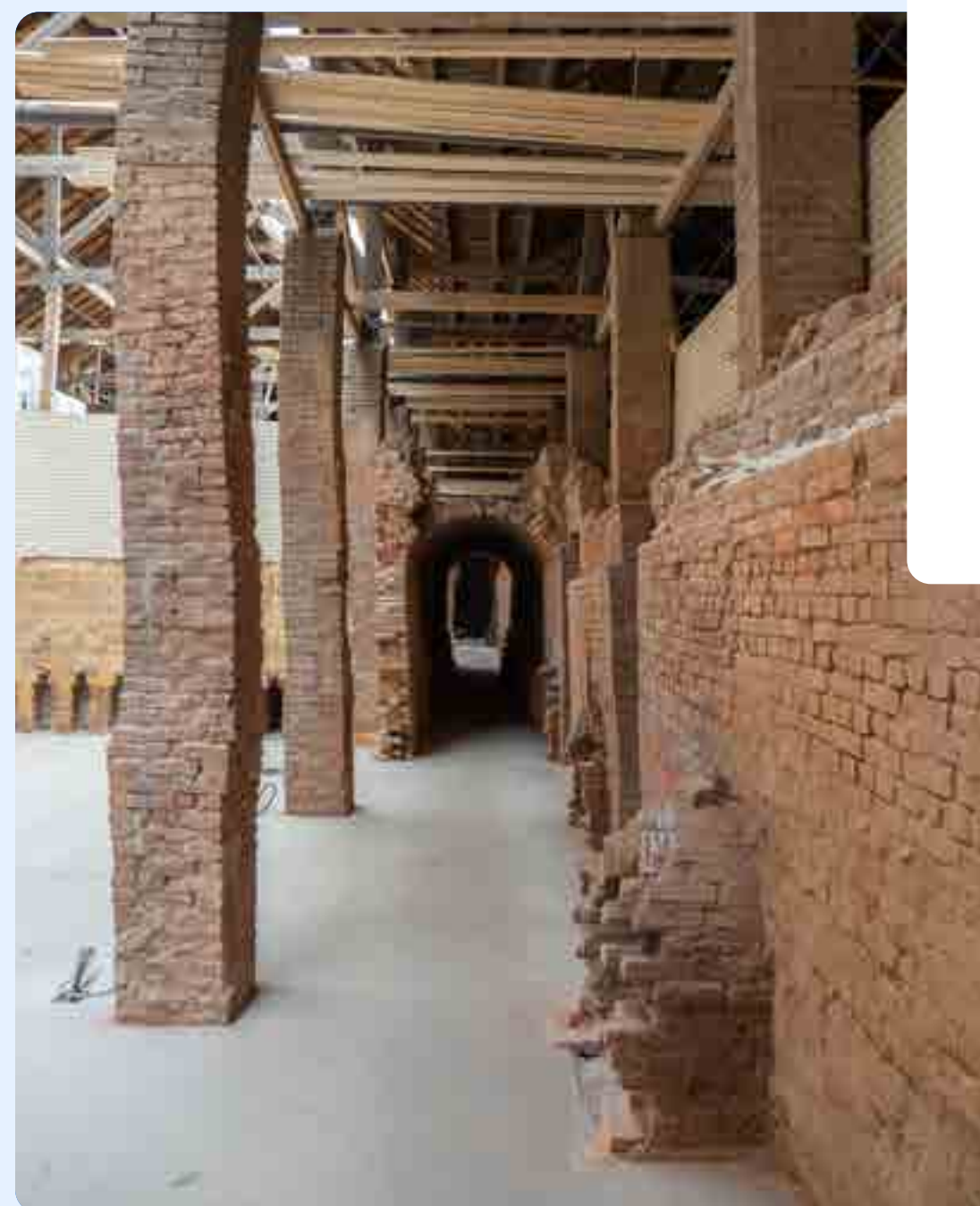
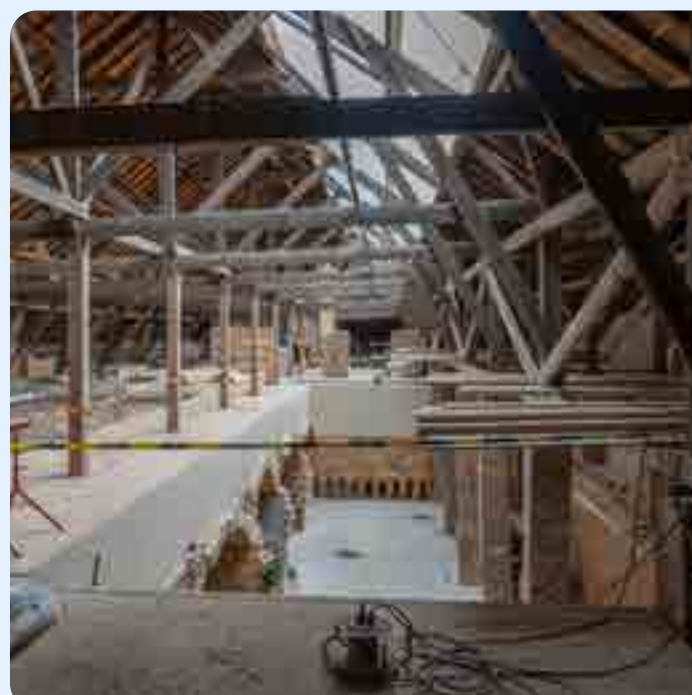
Goed toegeruste erfgoedprofessionals zijn onontbeerlijk bij het behoud van ons erfgoed. Met het cursusaanbod van de ErfgoedAcademie vergroten we de kennis en trainen we vaardigheden van overheden, bedrijven en andere organisaties. Zowel fysiek als online. Samen met kennispartners in alle erfgoeddomeinen zorgt de ErfgoedAcademie voor een deskundig erfgoedveld. In 2024 volgden 428 cursisten een cursus van de ErfgoedAcademie.

“Met de ErfgoedAcademie zorgen we voor adequaat onderwijs voor erfgoedprofessionals met ‘een leven lang leren’. Met als credo ‘van kennis naar kunde’ zorgen we ervoor dat de professionals van nu over de vaardigheden beschikken om te kunnen functioneren in een kennisintensieve omgeving waar steeds meer integraal en op gave gericht werken nodig is.”
Ina Roeterdink, Coördinator ErfgoedAcademie, over haar bijdrage aan de SDG's

Zo meten we onze impact

Het Restauratiefonds maakt maatschappelijke impact sinds zijn oprichting in 1985 en draagt sindsdien bij aan diverse maatschappelijke vraagstukken. De resultaten en impact van onze financieringen, kennisdiensten en activiteiten willen we zo goed mogelijk in beeld brengen, volgen en delen. Dit doen we via onderzoeken, om kwantitatieve inzichten te verkrijgen van monumenteigenaren in de Routekaart Verduurzaming Monumenten en het eigenarenonderzoek. De resultaten en de impact delen we met onze partners in de sector. Impact meten is een ontwikkelpad en gaat stapsgewijs. Meten en rapporteren van impact draagt bij aan:

- **Het voorzien van onze partners van relevante impactdata zoals CO₂-reductiecijfers**, waarmee we bijdragen aan hun maatschappelijke opgaves en duurzaamheidsdoelen. De CSRD-rapportageverplichting is niet van toepassing op het Restauratiefonds, maar we willen hier wel op voorbereid zijn indien een partner (in de keten) hierom vraagt. Komend jaar zetten we verdere stappen om de CO₂-emissies in beeld te brengen.
- **Sturingsinformatie voor onze strategische doelen**, waarmee we onze dienstverlening kunnen verbeteren en voor onze interne bedrijfsvoering.
- **Het vergroten van bewustwording**, transparantie en maatschappelijke verantwoording.

Daarom hebben we de afgelopen jaren deze stappen gezet:

- **Monitor Routekaart Verduurzaming Monumenten**, een jaarlijks onderzoek onder monumenteigenaren dat sinds 2020 de verduurzaming van monumenten in Nederland monitort. Hierin meten we de impact van de verduurzaming van monumenten rondom interesse en behoeften, type duurzaamheidsmaatregelen, motivatie, effecten op het gas- en elektriciteitsverbruik, toekomstplannen, investeringsbereidheid en informatievoorziening.
- **Pilotprojecten om de impact op de SDG's te meten** en zo inzicht te geven aan monumenteigenaren en onze partners. Dit helpt bij het ontwikkelen van een meetmethode van onze impact en het verbeteren van de impactdata. In 2024 zijn we gestart met zes pilotprojecten. Hiervoor werken we samen met

Social Handprint By MAEX. Social Handprint volgt verschillende duurzaamheidsrichtlijnen om de impact van maatschappelijke initiatieven te meten en te rapporteren. De belangrijkste richtlijnen en methoden die ze gebruiken zijn Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD), EU Taxonomy en Partnership for Carbon Accounting Financials (PCAF).

- **Impactindicatoren:** De leningenportefeuille en de kennisdiensten brachten we in beeld op basis van een aantal impactindicatoren, zie cijfers naar regio en opgave. Dit jaar zijn de impactindicatoren op de leningportefeuille uitgebreid, zoals het aantal toegevoegde woningen aan de woningvoorraad en monument categorie.

Mens & organisatie

Environment, *Social*, Governance

De impact van onze mensen →

Environment - **Social** - Governance

De impact van onze mensen

Onze medewerkers zijn trots op het Restauratiefonds als werkgever. Dat blijkt uit het werkbelevingsonderzoek dat eind 2024 bij ons is uitgevoerd. Collega's gaven een gemiddeld rapportcijfer van 8,2 voor de werkbeleving. Dat is een mooie score! Bij het Restauratiefonds werken ruim 75 collega's die houden van hun werk én van monumenten. Daarom vinden wij het belangrijk om goed voor onze medewerkers te zorgen. Zo kunnen zij blijvend impact maken.

Onderzoek naar werkbeleving Dit zijn een aantal uitkomsten uit het werkbelevingsonderzoek:

- 95% is trots op Restauratiefonds als werkgever.
- 94% op het werk dat hij of zij zelf doet.
- 98% ervaart voldoende vrijheid om zijn of haar werk te doen.
- 86% heeft plezier in zijn of haar werk.
- 88% ervaart Restauratiefonds als een betrokken werkgever.
- 97% vindt Restauratiefonds een prettige organisatie om voor te werken.

Het vorige onderzoek vond plaats in 2022. Toen was het cijfer 7,6.
We zijn blij met deze stap voorwaarts!

Impact

Dagelijks maken onze medewerkers impact. Dat doen ze door monumenteigenaren wegwijs te maken en door het financieren van restauratie, verduurzaming of herbestemming van hun monumenten. Ook betalen wij subsidies uit. Deze zomer maakten we bovendien impact door een dag lang vrijwilligerswerk te doen: NRF Doet! We tuinierden bij een kinderboerderij en hielpen mensen die een steuntje in de rug kunnen gebruiken met het opruimen, schoonmaken en schilderen van hun huis. Een dag die voldoening gaf: we droegen een maatschappelijk steentje bij én werkten aan onze teambuilding!

“Vanaf het moment dat ik bij het Restauratiefonds kwam werken, nu ruim vijf jaar geleden, voelde ik heel sterk het sociale binnen de organisatie. Dat uit zich onder meer in hoe we naar elkaar omkijken, in werkomgeving, werkvoorwaarden en aandacht voor vitaliteit. Ik vind het ook heel belangrijk om dit te blijven behouden en draag daar met communicatie en de organisatie van verschillende activiteiten graag aan bij. En niet alleen binnen het Restauratiefonds en de monumentenwereld. We kijken ook hoe we impact kunnen maken in de maatschappij. Zo hebben we in 2024 de NRFdoet-dag geïntroduceerd, een prachtige dag.”

Sylvia Otten,
communicatieadviseur

[Lees het hele verhaal in ons online jaaroverzicht →](#)

Zo zorgen we voor vitale medewerkers

Als duurzame organisatie besteden we veel aandacht aan het welzijn en de gezondheid van onze collega's. Dat doen we bijvoorbeeld zo:

- **Sport en beweging.** Onder begeleiding van een professioneel trainer sporten collega's maandelijks op het werk. Daarnaast deden veel collega's dit jaar mee aan een wandelchallenge. Een groep deed een padelclinic en een paar medewerkers werkten zich in het zweet bij een Hyroxrace: een fitnesswedstrijd die functionele oefeningen combineert met hardlopen.
- **Gezond eten.** Fruit bieden we aan op het werk. Daarnaast verzorgen collega's regelmatig een gezonde home made lunch, waar we gezamenlijk van genieten.
- **Periodiek Medisch Onderzoek (PMO).** Halverwege 2024 konden medewerkers een PMO doen op het werk: een soort APK voor je lichaam. Iedere deelnemer vulde een vragenlijst in over fysieke en mentale gezondheid. Ook deed een verpleegkundige metingen, onder meer van de bloeddruk en longinhoud. Op basis van de uitkomsten kreeg iedere deelnemer een persoonlijk vitaliteitsrapport.
- **Informatie over de overgang.** Bij 55% van de vrouwen in de overgang hebben overgangsklachten invloed op het werk. Deze klachten nemen we serieus. Daarom nodigden we een overgangsconsulent uit om een presentatie te geven over dit thema.

- **Vitaliteitsregeling.** We willen dat alle collega's fit en vitaal hun pensioen halen. Dan kan het helpen als je je laatste werkzame jaren iets minder gaat werken. Daarom hebben we voor onze oudere collega's de Vitaliteitsregeling ingevoerd.

Ziekteverzuimpercentage 2024

Ons ziekteverzuimpercentage kende over 2024 een dalende trend en eindigde op 4,2%. Dat is precies 1% lager dan het gemiddelde verzuim in Nederland.

Een leven lang leren

Onze medewerkers geven we de kans zich blijvend te ontwikkelen. Zo vergroten zij hun persoonlijke groei, professionele ontwikkeling en werkgeluk. Dat doen we zo:

- **Interne workshops.** Regelmatig organiseren we incompany workshops om collega's bij te praten over actuele ontwikkelingen. Thema's in 2024 waren: Artificial Intelligence, onderhandelen, leeftijdsdiversiteit, cybersecurity en communicatievaardigheden. Daarnaast gaf een van onze productmanagers een inleiding in onze leningsproducten.
- **Individuele opleidingen en trainingen** over hypothecair krediet, vastgoed waarden, sustainability, maatschappelijk positioneren, leiderschapontwikkeling, projectmatig werken en persoonlijke effectiviteit. Ook volgde een collega de Leergang Erfgoedfilosofie bij de ErfgoedAcademie.
- **Seminars / congressen.** Collega's lieten zich in één dag bijpraten over bijvoorbeeld content marketing, verandermanagement en het vak van communicatieadviseurs.

Meer persoonlijke groei,
professionele ontwikkeling
en werkgeluk

Jong talent stimuleren

Investeren in jong talent doen we graag. Stagiairs bieden we de kans bij het Restauratiefonds kennis op te doen en nieuwe vaardigheden te ontwikkelen. Ons doel is deze studenten een positieve, inspirerende en leerzame omgeving te bieden. Voor ons is de aanwezigheid van jong talent leerzaam: zij bieden ons frisse inzichten en leveren met hun nieuwsgierige houding een bijdrage aan onze missie. Om het werken met jong talent te stimuleren, hebben we dit jaar een stagebeleid vastgesteld.

Stagiairs bieden ons frisse inzichten

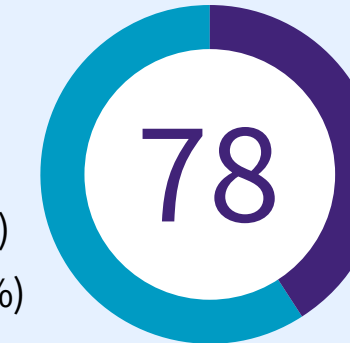
In 2024 maakten deze jongeren kennis met onze organisatie:

- **Middelbare scholieren** kwamen bij ons een maatschappelijke of snuffelstage doen en keken op meerdere afdelingen mee bij het dagelijks werk.
- Ook een **bedrijfskundestudent** heeft onze organisatie verkend.
- Studenten **Organisatie- en Managementwetenschappen** deden een kwalitatief onderzoek naar diversiteit in onze organisatie.
- Een student **Legal, Insurance & HR** werkte mee op de afdeling Mens & Organisatie.

Vaste medewerkers

70 fte (fulltime equivalent)

- 32 fulltime medewerkers (41%)
- 46 parttime medewerkers (59%)

♂ 34
♀ 44

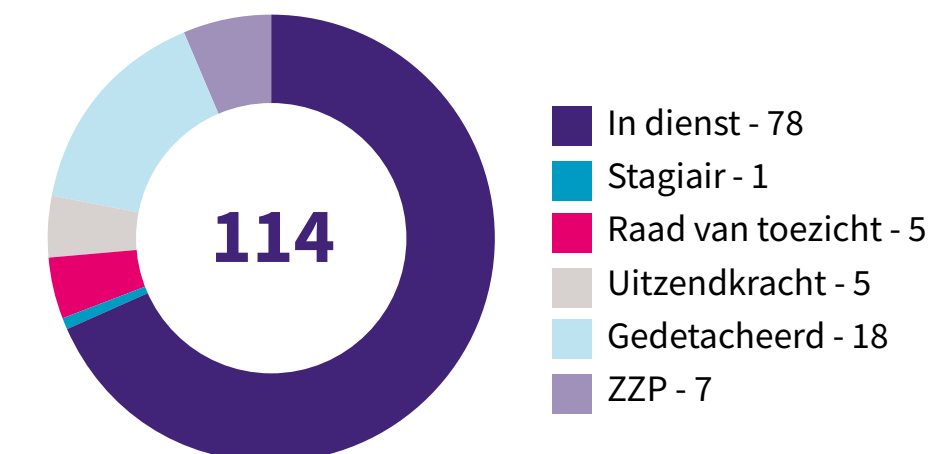
46
gemiddelde leeftijd

9 nieuwe collega's

6 collega's uit dienst

Betrokken ambassadeurs

Figuur 1 – Aantallen vaste en flexibele medewerkers die een actieve bijdrage leverden aan het Restauratiefonds eind 2024

Raad van toezicht

Environment, Social, *Governance*

Environment, Social, **Governance**

Verslag raad van toezicht

De raad van toezicht houdt toezicht op het bestuur en het beleid van het Restauratiefonds. De raad overlegt met het bestuur en geeft gevraagd en ongevraagd advies. In 2024 had de raad aandacht voor een breed scala aan onderwerpen, gerelateerd aan interne en externe ontwikkelingen en aan statutaire verantwoordelijkheden. Conclusie van de raad van toezicht is, dat in 2024 door de organisatie veel is bereikt.

Belangrijke thema's in 2024

De raad van toezicht vergadert vier keer per jaar over reguliere zaken en daarnaast één keer per jaar verdiepend over lange termijn onderwerpen inclusief strategie. De belangrijkste thema's in 2024 waren:

Vervangen IT-systemen

In 2024 waren de ontwikkelingen rondom de IT-systemen regelmatig onderwerp van gesprek in de raad van toezicht. Daarbij ging het in het bijzonder over de vervanging van systemen voor financieringen en subsidies. Het bestuur besloot in 2024 om deze vervanging in drie gedeeltes uit te voeren: financieringsplatform, subsidiebeheerplatform en klantportalen. De raad van toezicht heeft dit proces intensief gevolgd. Er waren diverse extra vergaderingen over dit onderwerp. Het jaar 2024 stond in het teken van de voorbereidingen. Implementatie vindt plaats vanaf 2025. Gerelateerde risico's zijn dikwijls besproken: zowel risico's van de huidige systemen als de nieuwe systemen, maar ook als het gaat om medewerkers en processen.

Verbeteren Customer Due Dilligence (CDD)

Net als in 2023 sprak de raad van toezicht regelmatig over het project tot verbeteren van de CDD-informatie bij leningen. De raad van toezicht constateerde dat de organisatie wat betreft dit onderwerp grote stappen heeft gezet in 2024.

Verduurzaming en klimaat adaptatie

De raad heeft in 2024 tijdens een verdiepende bijeenkomst gesproken over verduurzaming en klimaat adaptatie. Het Restauratiefonds deed al veel op deze gebieden. Tijdens deze bijeenkomst is besproken wat de organisatie op deze gebieden nog meer kan doen, inclusief integratie van duurzaamheid / klimaat in strategie en organisatie.

Positieve stappen
gezet in 2024

Dilemma’s van de raad van toezicht in 2024

De raad van toezicht kreeg met enkele dilemma’s te maken:

- Het anticiperen van de raad op de ontwikkelingen binnen het CDD-project. Dilemma’s waren er bijvoorbeeld over de beschikbaarheid van medewerkers en het tempo van aanlevering van informatie door klanten.
- Ook waren er dilemma’s gerelateerd aan de wijze van aanbesteden vanwege de vervanging van huidige IT-systemen in gebruik voor financieringen en subsidieprocessen.

Overige onderwerpen

Naast deze specifieke thema’s stonden nog andere onderwerpen op de agenda van de raad van toezicht:

- missie, visie en strategie inclusief meerjarenbegroting 2024 - 2027.
- update van de Gedragscode medewerkers.
- bespreken kwartaalrapportages.
- goedkeuring verlenen aan jaarverslag en jaarrekening 2023.
- goedkeuring verlenen aan Jaarplan 2025, Begroting 2025, Treasury-jaarplan 2025, Interne audit jaarplan 2025.
- zelfevaluatie van de raad van toezicht.

Thema’s binnen de commissies

De raad van toezicht heeft twee commissies. Hieronder leest u wat hun taken zijn en welke thema’s zij bespraken in 2024.

Auditcommissie

De auditcommissie heeft als taak het voorbereiden van de besluitvorming van de raad van toezicht over deze twee zaken:

- het toezicht op de integriteit en kwaliteit van de financiële verslaggeving.
- de effectiviteit van de interne risicobeheersings- en controlesystemen van het Restauratiefonds.

In 2024 sprak de auditcommissie over de onderwerpen IT-systemen en CDD. Daarnaast was de voortgang van informatiebeveiliging regelmatig onderwerp van gesprek inclusief de implementatie van DORA, zelfevaluatie risicobeheersing gemaakt door het bestuur, het inkoopbeleid en valutarisico.

Selectie/remuneratiecommissie

De remuneratiecommissie heeft als taak het voorbereiden van deze twee zaken:

- besluitvorming van de raad van toezicht over de selectie, benoeming en beloning van de bestuurder en leden van de raad van toezicht.
- overige bevoegdheden die aan haar zijn toegekend of gedelegeerd.

In 2024 sprak de commissie over actualisering van de arbeidsvoorwaarden, in het bijzonder de verlofregeling en de ouderenregeling.

Bezoldiging

De bezoldiging van de leden van de raad van toezicht is in 2024 met 5,3% geïndexeerd ten opzichte van 2023.

De indexatie was 3,05% in 2023. Dit is hetzelfde percentage als de salarisstijging van de directeur/bestuurder en van onze medewerkers. De bezoldiging van de leden van de raad van toezicht voldoet aan de Wet normering topinkomens.

Aantreden en aftreden binnen de raad van toezicht

Tamin Chebti is per 1 april 2024 herbenoemd voor zijn tweede zittingstermijn van opnieuw vier jaar.

Hij bekleedt daarnaast per 1 januari 2025 de rol van voorzitter auditcommissie.

Mirjam Nouwen treedt per 1 januari 2025 af als lid raad van toezicht en voorzitter auditcommissie, zij de heeft dan de maximale zittingsduur bereikt.

Rico Niesten volgt Mirjam Nouwen op per 1 januari 2025 als lid raad van toezicht.

In 2024 zijn geen leden afgetreden.

Leden raad van toezicht 2024

Mevrouw F.A. (Floor) Felten

Voorzitter

Eerste benoeming: 25 april 2023

Herbenoeming: 1 april 2027

Functie: directeur Infra, Heijmans Infra B.V.

Nevenfunctie: geen

De heer B.N.W. (Boudewijn) de Bont

Vice-voorzitter, voorzitter remuneratiecommissie

Eerste benoeming: 1 september 2022

Herbenoeming: 1 september 2026

Functie: Directievoorzitter bij Aannemingsbedrijf Nico de Bont BV en Hazenberg Bouw BV

Nevenfuncties: Voorzitter Nationaal Restauratiecentrum te Amersfoort
Vicevoorzitter Nationaal Centrum voor Erfgoedopleidingen te Amersfoort

Mevrouw M.J.P.G. (Mirjam) Nouwen

Voorzitter auditcommissie

Eerste benoeming: januari 2017

Aftreden: januari 2025

Functie: Consultant en toezichthouder

Nevenfunctie: geen

De heer T. (Tamim) Chebti

Lid auditcommissie

Eerste benoeming: 1 april 2020

Herbenoeming: 1 april 2024

Functie: Head of Financial Management, NN Bank

Nevenfunctie: geen

Mevrouw C. (Christel) Portegies

Lid

Eerste benoeming: 25 april 2023

Herbenoeming: 1 april 2027

Functie: Eigenaar en zelfstandig adviseur Portegies van Zanten Consultancy

Nevenfuncties: Interim programma-manager Erfgoed Den Helder
Lid raad van commissarissen Kennemer Wonen
Voorzitter raad van toezicht MEE & de Wering/Groeimee/Opgroei
Vicevoorzitter raad van toezicht Klein Alkmaar
Bestuurslid Cultuurfonds Noord-Holland
Lid raad van toezicht Theater De Vest, Grote Kerk Alkmaar

Rooster van aftreden raad van toezicht

Naam	Met ingang van	2025	2026	2027	2028	2029	Termijn
F.A. Felten Voorzitter vanaf 25 april 2023 Lid Remuneratiecommissie	25 april 2023			H			Eerste termijn (1 april 2027 herbenoembaar, 1 april 2031 aftredend)
B.N.W. de Bont Vicevoorzitter Lid Remuneratiecommissie	1 september 2022		H				Eerste termijn (1 september 2026 herbenoembaar, 1 september 2030 aftredend)
T. Chebti Lid Auditcommissie Lid Vertrouwenscommissie inzake artikel 3.2 klokkenluidersregeling	1 april 2020				1 april 2028 aftredend		Tweede termijn (1 april 2028 aftredend)
C. Portegies	25 april 2023			H			Eerste termijn (1 april 2027 herbenoembaar, 1 april 2031 aftredend)
R. Niesten Lid Auditcommissie	1 januari 2025					H	Eerste termijn (1 januari 2029 herbenoembaar, 1 januari 2033 aftredend)

H = Jaar van herbenoeming

Benoemingsperiode raad van toezicht is met ingang van 1 januari 2019 gewijzigd in vier jaar (voorheen drie jaar) met een maximum van acht jaar (één herbenoemingstermijn van vier jaar).

Risicomanagement & wet- en regelgeving

Risicomanagement

Dat we ons 40-jarig jubileum kunnen vieren, is onder meer te danken aan het beheersen van onze interne en externe risico's – of het nu gaat om informatiebeveiliging, afhankelijkheid van leveranciers of AVG. Hoe we dat doen, wie daarbij betrokken is en welke wet- en regelgeving daarbij komt kijken, leest u in dit hoofdstuk.

Zo richten we de risicobeheersing in

Stap 1 in het risicomanagementproces is het vaststellen van onze risicobereidheid en onze doelstellingen (figuur 1).

Stap 2 is het identificeren van de risico's die het behalen van de doelstellingen in gevaar kunnen brengen. Dit doen we vanuit de dagelijkse bedrijfsvoering (eerste lijn), ieder kwartaal en per afdeling. Vier soorten risico's brengen we daarbij in kaart:

- strategische risico's
- tactische risico's
- operationele risico's
- compliancerisico's

Risico's leggen we vast in riskregisters

Stap 3 is het vastleggen van de risico's per afdeling in riskregisters. Ze worden gewogen op kans en impact, waarbij we ook de bestaande beheersmaatregelen meenemen in de weging. Deze maatregelen bestaan onder meer uit diverse beleidsstukken, processen met systeemcontroles, 4-ogencontroles en handmatige controles, functiescheidingen en diverse projecten.

Stap 4 is het opstellen en invoeren van nieuwe beheersmaatregelen voor risico's buiten de risicobereidheid, als dat mogelijk is. De hoogst gewogen risico's nemen we vervolgens op in het organisatiebrede algemene riskregister, aangevuld met afdelingsoverstijgende strategische/tactische en compliance- en verslaggevingsrisico's. Het bestuur en het leiderschapsteam bespreken dit algemene riskregister eenmaal per kwartaal en beoordelen het. Zo bepalen zij de juiste prioritering voor risicobeheersing.

Stap 5 is het monitoren en aanpassen. Eens per jaar evalueren we het risk- en interne auditbeleid en passen dit eventueel aan. Dat doen we aan de hand van de bevindingen vanuit de tweede en derde lijn (figuur 2).

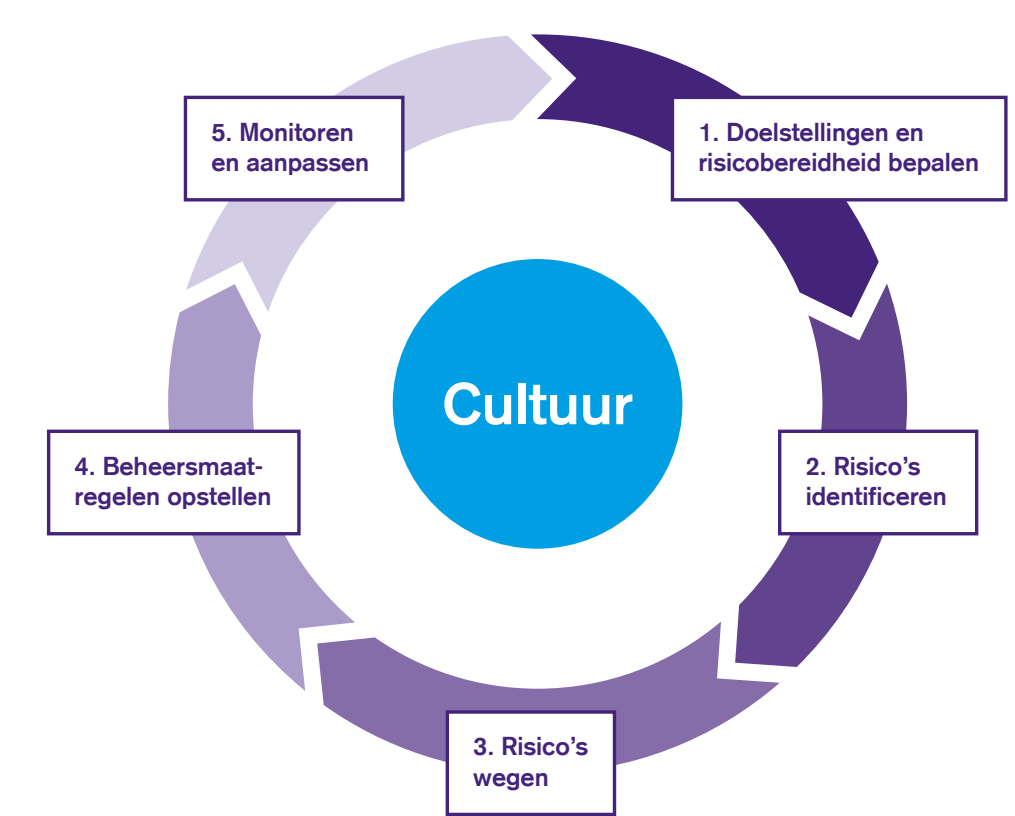
De tweede lijn voert risicogestuurde periodieke controles uit volgens het controleraamwerk. Dit raamwerk is onderverdeeld in de hoofdonderwerpen organisatie, klant en partners, leveranciers en bevat per onderwerp diverse controles: onder meer op het gebied van betalingen, gedrag en cultuur, AVG/informatiebeveiliging, Ken je Klant en het financieringsproces. Aan de hand van een oordeel per controle worden trends gemonitord.

De derde lijn, de interne auditfunctie, toetst de opzet, het bestaan en de werking van processen en verschillende thema's aan de hand van de voornaamste inherente risico's. De interne audit-partij voert de audits onafhankelijk uit op basis van een jaarplan. Dit gebeurt in nauwe samenwerking met de eerste en tweede lijn. De opzet en werking van het risicomanagementsysteem en frauderisico-beheersing zijn hierbij standaard onderdeel van de audits. Vanaf 2025 wordt periodiek een audit uitgevoerd op de opzet, bestaan en werking van het gehele risicomanagementproces.

Risicomanagement volgens het Three Lines Model

Risicomanagement vormt een integraal en dynamisch onderdeel van onze bedrijfsvoering. We volgen hierin de richtlijnen vanuit het 'Three Lines' model (zie figuur 2), de ISO 31000-standaard voor riskmanagement en het COSO (Committee of Sponsoring Organizations)-raamwerk voor interne beheersing.

Het risicomanagementproces, de governance-structuur en de verantwoordelijkheden van de riskmanager/ interne auditfunctie zijn vastgelegd in ons Risk- en Interne Audit-beleid. Dit beleid evalueren we elk jaar.

Figuur 1: Risicomanagementproces

Figuur 2: het Three Lines model binnen het Restauratiefonds

Deze rapportages maken wij

De auditcommissie ontvangt de Risk & Compliance-rapportage met daarin:

- toprisico's en genomen maatregelen
- overzicht van de tweedelijns controles en trends
- uitgevoerde audits door de derde lijn
- voortgang in de opvolging van aanbevelingen uit de auditrapportages
- Informatiebeveiligingsactiviteiten en incidenten

De auditcommissie ontvangt ook de volledige auditrapportages. Deze rapportages worden tijdens de auditcommissievergadering toegelicht. De risk- en compliance-rapportage wordt toegelicht door de riskmanager. De auditrapportages door de interne auditpartij. De auditcommissie legt verantwoording af aan de raad van toezicht.

Vaststellen risicobereidheid

Het bestuur en het leiderschapsteam stellen de risicobereidheid vast in samenwerking met de riskmanager. Zij evalueren de risicobereidheid jaarlijks. Het Restauratiefonds kent in algemene zin een lage risicobereidheid bij het nastreven van de doelstellingen, omdat we een grote maatschappelijke verantwoordelijkheid hebben. Voor de financiële risico's van kredietverstrekking ligt de risicobereidheid echter hoog, vanwege onze kerntaken gericht op monumentenbehoud.

Riskmonitor

Voor een aantal onderdelen hebben we de risicobereidheid expliciet vastgesteld en vastgelegd in de riskmonitor. Deze monitor bevat per onderdeel risicolimieten en risicobereidheidstatements. Elk kwartaal bespreken het bestuur en het leiderschapsteam deze monitor. Zijn er onderdelen die buiten de risicolimieten vallen? Dan worden deze besproken. Als het nodig is, komen zij in actie.

IT-en frauderisicobeheersing zijn twee belangrijke onderdelen van risicomanagement. We beschrijven ze hieronder.

IT-beheersing, informatiebeveiliging en bedrijfscontinuïteit

Het Restauratiefonds is een organisatie met een relatief kleine omvang. Daarom hebben we het grootste deel van de softwaresystemen en kantoorautomatisering uitbesteed aan externe leveranciers. Het risicomanagement bestaat dan ook voor een groot deel uit de beheersing van uitbestedings-risico's. Onderdeel hiervan is informatiebeveiliging bij de leveranciers en bij de organisatie zelf en het zorgdragen voor de bedrijfscontinuïteit.

Het bestuur van het Restauratiefonds is eindverantwoordelijk voor de IT- beheersing. De bestuurder wordt daarbij ondersteund door de afdeling IT onder aansturing van de manager IT. IT-risico's, inclusief uitbestedingsrisico's en beheersmaatregelen worden ieder kwartaal besproken en gewogen aan de hand van het riskregister voor de afdeling. Toezicht op de IT-beheersing vindt plaats via de raad van toezicht met voorbespreking van de onderwerpen in de auditcommissie. Ook is het bestuur eindverantwoordelijk voor informatiebeveiliging en bedrijfscontinuïteit. Het bestuur wordt voor de inrichting en naleving van informatiebeveiliging (IB) en bedrijfscontinuïteit (BCM) ondersteund door een multidisciplinair IB/BCM-team.

Mitigerende maatregelen

- **We hanteren een informatiebeveiligings-managementsysteem (ISMS) en een bedrijfscontinuïteits-managementsysteem (BCMS)** volgens de principes van respectievelijk de ISO 27001- en 22301-normen. Dit betekent onder meer dat er actuele beleidsstukken en processen zijn opgesteld, calamiteitenplannen aanwezig zijn en periodieke controles en audits plaats vinden. Het multidisciplinaire IB/BCM-team stelt de richtlijnen vast, monitort deze, bespreekt relevante ontwikkelingen en IB-risico's en scherpt als dat nodig is beheersmaatregelen aan. Twee leden van het leiderschapsteam, waaronder IT, zijn hierbij vertegenwoordigd.
- **Bewustwording van medewerkers blijft echter de voornaamste maatregel** bij informatiebeveiliging. Om deze bewustwording te versterken, worden medewerkers continu getraind. Dat doen we via een digitaal trainingsprogramma dat elke twee maanden een nieuwe module aanbiedt. Er is interne controle op het volgen van deze trainingen met goed resultaat. Rond de 85% van de medewerkers heeft alle trainingen gevolgd. Ook stuurt het trainingsprogramma een paar keer per jaar een realistische 'phishing test' uit. Het bewustzijn bij medewerkers is hierdoor toegenomen.
- **Elk jaar organiseren we de Week van de Informatiebeveiliging** met gastsprekers over thema's als cybersecurity en kunstmatige intelligentie en een mystery guest die medewerkers uitdaagt scherp te blijven op de toegang tot informatie. Via interne communicatie is er in deze week nóg meer aandacht voor het onderwerp.

Frauderisicobeheersing

Fraude kan grote financiële gevolgen hebben. Het kan substantieel afbreuk doen aan de reputatie van een organisatie. We hebben dan ook een zeer lage risicobereidheid waar het frauderisico's betreft. Frauderisico's zijn expliciet geïdentificeerd. Om mogelijke oorzaken te identificeren kijken we naar gelegenheid, rechtvaardiging en druk. Dit wordt de fraudedriehoek genoemd. Potentiële risico's zijn vooral interne of externe declaratiefraude, identiteitsfraude, internetfraude, ontvreemden van geld en onjuiste omgang met arbeidstijd.

Mitigerende maatregelen

- **We sturen op een integere organisatiecultuur.**
Deze integriteit stimuleren we door de herijking van het beloningsbeleid, screening van medewerkers voor ze in dienst komen, tussentijdse screening na vijf jaar dienstverband, de gedragscode, de klokkenluidersregeling en het afleggen van de moreel ethische verklaring.
- **Vanuit de tweede lijn voeren we (soft) controles** uit op het gebied van gedrag en cultuur en uitgaande betalingen.
- **De derde lijn neemt het onderwerp fraude mee** als vast onderdeel van de interne audits. Daarnaast is er in 2024 een audit op governance en cultuur uitgevoerd.

- **Persoonlijk contact met individuele medewerkers** vanuit de afdeling Mens & Organisatie en Compliance is belangrijk bij het voorkomen van fraude die mensen plegen onder druk of onder het mom van rechtvaardiging. Soms spelen problemen in het privéleven van medewerkers namelijk een rol hierbij. Het onderwerp staat daarnaast periodiek op de agenda van het leiderschapsteam.

Valutarisico

Het valutarisico is beperkt doordat eind 2024 de leningenportefeuille voor 99,5% is verstrekt in euro. Het overige betreft US-dollar gerelateerde leningen in het Caribisch deel van het Koninkrijk. Het US-dollar valutarisico is niet afgedekt vanwege hoge beheerskosten die gepaard gaan met de bijbehorende complexe financiële instrumenten, ook vanwege de lange perioden waarover deze middelen zijn verstrekt.

Valutawinsten en -verliezen worden volledig geboekt in het fonds Caribisch deel van het Koninkrijk. Voor dit fonds hebben wij geen terugbetalingsplicht. Hierdoor kan het gebeuren dat een negatieve US-dollar ontwikkeling in jaren met lage winsten of verliezen een relatief grote impact heeft op het jaarresultaat. Dit risico valt noodzakelijkerwijs binnen de risicobereidheid. Wij evalueren deze risico bereidheid tenminste jaarlijks en werken in 2025 alternatieven uit om het valutarisico verder te mitigeren.

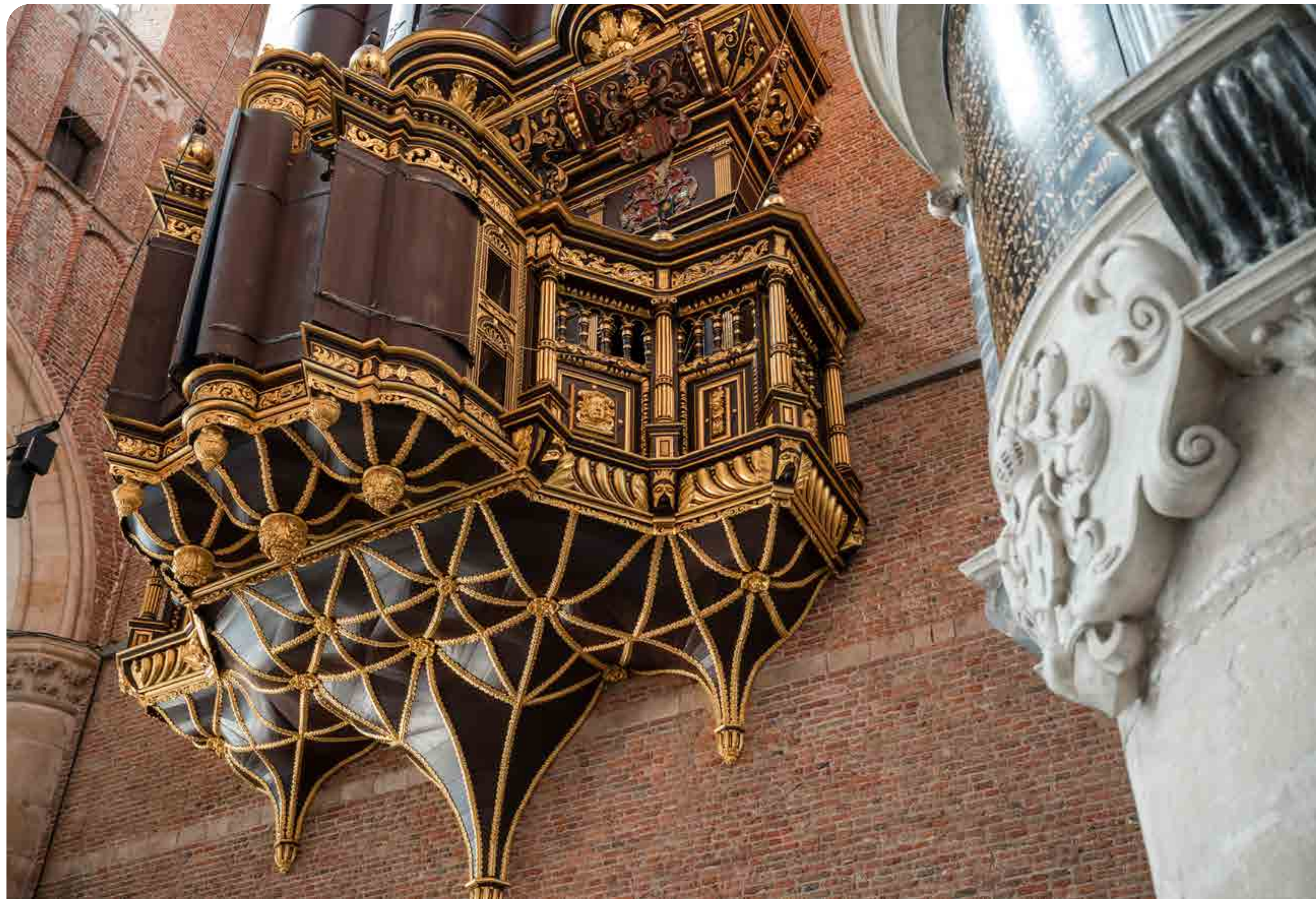
Risicoprofiel 2024

Welke risico's waren van invloed op het Restauratiefonds?

Het **externe risicolandschap** in 2024 dat van invloed was op het Restauratiefonds kenmerkte zich door de uitdagingen rondom klimaatverandering en de ontwikkelingen die daarmee te maken hebben, nieuwe en bestaande wet- en regelgeving zoals de digital operational resilience act (DORA), de Wwft en de AVG, de snelle ontwikkeling van kunstmatige intelligentie, duurzaamheid / ESG, schaarste van middelen en de continue dreiging op het gebied van cybersecurity.

Het **interne risicolandschap** van het Restauratiefonds bestond uit uitdagingen op het gebied van databeheer, de aanbestedingen van verschillende IT-systemen, frauderisicobeheersing en leveranciers- en ketenafhankelijkheden.

De voornaamste strategische/tactische, operationele, compliance en verslaggevingsrisico's die uit het risicomanagementproces in 2024 naar voren kwamen, zetten we hierna uiteen. Vervolgens vindt u per risico een onderbouwing en de mitigerende maatregelen.

Strategische/tactische risico's

IT-landschap

We besteden het grootste deel van onze IT-diensten uit. En dat leidt tot uitbestedingsrisico's. Eén van deze risico's is, dat het complete IT-landschap zo moet zijn ingericht dat het voldoende ondersteuning biedt aan de uitvoering van bedrijfsprocessen en controles.

Maatregelen

Om deze ondersteuning te bieden is het IT-landschap constant in ontwikkeling. Zo bevonden we ons in 2024 in een aanbestedingstraject voor de vervanging van onder meer het financieringsplatform, is het partnerportaal live gegaan en is de software voor de nieuwsbrieftool vervangen. Deze ontwikkelingen zorgen zeker voor de juiste IT-ondersteuning, maar brengen ook weer risico's met zich mee voor de bedrijfscontinuïteit en informatiebeveiliging. Welke dat zijn en welke maatregelen we daartegen nemen, leest u bij de betreffende risico's.

Risicobereidheid

Het risico van een onvoldoende ondersteunend IT-landschap valt buiten onze risicobereidheid, vanwege de uitbestedingsrisico's die hiermee gepaard gaan.

Leveranciers- en ketenafhankelijkheid

De afhankelijkheid van IT-leveranciers is een van de voornaamste risico's van uitbesteding. Het kan de bedrijfscontinuïteit in gevaar brengen. Het einde van de samenwerking met de huidige leverancier van het financieringsplatform nadert, waardoor dit risico groot is. Het aanbestedingstraject voor nieuwe leveranciers is langdurig en kent vele onzekerheden, waaronder de beschikbaarheid van voldoende en juiste capaciteit.

Maatregelen

Maatregelen die we namen waren de zorgvuldige projectmatige aanpak van het aanbestedingstraject, inhuur van een aanbestedingsexpert, contractuele exit-afspraken met de huidige leverancier en een fall-back plan voor klantportalen.

Voor de borging voor de langere termijn scherpten we ons beleid aan:

- **Het inkoopbeleid** bevat een uitgebreide risicobeoordeling voor nieuwe leveranciers in lijn met de DORA (Digital Operational Resilience Act, een Europese verordening met als doel dat financiële organisaties weerbaarder worden voor IT-risico's).
- **Het bedrijfscontinuïteitsbeleid** bevat jaarlijkse business impact-analyses en een calamiteitenplan voor uitval leveranciers.
- **Het informatiebeveiligingsbeleid** bevat richtlijnen voor leveranciers, die ook zijn opgenomen in de inkoopvoorwaarden. Leveranciersmanagement monitort de afspraken met leveranciers en de dagelijkse operatie.

Risicobereidheid

De risico's rondom leveranciers- en ketenafhankelijkheid vallen buiten onze risicobereidheid, ondanks de maatregelen die we nemen. De afhankelijkheid van leveranciers blijft immers groot. We verwachten dat de verdere ontwikkelingen als gevolg van de implementatie van de DORA dit risico in de loop van 2025 verder mitigeren.

Informatiebeveiliging en cybercrime

De inbreuk op de informatiebeveiliging en daaraan gekoppeld het risico op cybercrime zijn grote risico's. Ze kennen een hoge mate van ketenafhankelijkheid: ook al ontstaat bij slechts één partij in de keten een risico, het heeft direct gevolgen voor het Restauratiefonds. Je bent immers zo sterk als je zwakste schakel.

Maatregelen

Maatregelen om de informatiebeveiliging te borgen zijn zowel gericht op leveranciers als op onze interne organisatie. Meer hierover leest u bij de toelichting bij IT-beheersing, informatiebeveiliging en bedrijfscontinuïteit. Aanvullend geldt daarnaast:

- **Voor leveranciers** geldt de verplichting tot de ISO 27001 of equivalente certificering, de uitvoering van periodieke risico-gestuurde penetratietesten en audits en de aanscherping in de risicobeoordeling voor informatiebeveiliging voor nieuwe leveranciers.
- **Voor onze interne organisatie** geldt de nieuwe gedragscode met expliciete aandacht voor informatiebeveiliging, de cybersecurityverzekering en de aanscherping in de toegang tot systemen. Daarnaast besteedden we in 2024 veel aandacht aan databeheer. Hierover leest u meer bij het volgende punt.

We voerden een nieuwe gedragscode in

Risicobereidheid

De risico's van informatiebeveiliging en cybercrime vallen buiten onze risicobereidheid gezien de snelle ontwikkelingen op het gebied van cybercriminaliteit.

Databeheer

Veel van de strategische en tactische risico's houden verband met data. Het risico van onvoldoende databeheer hangt samen met informatiebeveiliging en de inbreuk op de beschikbaarheid, authenticiteit, integriteit en/of vertrouwelijkheid van data. Daarnaast biedt goed databeheer kansen voor inzicht en ontwikkeling. Binnen onze organisatie is de datakwaliteit echter niet binnen alle systemen op het gewenste niveau.

Maatregelen

In 2023 namen we al maatregelen om deze risico's te beperken.

Deze maatregelen zijn: het verwijderen van persoonsgegevens uit de systemen volgens de AVG, de opschoning van data in diverse systemen en de aanscherping van de toegangsbeveiliging. Hier gingen we mee verder in 2024. Naast de reeds genoemde maatregelen op het gebied van informatiebeveiliging en bedrijfscontinuïteit namen we deze maatregelen:

- We zetten de Data Governance Stuurgroep op. Vanuit deze stuurgroep zijn data-eigenaren aangewezen, is een data-model gecreëerd en wordt er gewerkt aan een eigen datawarehouse.
- Projecten over data gingen van start of zijn gecontinueerd. Bijvoorbeeld de digitalisering van het fysieke archief.

Risicobereidheid

Het risico van databeheer valt buiten onze risicobereidheid gezien het belang zorgvuldig om te gaan met de data die ons is toevertrouwd. De genoemde maatregelen worden in 2025 voortgezet.

Toekomstige middelen

Financiële middelen zijn een schaars goed. Onze beschikbare middelen zijn onderverdeeld in diverse fondsen, waarbij er verschillen zijn in het gebruik van deze fondsen. Eén fonds kan leeg zijn terwijl er nog volop beschikbaarheid is in een ander fonds. Toekomstige aanvulling van de fondsen is een nog onzekere factor en is onder meer afhankelijk van de beschikbaarheid van middelen bij onze financiële partners. Het risico bestaat zodanig dat er voor bepaalde fondsen onvoldoende beschikbare middelen zijn, waardoor voor deze doelgroep niet aan de vraag voor de restauratie, herbestemming of verduurzaming voldaan kan worden.

Maatregelen

Om zoveel mogelijk aan de vraag van de beschikbare middelen te kunnen voldoen is er een goede afstemming met het ministerie van OCW en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Wij houden hen op de hoogte door middel van de kwartaalrapportages en analyses en informeren hen over de revoluerende werking van de fondsen. Voor 2025 staat het bespreken van de mogelijkheid tot het vergroten van een flexibele inzet van rijksfondsen op de agenda. Intern hebben wij de Commissie prijsbeleid die waar mogelijk bijstuurt als fondsen dreigen uit te putten.

Risicobereidheid

Dit risico van onvoldoende toekomstige middelen staat buiten onze risicobereidheid: als zich dit voordoet, kunnen we namelijk niet voldoen aan de restauratie/verduurzamingsopgave en daarmee aan onze missie springlevende monumenten, nu én in de toekomst.

Operationele risico's

Fraude

Zoals toegelicht onder het kopje 'Frauderisicobeheersing' zijn potentiële frauderisico's voor het Restauratiefonds met name interne of externe declaratiefraude, identiteitsfraude, internetfraude, het ontvreemden van geld en omgang met arbeidstijd.

Maatregelen

Zoals benoemd zijn maatregelen om frauderisico's tegen te gaan onder meer beleid, processen met verschillende risicogestuurde soorten controles, functiescheidingen en tweede-/ derdelijnscontroles en aandacht voor de culturele en menselijke kant. Ter aanvulling van de al genoemde maatregelen is gedurende 2024 de naam/IBAN-controle voor betalingen toegevoegd, zijn de declaratiecontroles aangescherpt en is er een audit op betalingen en fraude uitgevoerd.

Risicobereidheid

Het risico op fraude valt binnen onze risicobereidheid: we hebben voldoende maatregelen genomen.

Compliancerisico's

AVG

Een groot deel van de data binnen het Restauratiefonds bestaat uit persoonsgegevens. We zijn verwerkingsverantwoordelijke én verwerker. En dus is het onze taak om deze gegevens volgens de AVG te verwerken. Het risico om niet te voldoen aan de AVG hangt nauw samen met de risico's die we noemden bij databeheer en informatiebeveiliging.

Maatregelen

De maatregelen bij de risico's van databeheer en informatiebeveiliging zijn ook van toepassing bij het risico om niet te voldoen aan de AVG. De twee voornaamste zijn:

- **Uit de verschillende systemen verwijderden we persoonsgegevens.**
Dit project is eind 2024 afgerond en is overgedragen aan de eerste lijn.
- **De toegang tot de systemen scherpten we aan,** waardoor we de vertrouwelijkheid van persoonsgegevens beter kunnen borgen.
Dit zetten we voort in 2025.

De toegang tot systemen is aangescherpt

Risicobereidheid

Het risico om niet te voldoen aan de AVG valt buiten onze risicobereidheid.
We zijn verplicht om te voldoen aan deze wet en kunnen hier nog verdere maatregelen nemen.

Wwft

Omdat we een financiële dienstverlener zijn, zijn we verantwoordelijk voor het voorkomen van witwassen en financieren van terrorisme volgens de Wwft. Dit onderwerp heeft gedurende 2023 en 2024 veel aandacht gekregen gezien onze zeer lage risicobereidheid op dit gebied.

Maatregelen

Beleid, processen, systemen en kennis hebben we aangescherpt en uitgebreid om aan de Wwft te voldoen. Op projectmatige wijze passen we deze maatregelen toe op onze gehele klantenportefeuille.

Risicobereidheid

Het risico om niet te voldoen aan de Wwft valt binnen onze risicobereidheid gezien de voortgang van het project en de genomen maatregelen.

Verslaggevingsrisico's

Duurzaamheidsverslaggeving

De duurzaamheidsverslaggeving vanuit de Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD) is niet verplicht voor ons. Maar betrouwbare, juiste en transparante duurzaamheids-rapportages vinden we wel belangrijk. Tegelijkertijd willen we waakzaam zijn voor onbedoeld 'groenwassen': ons duurzamer voordoen dan onze organisatie daadwerkelijk is.

Risicobereidheid

Het risico om niet te voldoen aan de verplichting tot duurzaamheids-verslaggeving valt binnen onze risicobereidheid: we hoeven immers geen duurzaamheidsrapport te schrijven. Wel nemen we voldoende maatregelen om toch over onze duurzame inspanningen te rapporteren.

Vooruitblik

Ons risicomanagement in 2025 zal naar verwachting een voortzetting zijn van 2024. De belangrijkste thema's waarmee we ons zullen bezighouden zijn de ESG, inzet op voldoende beschikbare middelen in het bijzonder bij rijksfondsen, de implementatie van de DORA op proportionele wijze, databeheer, cybercrime en kunstmatige intelligentie.

De uitdagingen zijn naar verwachting een goede verdeling tussen deze risico's en de vervanging van het financieringsplatform inclusief subsidie-beheerplatform en portalen, met name met betrekking tot de beperkte inzetbaarheid van ons menselijk kapitaal. Bij deze uitdagingen zetten we in 2025 risicomanagement in om de onzekerheden waar mogelijk te beheersen. Zo kunnen we ook de komende 40 jaar impact maken voor springlevende monumenten.

Zelfevaluatie risicobeheersing bestuur

Het bestuur heeft een oordeel gevormd over onze risico- en controlesystemen op basis van een evaluatie aan de hand van rapportages, inhoudelijke beoordeling van het algemene riskregister, controleraamwerk, periodiek overleg met de riskmanager en de interne auditfunctie.

Oordeel van het bestuur

- De effectiviteit van de opzet en werking van de risicobeheersings- en controlesystemen is proportioneel gezien voldoende. Er is sinds 2023 meer aandacht voor culturele risico's via de soft controles en de naleving van wet- en regelgeving. De invulling en frequentie van de tweede- en derdelijnscontroles zijn risicogestuurd en daarmee dynamisch. In 2024 zijn er geen auditrapportages geweest met het eindoordeel 'onvoldoende'.
- Tekortkomingen en aandachtspunten waren er ook in 2024. Zoals de toepassing van projectrichtlijnen en het spanningsveld tussen de uitvoering en diepgang van de controles versus de beschikbare interne capaciteit. Het eerste punt verbeteren we in 2025. Het tekort aan beschikbare capaciteit heeft de aandacht van het bestuur, maar blijft naar verwachting ook in 2025 aanwezig. De auditcommissie is van deze punten op de hoogte.

Als gevolg van het bovenstaande is het bestuur van mening, dat:

- dit jaarverslag voldoende inzicht geeft in de werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen;
- de risicobeheersings- en controlesystemen voldoende mate van zekerheid geven dat de financiële verslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat;
- de risicobeheersings- en controlesystemen voldoende mate van zekerheid geven dat de duurzaamheidsverslaggeving geen onjuistheden van materieel belang bevat;
- de risicobeheersings- en controlesystemen voldoende mate van zekerheid geven over operationele en compliance risico's;
- het gerechtvaardigd is dat de financiële verslaggeving is opgesteld op 'going concern'-basis;
- het verslag de materiële risico's benoemt over de continuïteit in 2025;
- de auditcommissie en raad van toezicht volledig en adequaat zijn geïnformeerd.

Wet- en regelgeving

Als financiële instelling willen en moeten we integer en betrouwbaar zijn en transparant over onze activiteiten. We staan onder toezicht, hebben ons aan verschillende wetten en regels te houden en hebben een gedragscode voor onze interne organisatie. Om welke toezichthouders en wet- en regelgeving het gaat, leest u hieronder.

Autoriteit Financiële Markten (AFM)

Het Restauratiefonds staat onder toezicht van de AFM en DNB. Wij hebben een Wft-vergunning van de AFM voor het aanbieden van hypothecair krediet. De AFM heeft in 2024 goedkeuring gegeven voor de benoeming van een nieuw lid van de raad van toezicht. Het Restauratiefonds heeft generiek uitgevraagde informatie verstrekt over het integriteitsrisico, de uitvoering van het Productontwikkelings- en evaluatieproces (PARP) en de klachtenafhandeling.

DNB

De DNB houdt bij het Restauratiefonds toezicht op de uitvoering van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft).

Autoriteit Persoonsgegevens

In 2024 hebben er een klein aantal niet-majeure incidenten plaatsgevonden. Het ging om tien persoonsgegevens die op een verkeerde plek terecht zijn gekomen of waarbij datalekken op basis van de beveiliging mogelijk zou zijn geweest.

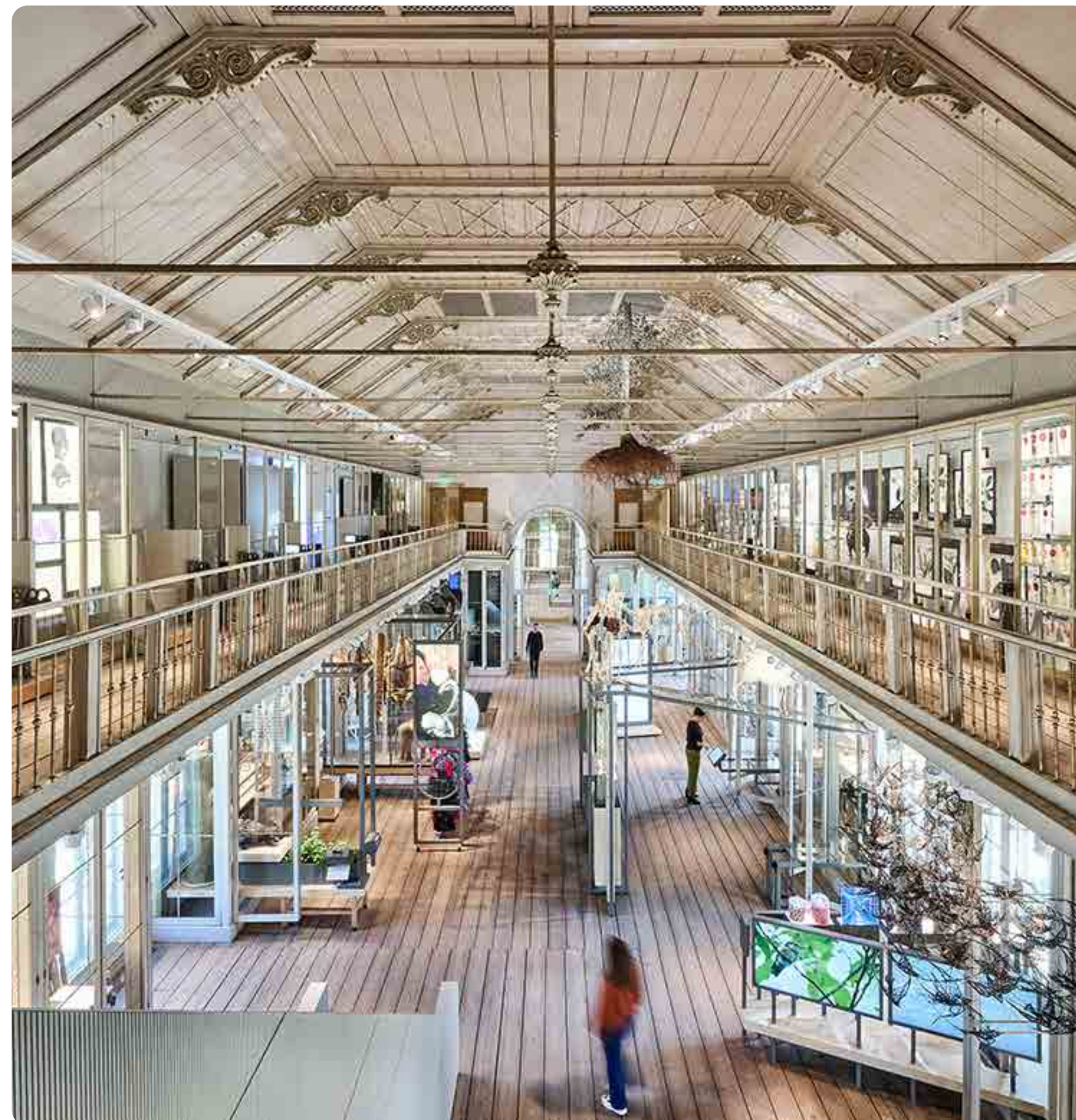
Wetgeving

Onze gehele portefeuille hebben we opnieuw doorgelicht om deze waar nodig Wwft-compliant te maken. Deze werkzaamheden zijn voor het grootste deel afgerond. Sinds eind 2023 zijn we bezig de DORA-wetgeving te implementeren. Dit is de Europese verordening gericht op het weerbaarder maken van de financiële sector tegen cyberdreigingen. Ondanks dat wij niet verplicht zijn om deze regelgeving toe te passen, gaan we dit wel doen op proportionele wijze.

Gedragscode

Voor de gehele organisatie hielden we integriteitstrainingen met als uitgangspunt de Gedragscode. Drie keer is er een beroep gedaan op de interne- en externe vertrouwenspersonen om ervaren ongewenst gedrag aan te kaarten. In alle gevallen zijn na de melding maatregelen genomen om het als ongewenst ervaren gedrag te behandelen. Niet voor alle medewerkers veranderde dit hun beleving van ongewenst gedrag.

Medewerkers die een nevenfunctie wilden aanvaarden, hebben hier toestemming voor gevraagd en gekregen. Zo hebben we eventuele conflicterende belangen voorkomen.

Financiële gegevens

Financiële gegevens

Financieel resultaat

Over 2024 is het bedrijfsresultaat na belasting uitgekomen op 8,7 miljoen euro (2023: 8,4 miljoen euro). Het resultaat na mutatie bestemmingsfonds en -reserve is uitgekomen op 5,4 miljoen euro (2023: 8,2 miljoen euro).

Bedrijfsopbrengsten

Het **renteresultaat** is uitgekomen op 14,1 miljoen euro (2023: 15,3 miljoen euro). Dit is een aanzienlijke daling van 1,2 miljoen euro ten opzichte van 2023. Enerzijds zijn de rentebaten toegenomen met 1,3 miljoen euro tot 18,6 miljoen euro, aan de andere kant zijn de rentelasten toegenomen met 2,4 miljoen euro. De stijging van de rentelasten wordt veroorzaakt doordat de aangetrokken leningen sterk zijn gestegen gedurende 2024. Voorheen werden leningen voornamelijk aangetrokken met DSF (Delayed Start Funding), maar nu de ruimte binnen de achterborg is opgehoogd worden leningen per direct aangetrokken en stijgen de rentelasten ook per direct.

De **ontvangen behandelingskosten** zijn gestegen tot 1,2 miljoen euro (2023: 0,9 miljoen euro). Deze stijging wordt verklaard door de toegenomen productie in 2024, de productie is met 32,2 miljoen euro gestegen tot 145,6 miljoen euro (2023: 113,3 miljoen euro). De overige baten zijn met 2,1 miljoen euro toegenomen, voornamelijk vanwege hogere rente die ontvangen is op banktegoeden.

De **totale bedrijfsopbrengsten** bedragen in 2024 27,9 miljoen euro (2023: 26,8 miljoen euro).

Verstrekte leningen

In 2024 is voor 145,6 miljoen euro aan leningen verstrekt. Dit bedrag is aanzienlijk hoger dan het voorgaande jaar (2023: 113,3 miljoen euro). De aanvullende leningen zijn met 25,4 miljoen euro toegenomen. In 2023 waren er beperkte financiële middelen t.b.v. aanvullende leningen, deze zijn begin 2024 weer aangevuld. Daarnaast zijn de laagrentende leningen met 6,8 miljoen euro toegenomen.

Bedrijfslasten

De **bedrijfslasten** zijn in 2024 gestegen tot 16,3 miljoen euro (2023: 15,6 miljoen euro). De personeelslasten zijn 0,6 miljoen euro hoger uitgekomen, met name vanwege inhuur tijdelijke medewerkers gerelateerd aan CDD en vervanging van het financieringsplatform.

In 2024 is er een vrijval geweest van de voorziening insolventie van 35 duizend euro (in 2023 was er een dotatie van 0,5 miljoen euro). De totale voorziening per 31 december 2024 is 11,3 miljoen euro ofwel 1,1 procent van de jaareinde-portefeuille (2023: 11,5 miljoen euro).

De **overige bedrijfslasten** zijn ten opzichte van 2023 met 0,2 miljoen euro toegenomen tot 5,1 miljoen euro. Tot slot zijn de projectkosten met 0,5 miljoen euro gestegen tot 1,2 miljoen euro.

Mutatie bestemmingsfonds en -reserve

De totale mutatie is 3,2 miljoen euro. Er is een dotatie gedaan van 4,1 miljoen euro aan de bestemmingsreserve vervanging financieringsplatform. Daarnaast is een onttrekking gedaan van 0,9 miljoen euro vanuit de bestemmingsreserve IT-investeringen.

Subsidies

Naast het verstrekken van leningen betaalt het Restauratiefonds ook subsidies uit. In 2024 heeft het Restauratiefonds 68,5 miljoen euro aan Sim-subsidies uitbetaald (2023: 61,1 miljoen euro) en 60,0 miljoen euro aan overige rijkssubsidies (2023: 74,9 miljoen euro). De overige rijkssubsidies bestaan uit Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten, Herbestemming, Woonhuisregeling en Iconische monumenten.

Eigen Vermogen

- » Resultaatverdeling over het sub-revolverend fonds Caribisch deel van het Koninkrijk van 5,4 miljoen euro.
- » Kapitaalstorting van het ministerie van OCW van 8,9 miljoen euro voor het revolverend fonds Duurzame Monumentenplus-Leningen.
- » Kapitaalstorting van het ministerie van OCW van 13,4 miljoen euro voor het revolverend fonds Duurzaamheidsleningen Rijksmuseum.

- » Kapitaalonttrekking van het revolverend fonds Opengestelde Monumenten-Leningen van 25,6 miljoen euro. Dit bedrag is teruggestort naar het ministerie van OCW.
- » Overheveling van 2,0 miljoen euro vanuit de bestemmingsreserve liquidatie-uitkering Fondsenbeheer Nederland naar het sub-revolverend fonds het Cultuurfonds voor Monumenten.
- » Overheveling van 5,0 miljoen euro vanuit het revolverend fonds Restauratiefonds-hypotheken naar het sub-revolverend fonds Caribisch deel van het Koninkrijk.
- » Dotatie bestemmingsreserve ter vervanging van het financieringsplatform van 4,1 miljoen euro
- » Onttrekking bestemmingsreserve IT-Investeringen van 0,9 miljoen euro voor de in voorgaande jaren uitgevoerde investeringen in het IT-landschap.

Revolverende werking fondsen

Een van de belangrijkste factoren voor de werking van een revolverend fonds is het aflossingspatroon, zowel regulier als additioneel, van de kredietnemers. Op pagina 64 van dit jaarverslag is in tabel ‘Financiële vaste activa’ per revolverend fonds de aflossing in 2023 en 2024 opgenomen.

Revolverende fondsen 2024

Revolverende fondsen (RF)	Revolverend fonds	Verstrekt	Beschikbaar
In miljoenen euro			
Laagrentende leningen Restauratiefonds-hypotheek	228.713	203.729	24.985
Laagrentende leningen Restauratiefondsplus-hypotheek	203.707	192.938	10.768
Laagrentende Duurzame Monumenten-lening	38.434	32.289	6.145
Laagrentende Duurzame Monumentenplus-lening	93.703	87.424	6.279
Laagrentende leningen Opengestelde Monumenten-Lening	41.619	41.144	475
Duurzaamheidsleningen Rijksmusea	13.431	0	13.431
Kerken Nevenfunctie-Lening	1.643	132	1.511
Caribisch deel van het Koninkrijk	23.922	7.222	16.700
Varend Monument-Lening	269	0	269
Cultuurfondsen	8.229	6.796	1.433
Totaal revolverende Cultuurfondsen voor Monumenten	653.670	571.674	81.996
Bestemmingsreserve pilot BES-eilanden	1.000		
Bestemmingsreserve vervanging financieringsplatform	4.100		
Totaal Eigen Vermogen	658.770		

* Van het Opengestelde Monumenten-Leningen Fund is € 655K verstrekt in het Caribisch deel van het Koninkrijk.

Jaarrekening

(x EUR 1.000)	2024	2023
PASSIVA		
Eigen vermogen		
09. Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheken	262.776	262.379
10. Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheken	203.707	203.707
11. Revolving Fund Duurzame Monumenten-Leningen	38.434	38.434
12. Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen	93.703	84.803
13. Revolving Fund Duurzaamheidsleningen Rijksmusea	13.431	0
14. Revolving Fund Opengestelde Monumenten-Leningen	41.619	67.183
15. Bestemmingsreserve IT-Investeringen	0	870
16. Bestemmingsreserve liquidatie-uitkering Fondsenbeheer Nederland	0	1.969
17. Bestemmingsreserve pilot BES-eilanden	1.000	1.000
18. Bestemmingsreserve vervanging financieringsplatform	4.100	0
	658.770	660.345
Langlopende schulden		
19. Onderhandse leningen o/g	352.000	311.750
20. Regionale Restauratiefondsen	103.225	95.507
21. Provinciale Cultuurfondsen voor Monumenten	38.589	35.325
22. Subsidie-op-termijn	2.565	3.741
	496.379	446.323
Kortlopende schulden		
23. Onderhandse leningen o/g	56.750	61.950
24. Sim-subsidies	119.752	105.253
25. Overige kortlopende schulden	221.837	218.976
	398.339	386.179
Stand per 31 december	1.553.487	1.492.847

Staat van baten en lasten over 2024

(x EUR 1.000)	Gerealiseerd 2024	Begroting 2024	Gerealiseerd 2023
Rentebaten	18.597	18.055	17.312
Rentelasten	-4.503	-3.736	-2.059
26. Renteresultaat	14.094	14.319	15.253
27. Ontvangen behandelingskosten	1.155	900	930
28. Overige baten en lasten	12.679	11.767	10.592
Som der bedrijfsopbrengsten	27.927	26.986	26.775
29. Personeelslasten	-10.089	-10.733	-9.482
30. Mutatie voorziening insolventie	35	-1.500	-527
31. Overige bedrijfslasten	-6.223	-7.796	-5.551
Som der bedrijfslasten	-16.277	-20.029	-15.559
Saldo baten en lasten exclusief belasting	11.650	6.957	11.216
32. Vennootschapsbelasting	-2.992	-1.800	-2.854
Saldo baten en lasten inclusief belasting	8.658	5.157	8.362
33. Bestemmingsfonds en -reserve onttrekking	870	858	883
34. Bestemmingsfonds en -reserve dotatie	-4.106	0	-1.000
Saldo baten en lasten na mutatie bestemmingsfonds- en reserve	5.422	6.015	8.245

(x EUR 1.000)	Gerealiseerd 2024	Gerealiseerd 2023
Verdeling saldo baten en lasten na mutatie bestemmingsfonds en -reserve		
Dotatie Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheke	5.422	4.300
Dotatie Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheke	0	2.405
Dotatie Revolving Fund Duurzame Monumenten-Leningen	0	303
Dotatie Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen	0	798
Dotatie Revolving Fund Opgestelde Monumenten-Leningen	0	438
Totaal	5.422	8.245

In de toelichting van het eigen vermogen wordt aangegeven hoe de verdeling van het saldo baten en lasten na mutatie bestemmingsfonds en -reserve tot stand komt.

Kasstroomoverzicht over 2024

Kasstroomoverzicht volgens de indirecte methode

	Gerealiseerd	Gerealiseerd
(x EUR 1.000)	2024	2023
Saldo baten en lasten inclusief belasting	8.658	8.362
Mutaties niet kasgerelateerd		
Mutatie voorziening voor insolventie	-190	527
Mutatie voorgefinancierd garantiefonds en belastinglatentie	43	0
Mutatie rente subsidie-op-termijn	138	171
Koersverschillen	-354	-17
Afschrijving immateriële vaste activa	963	963
Afschrijving materiële vaste activa	97	40
Totaal mutaties niet kasgerelateerd	697	1.686
Mutaties eigen vermogen		
Onttrekkingen eigen vermogen	-37.564	-60.033
Dotaties eigen vermogen	27.331	67.500
Totaal mutaties Eigen Vermogen	-10.233	7.467
Mutaties werkkapitaal		
Mutatie overige vorderingen	-23.624	-17.445
Mutatie overige kortlopende schulden	4.079	11.797
Totaal mutaties werkkapitaal	-19.545	-5.648
Operationele kasstroom		
Uitgezette leningen	-145.564	-113.342
Ontvangen aflossingen	74.316	74.577
Mutaties bouwdepot	19.378	-20.340
Ontvangen Rijks- en SIM-subsidies	150.926	148.021
Uitbetaalde Rijks- en SIM-subsidies	-137.646	-135.988
Uitbetaalde Subsidie-op-termijn	-1.315	-1.683
Totaal operationele kasstroom	-39.904	-48.755

	Gerealiseerd	Gerealiseerd
(x EUR 1.000)	2024	2023
Kasstroom uit investeringsactiviteiten		
Investerings in materiële vaste activa	-133	-255
Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten	-133	-255
Kasstroom uit financieringsactiviteiten		
Aflossingen langlopende schulden	-61.950	-60.300
Aangetrokken langlopende schulden	97.000	87.000
Dotaties fondsen derden	11.623	22.051
Onttrekkingen fondsen derden	-641	-2.014
Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten	46.032	46.737
Netto kasstroom	-14.428	9.594
Liquide middelen per 1 januari	426.306	416.695
Mutatie liquide middelen	-14.428	9.594
Koersverschillen	354	17
Liquide middelen per 31 december	412.232	426.306
Niet vrij beschikbare liquide middelen per 31 december	-68.741	-65.986
Vrij beschikbare liquide middelen per 31 december	343.491	360.321

Waarderingsgrondslagen

Bedrijfsactiviteiten

De activiteiten van de Stichting Nationaal Restauratiefonds (KvK nr. 41181555), statutair gevestigd in Amersfoort en kantoorhoudend aan de Utrechtseweg 12 in Amersfoort, bestaan voornamelijk uit: het financieren van monumentaal (on)roerend goed, het uitvoeren van subsidieregelingen voortvloeiend uit het stelsel voor monumentenzorg, het geven van voorlichting en advies binnen de relevante beleidsvelden vanuit een financieel-economisch kader.

Algemene grondslagen voor de opstelling van de jaarrekening

De jaarrekening is opgesteld volgens de in Nederland algemeen aanvaarde richtlijnen voor financiële verslaggeving, inclusief Richtlijn 640 ‘Organisaties zonder winststreven’ van de Raad voor de Jaarverslaggeving (RJ 640) en bepalingen krachtens de Wet Normering Topinkomens (WNT). De jaarrekening is opgesteld volgens het principe van going concern.

De historische kostprijs is de algemene grondslag voor de waardering van de activa en passiva en voor de bepaling van het resultaat. Tenzij bij de desbetreffende grondslag voor de specifieke balanspost anders wordt vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen de nominale waarde.

De jaarrekening wordt gepresenteerd in euro’s. Alle financiële informatie is afgerond op het dichtstbijzijnde duizendtal.

Door deze afronding kunnen minimale afrondingsverschillen in tellingen ontstaan. De afrondingsverschillen zijn niet materieel voor inzicht in balans en resultaat. Indien nodig voor het inzicht, zijn de vergelijkbare cijfers aangepast.

Gebruik van oordelen en schattingen

Bij het opstellen van de jaarrekening worden door het management oordelen gevormd alsmede schattingen en veronderstellingen gemaakt die van invloed zijn op de toepassing van de grondslagen en de gerapporteerde waarde van de activa, passiva, baten en lasten. De feitelijke resultaten kunnen afwijken van de schattingen. De schattingen en veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld.

De volgende waarderingsgrondslagen vereisen schattingen en veronderstellingen:

- Inschattingen die worden gedaan ter bepaling van het verwachte verloop van de leningen op portefeuilleniveau om zodoende de financiële risicopositie vast te stellen. Het verwachte verloop wordt geschat op basis van het contractuele verloop van de portefeuille inclusief de offertes minus de geschatte aflossingen, zowel regulier als additioneel.
- Inschattingen en aannames die worden gedaan ter bepaling van de voorziening voor insolventie. Dit betreft met name inschattingen van het krediet-risico over leningen die voor rekening en risico van het Restauratiefonds aan monumenteigenaren zijn verstrekt.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen.

Vreemde valuta

Transacties in vreemde valuta worden omgerekend naar euro’s tegen de geldende wisselkoers op transactiedatum. In vreemde valuta luidende activa en passiva worden per balansdatum omgerekend in euro’s tegen de wisselkoers op balansdatum. De optredende koersverschillen bij omrekening worden in de staat van baten en lasten verantwoord.

Financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten (onder vorderingen en schulden) als financiële derivaten verstaan. Voor de grondslagen van primaire financiële instrumenten wordt verwezen naar de behandeling per balanspost.

Derivaten

Het Restauratiefonds past kostprijs hedge-accounting toe conform RJ Richtlijn 290 ‘Financiële derivaten’ op basis van generieke hedge documentatie, zoals beschreven in het Treasury Statuut. Het Restauratiefonds documenteert de wijze waarop de hedgerelaties passen in de doelstellingen van het risicobeheer, de hedgestrategie en de verwachting van de effectiviteit van de hedge.

Per balansdatum wordt de effectiviteit van de hedge bepaald. Binnen het Restauratiefonds wordt conform RJ Richtlijn 290 ‘Financiële derivaten’ de effectiviteitsmeting primair uitgevoerd op basis van kwalitatieve kritische kenmerken.

Het effectieve deel van financiële derivaten die zijn toegewezen voor kostprijs hedge accounting wordt tegen kostprijs gewaardeerd. Het eventuele ineffectieve deel wordt tegen reële waarde gewaardeerd. De veranderingen van de reële waarde van het ineffectieve deel worden direct in de staat van baten en lasten verwerkt.

Activa

Financiële vaste activa

De onder financiële vaste activa vallende posten worden bij eerste verwerking opgenomen tegen de nominale waarde. Voorzieningen voor het kredietrisico worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering. Vervolgens worden de financiële vaste activa na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

De post voorgefinancierd garantiefonds wordt gewaardeerd tegen netto contante waarde.

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa (geactiveerde implementatiekosten IT) worden bij de eerste verwerking opgenomen tegen de historische kostprijs. Deze bestaat uit verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs en overige kosten onder aftrek van lineaire afschrijvingen op basis van de geschatte economische levensduur en indien van toepassing van bijzondere waardeverminderingen. Er wordt afgeschreven vanaf het moment van ingebruikname.

Uitgaven voor ontwikkelingsprojecten worden geactiveerd als onderdeel van de vervaardigingsprijs als het waarschijnlijk is dat het project economische voordelen gaat behalen en de kosten betrouwbaar kunnen worden vastgesteld. Kosten van onderzoek worden verwerkt in de winst- en verliesrekening.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs plus bijkomende kosten of vervaardigingsprijs onder aftrek van lineaire afschrijvingen op basis van de geschatte economische levensduur.

Vlottende activa

De liquide middelen zijn gewaardeerd tegen nominale waarde en staan ter vrije beschikking van het Restauratiefonds, tenzij anders vermeld.

Passiva

Kortlopende schulden en langlopende schulden

De onder kort- en langlopende schulden vallende posten worden bij de eerste verwerking opgenomen tegen de nominale waarde. Transactiekosten die direct toe te rekenen zijn aan de verwerving van de schulden worden in de waardering bij eerste verwerking opgenomen. Vervolgens worden de schulden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Dit is het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten.

De portefeuille Belegde Subsidie-op-termijn is gewaardeerd tegen de nominale waarde van de schuldrest(en) per balansdatum, vermeerderd met de nog bij te schrijven rente per balansdatum.

Eigen vermogen

Het eigen vermogen wordt gewaardeerd tegen nominale waarde. Onder het eigen vermogen vallen:

- het Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheek
- het Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheek
- het Revolving Fund Duurzame Monumenten-Lening
- het Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Lening
- het Revolving Fund Opengestelde Monumenten-Leningen
- het Revolving Fund Duurzaamheidsleningen Rijksmusea
- de bestemmingsreserve IT-Investeringen
- de bestemmingsreserve liquidatie-uitkering Fondsenbeheer Nederland
- de bestemmingsreserve pilot BES-eilanden
- de bestemmingsreserve vervanging financierings platform

Het Revolving Fund bestaat uit een bestemmingsfonds, ontstaan door stortingen van het ministerie van OCW, en een algemene reserve, ontstaan door toevoegingen van het resultaat.

Voorziening insolventie

Een voorziening voor kredietverliezen wordt in overeenstemming met de geldende verslaggevingsregels gevormd. Voor kredieten waar sprake is van een objectieve aanwijzing voor een bijzondere waardevermindering is de realiseerbare waarde bepaald. Indien de realiseerbare waarde lager is dan de boekwaarde, is een bijzondere waardevermindering verantwoord.

Resultaat

Het resultaat wordt bepaald als het verschil tussen de som der bedrijfsopbrengsten (baten) en alle hiermee verbonden, aan het verslagjaar toe te rekenen bedrijfslasten. De lasten worden bepaald met inachtneming van de hiervoor vermelde waarderingsgrondslagen.

Baten en lasten worden toegekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Winsten worden slechts opgenomen voor zover deze op balansdatum zijn gerealiseerd. Verplichtingen en mogelijke verliezen, die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen als die voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn.

Rentemarge

De rentebaten en -lasten worden op basis van het toerekeningsbeginsel verantwoord in de staat van baten en lasten voor alle rentedragende instrumenten.

Ontvangen behandelingskosten

De ontvangen behandelingskosten zijn kosten die aan de geldnemers in rekening worden gebracht voor de verstrekking van financieringen. Deze worden als opbrengst verantwoord op het moment van het passeren van de (hypotheek)akte.

Vennootschapsbelasting

De vennootschapsbelasting wordt berekend tegen het geldende tarief over het resultaat voor belastingen van het boekjaar. Daarbij wordt rekening gehouden met permanente en tijdelijke verschillen tussen de commerciële en de fiscale winstberekening. De tijdelijke verschillen zijn ontstaan door in de commerciële winstberekening af te wijken van de fiscale winstberekening.

Financiële vaste activa

Toelichting op de balans

(na aftrek voorziening)

	Bedrag	Bedrag
(x EUR 1.000)	2024	2023
1. Financiële vaste activa		
a. Restauratiefonds-hypotheken	207.142	211.076
b. Restauratiefondsplus-hypotheken	190.858	169.749
c. Duurzame Monumenten-Leningen	32.271	24.581
d. Duurzame Monumentenplus-Leningen	87.090	65.809
e. Opengestelde Monumenten-Leningen	37.516	39.357
f. Regionale Restauratiefonds-hypotheken	71.226	58.681
g. Cultuurfonds-hypotheken	39.991	37.261
h. Overige leningen	144	205
i. Aanvullende leningen	446.450	434.531
Stand per 31 december voor aftrek bouwdepot	1.112.688	1.041.250
Totaal bouwdepot	-91.838	-72.460
Portefeuille leningen na aftrek bouwdepot	1.020.850	968.790

	Jaar	Stand per 1-1	Verstrekte leningen	Aflossingen	Stand excl. voorziening per 31-12	Voorziening	Stand incl. voorziening per 31-12
1a. Restauratiefonds hypotheke	2023	224.260	8.763	-18.516	214.507	-3.431	211.076
	2024	214.507	13.719	-17.787	210.439	-3.297	207.142
	Δ	-9.753	4.956	729	-4.068	134	-3.934
1b. Restauratiefonds plus-hypotheke	2023	149.854	28.149	-7.144	170.859	-1.110	169.749
	2024	170.859	27.485	-5.406	192.938	-2.080	190.858
	Δ	21.005	-664	1.738	22.0279	-970	21.109
1c. Duurzame Monumenten-Leningen	2023	18.098	7.353	-858	24.593	-12	24.581
	2024	24.593	8.786	-1.097	32.282	-11	32.271
	Δ	6.495	1.433	-239	7.689	1	7.690
1d. Duurzame Monumentenplus-Leningen	2023	42.355	25.729	-2.275	65.809	0	65.809
	2024	65.809	24.614	-2.999	87.424	-333	87.091
	Δ	23.454	-1.115	-724	21.615	-333	21.282
1e. Opengestelde Monumenten Leningen	2023	44.094	0	-536	43.558	-4.201	39.357
	2024	43.558	0	-2.415	41.143	-3.628	37.515
	Δ	-536	0	-1.879	2.415	573	-1.842
1f. Regionale Restauratiefonds-hypotheke	2023	49.941	11.903	-3.163	58.681	0	58.681
	2024	58.681	15.937	-3.392	71.226	0	71.226
	Δ	8.740	4.034	-229	12.545	0	12.545
1g. Cultuurfonds-hypotheke	2023	32.567	6.818	-2.124	37.261	0	37.261
	2024	37.261	5.022	-2.292	39.991	0	39.991
	Δ	4.694	-1.796	-168	2.730	0	2.730
1h. Overige leningen	2023	272	0	67	205	0	205
	2024	205	0	-61	144	0	144
	Δ	-67	0	6	-61	0	-61
1i. Aanvullende leningen	2023	452.528	24.627	-39.894	437.261	-2.730	434.531
	2024	437.261	50.001	-38.867	448.395	-1.945	446.450
	Δ	-15.267	25.374	11.027	11.134	785	11.919
Totaal voor aftrek bouwdepot	2023	1.013.969	113.342	-74.577	1.052.734	-11.484	1.041.250
	2024	1.052.734	145.564	-74.316	1.123.982	-11.294	1.112.688
	Δ	38.765	32.222	261	71.248	190	71.438
Totaal bouwdepot	2023	-92.778					-72.460
	2024	-72.460					-91.838
	Δ	20.318					-19.378
Totaal na aftrek bouwdepot	2023	910.234					968.790
	2024	968.790					1.020.850
	Δ	58.556					52.060

In 2024 heeft er een re-classificatie plaatsgevonden van het bouwdepot. Vanaf nu worden bouwdepots in mindering gebracht op de leningportefeuille om een beter inzicht te geven in de financiële vaste activa van het Restauratiefonds. Het totaal van de leningportefeuille is hiermee 1.021K euro (2023: 969K euro).

De voorziening insolventie is in 2024 met 0,2 miljoen euro afgenomen. Er is een dotatie voorziening insolventie Restauratiefondsplus-hypotheek leningen (1,0 miljoen euro) en een dotatie voorziening insolventie Duurzame Monumentenplus-Leningen (0,3 miljoen euro). Daarnaast is er een vrijval voorziening insolventie aanvullende leningen (0,8 miljoen euro), een vrijval voorziening insolventie Opengestelde Monumenten-Leningen (0,6 miljoen euro) en een vrijval voorziening insolventie Restauratiefonds-hypotheek (0,1 miljoen euro).

Restauratiefonds-hypotheek

De Restauratiefonds-hypotheek is een lening voor restauraties en onderhoud aan rijksmonumenten. Deze rijksmonumenten kunnen zowel vallen onder de categorie woonhuizen als niet-woonhuizen. De gemiddelde resterende looptijd van deze portefeuille is 14 jaar (2023: 15 jaar). De Restauratiefonds-hypotheek worden verstrekt op basis van hypothecaire zekerheid, waarbij het recht van de eerste of hogere hypotheek wordt gevestigd op het onderpand. Deze zijn meegenomen in de bepaling van de voorziening voor insolventie. De hoogte van de voorziening voor insolventie van de leningen-portefeuille Restauratiefonds-hypotheek is afgenomen in vergelijking met voorgaand jaar. De gemiddelde rente over de Restauratiefonds-hypotheek bedraagt 1,4% (1,4% in 2023).

Restauratiefondsplus-hypotheek

De Restauratiefondsplus-hypotheek is een lening specifiek voor restauraties en herbestemmings-projecten in de categorie niet-woonhuizen, die worden verstrekt vanuit het Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheek. Deze leningen kennen veelal een hoger risicoprofiel dan de Restauratiefonds-hypotheek vanwege de lagere verhandelbaarheid van de te financieren monumenten en doordat de onderliggende verdienmodellen nog vaak moeten worden bewezen. De gemiddelde resterende looptijd van deze portefeuille is 24 jaar (2023: 24 jaar). De Restauratiefondsplus-hypotheek worden verstrekt op basis van hypothecaire zekerheid, waarbij het recht van de eerste of hogere hypotheek wordt gevestigd op het onderpand.

Deze zijn meegenomen in de bepaling van de voorziening voor insolventie. De gemiddelde rente over de Restauratiefondsplus-hypotheek bedraagt 1,5% (1,5% in 2023).

Duurzame Monumenten-Leningen

De Duurzame Monumenten-Lening is een lening specifiek voor duurzame maatregelen in een rijksmonument. Deze leningen worden sinds 2017 verstrekt uit het Revolving Fund Duurzame Monumenten-Leningen. De gemiddelde resterende looptijd van deze portefeuille is 26 jaar (2023: 26 jaar). De Duurzame Monumenten-Leningen worden verstrekt op basis van hypothecaire zekerheid, waarbij het recht van de eerste of hogere hypotheek wordt gevestigd op het onderpand. De gemiddelde rente over de Duurzame Monumenten-Leningen bedraagt 1,5% (1,5% in 2023).

Duurzame Monumentenplus-Leningen

De Duurzame Monumentenplus-Leningen zijn leningen specifiek voor restauratie-, verduurzamings- en herbestemmingsprojecten in de categorie niet-woonhuizen, die worden verstrekt vanuit het Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen. De gemiddelde resterende looptijd van deze portefeuille is 27 jaar (2023: 27 jaar). De Duurzame Monumentenplus-Leningen worden verstrekt op basis van hypothecaire zekerheid, waarbij het recht van de eerste of hogere hypotheek wordt gevestigd op het onderpand. Deze zijn meegenomen in de bepaling van de voorziening voor insolventie. De gemiddelde rente over de Duurzame Monumentenplus- Leningen bedraagt 1,5% (1,5% in 2023).

Opengestelde Monumenten-Leningen

De Opengestelde Monumenten-Leningen worden zonder zekerheden verstrekt. Deze zijn meegenomen in de bepaling van de voorziening voor insolventie. De gemiddelde resterende looptijd van deze portefeuille is 11 jaar (2023: 12 jaar). De gemiddelde rente over de Opengestelde Monumenten-Leningen bedraagt 0,9% (1,0% in 2023).

Regionale Restauratiefonds-hypotheken

De Regionale Restauratiefonds-hypothekeken zijn verstrekte leningen uit de Regionale Restauratiefondsen. Deze leningen worden verstrekt onder het recht van hypotheek en meestal voor risico van de desbetreffende gemeenten, provincies of fondsen. Deze zijn meegenomen in de bepaling van de voorziening voor insolventie. De gemiddelde resterende looptijd van deze portefeuille is 18 jaar (2023: 18 jaar). De gemiddelde rente over de Regionale Restauratiefonds-hypothekeken bedraagt 1,5% (1,5% in 2023).

Cultuurfonds-hypothekeken

De Cultuurfonds-hypothekeken zijn verstrekte leningen uit deels de provinciale Cultuurfondsen voor Monumenten en deels uit het Revolving Fund Restauratiefonds-hypothekeken. Deze leningen worden verstrekt onder het recht van hypotheek en voor risico van het Cultuurfonds. Deze zijn meegenomen in de bepaling van de voorziening voor insolventie.

De gemiddelde resterende looptijd van deze portefeuille is 18 jaar (2023: 21 jaar). De gemiddelde rente over de Cultuurfonds-hypothekeken bedraagt 1,5% (1,5% in 2023).

Overige leningen

De overige leningen bestaan uit de Varend Monument-Lening, Mobiel Erfgoed-lening en de Kerken Nevenfunctie-Lening. De gemiddelde looptijd voor de overige leningen is 3 jaar (2023: 3 jaar). De gemiddelde rente over de overige leningen bedraagt 1,5% (1,5% in 2023).

Aanvullende leningen

Onder aanvullende leningen vallen de verstrekte leningen aan monumenteigenaren tegen marktconforme rentetarieven in de vorm van annuïteiten-, lineaire- en aflossingsvrije leningen. De gemiddelde resterende looptijd van deze portefeuille is 23 jaar (2023: 24 jaar). De gemiddelde rente over de aanvullende leningen bedraagt 3,0% (2,7% in 2023).

Als zekerheid voor bijna alle verstrekte leningen verkrijgt het Restauratiefonds het recht van hypotheek. De leningen betreffen veelal een tweede (of hogere) hypotheek. Voor een beperkt aantal overige leningen is in het verleden geen recht van hypotheek verkregen. Verder is een deel van de leningen onder borgstelling of garantie, zoals gemeentegarantie verstrekt.

02. Voorgefinancierd garantiefonds

	Bedrag	Bedrag
(x EUR 1.000)	2024	2023
Stand per 1 januari	240	240
Af: mutatie	-43	0
Stand per 31 december	197	240

In het verleden zijn hypothecaire leningen verstrekt waarop een garantie is afgegeven voor rekening en risico van diverse gemeenten. Het Restauratiefonds heeft de stortingen in het garantiefonds voorgefinancierd, berekend op basis van de netto contante waarde op basis van een gewogen rente van 2,47% (2023: 2,45%). De netto contante waarde per 31 december 2024 bedraagt 0,2 miljoen euro.

Immateriële vaste activa

03. Implementatiekosten IT

	Bedrag	Bedrag
(x EUR 1.000)	2024	2023
Stand per 1 januari	963	1.926
Af: afschrijving	-963	-963
Stand per 31 december	0	963

De immateriële vaste activa betreft de implementatiekosten van het IT-landschap van het Restauratiefonds als gevolg van de verzelfstandiging in 2020. De implementatiekosten IT worden in vijf jaar afgeschreven. Het IT-landschap is per 13 januari 2020 in gebruik genomen.

Materiële vaste activa

04. Verbouwingen

	Bedrag	Bedrag
(x EUR 1.000)	2024	2023
Stand per 1 januari	48	58
Bij: investering	0	4
Af: afschrijving	-15	-14
Stand per 31 december	33	48

De verbouwingen betreft de inrichting van de kelder tot een studio die in 2021 in gebruik is genomen en verbouwingen ten behoeve van de kantoorruimte. De geactiveerde verbouwingskosten worden in vijf jaar afgeschreven.

05. IT Hardware

	Bedrag	Bedrag
(x EUR 1.000)	2024	2023
Stand per 1 januari	254	47
Bij: investering	94	223
Af: afschrijving	-66	-16
Stand per 31 december	282	254

De IT Hardware betreft investeringen in IT Hardware zoals laptops en mobiele telefoons. In 2024 is er geïnvesteerd in de vervanging van laptops en telefoons. De geactiveerde IT Hardware worden na ingebruikname in vijf jaar afgeschreven.

06. Inventaris

	Bedrag	Bedrag
(x EUR 1.000)	2024	2023
Stand per 1 januari	42	24
Bij: investering	39	28
Af: afschrijving	-17	-10
Stand per 31 december	64	42

De inventaris betreft de geactiveerde aankopen voor kantoorinrichting. In 2024 is er geïnvesteerd in nieuwe bureaustoelen. De geactiveerde inventaris wordt na ingebruikname in vijf jaar afgeschreven.

Vlottende activa

07. Vorderingen

	Bedrag	Bedrag
(x EUR 1.000)	2024	2023
a. Overige vorderingen	7.082	7.758
b. Overlopende activa	3.747	3.447
c. Deposito's	109.000	85.000
Stand per 31 december	119.829	96.205

7a. Overige vorderingen

Rekeningen-courant met kredietrelaties, terug te ontvangen subsidies, nog te ontvangen overige rentebaten en overige vorderingen.

7b. Overlopende activa

De overlopende activa bestaan voornamelijk uit nog te ontvangen rentebaten, overige opbrengsten en vooruitbetaalde bedragen.

7c. Deposito's

Betreft aangetrokken deposito's bij de Rabobank (75 miljoen euro) en ING (34 miljoen euro). De deposito's hebben een looptijd <1 jaar.

08. Liquide middelen

	Bedrag	Bedrag
(x EUR 1.000)	2024	2023
Bank	853	3.636
Ministerie van Financiën	299.379	252.670
Deposito's	112.000	170.000
Stand per 31 december	412.232	426.306

De liquide middelen bestaan uit: rekening-courant saldi bij het Ministerie van Financiën (waarvan 68,7 miljoen euro Garantiefonds Rijksmusea, 2023: 66,0 miljoen euro) en rekening-courant saldi bij banken. De liquide middelen van het Garantiefonds Rijksmusea is niet vrij beschikbaar.

De opgenomen deposito's onder de liquide middelen zijn afgesloten bij het Ministerie van Financiën (schatkistbankieren). Deposito's bij het Ministerie van Financiën kunnen uitsluitend voor het einde van de looptijd worden opgenomen, wanneer dit voortvloeit uit de bedrijfsvoering, tegen marktwaarde op basis van dagelijkse rentefixings.

Eigen vermogen

Verloopoverzicht Eigen Vermogen 2024

	Stand per 31-12-2023	Kapitaal storting*	Kapitaal onttrekking	Stand per 31-12-2024
(x EUR 1.000)				
09. Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheke				
Bestemmingsfonds	153.361	6.975	12.000	148.336
Algemene reserve	109.018	5.422	0	114.440
Totaal	262.379	12.397	12.000	262.776
10. Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheke				
Bestemmingsfonds	187.950	0	0	187.950
Algemene reserve	15.757	0	0	15.757
Totaal	203.707	0	0	203.707
11. Revolving Fund Duurzame Monumenten-Leningen				
Bestemmingsfonds	37.500	0	0	37.500
Algemene reserve	934	0	0	934
Totaal	38.434	0	0	38.434
12. Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen				
Bestemmingsfonds	82.900	8.900	0	91.800
Algemene reserve	1.903	0	0	1.903
Totaal	84.803	8.900	0	93.703

	Stand per 31-12-2023	Kapitaal storting*	Kapitaal onttrekking	Stand per 31-12-2024
(x EUR 1.000)				
13. Revolving Fund Duurzaamheidsleningen Rijksmuseum				
Bestemmingsfonds	0	13.431	0	13.431
Algemene reserve	0	0	0	0
Totaal	0	13.431	0	13.431
14. Revolving Fund Opengestelde Monumenten-Leningen				
Bestemmingsfonds	66.062	0	25.564	40.498
Algemene reserve	1.121	0	0	1.121
Totaal	67.183	0	25.564	41.619
Totaal Revolving Fund bestemmingsfonds				
Totaal Revolving Fund algemene reserve	527.773	29.306	37.564	519.515
	128.733	5.422	0	134.155
15. Bestemmingsreserve IT-Investeringen				
16. Bestemmingsreserve liquidatie-uitkering Fondsenbeheer NL	870	0	870	0
17. Bestemmingsreserve pilot BES-eilanden	1.969	6	1.975	0
18. Bestemmingsreserve vervanging financieringsplatform	1.000	0	0	1.000
	0	4.100	0	4.100
Totaal	660.345	38.834	40.409	658.770

* Inclusief resultaatverdeling in de algemene reserve

Eigen vermogen

Verloopoverzicht Eigen Vermogen 2023

(x EUR 1.000)	Stand per 31-12-2022	Kapitaal storting*	Kapitaal onttrekking	Stand per 31-12-2023
09. Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheke				
Bestemmingsfonds	213.394	0	60.033	153.361
Algemene reserve	104.718	4.300	0	109.018
Totaal	318.112	4.300	60.033	262.379
10. Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheke				
Bestemmingsfonds	162.950	25.000	0	187.950
Algemene reserve	13.351	2.406	0	15.757
Totaal	176.301	27.405	0	203.707
11. Revolving Fund Duurzame Monumenten-Leningen				
Bestemmingsfonds	30.000	7.500	0	37.500
Algemene reserve	631	303	0	934
Totaal	30.631	7.803	0	38.434
12. Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen				
Bestemmingsfonds	47.900	35.000	0	82.900
Algemene reserve	1.105	798	0	1.903
Totaal	49.005	35.798	0	84.803
14. Revolving Fund Opengestelde Monumenten-Leningen				
Bestemmingsfonds	66.062	0	0	66.062
Algemene reserve	683	438	0	1.121
Totaal	66.745	438	0	67.183
Totaal Revolving Fund bestemmingsfonds	520.306	67.500	60.033	527.773
Totaal Revolving Fund algemene reserve	120.488	8.245	0	128.733
15. Bestemmingsreserve IT-Investeringen				
16. Bestemmingsreserve liquidatie-uitkering Fondsenbeheer NL	1.728	0	858	870
17. Bestemmingsreserve pilot BES-eilanden	1.994	0	25	1.969
17. Bestemmingsreserve pilot BES-eilanden	0	1.000	0	1.000
Totaal	644.515	76.745	60.915	660.345

* Inclusief resultaatverdeling in de algemene reserve

Het Revolving Fund wordt gebruikt om leningen te verstrekken aan monumenteigenaren. De bestemming hiervoor verschilt per portefeuille. Het Revolving Fund bestaat uit een bestemmingsfonds, ontstaan door stortingen van het ministerie van OCW, en een algemene reserve, ontstaan door toevoegingen van het resultaat vanaf het vormen van het bestemmingsfonds.

In 2024 is er met goedkeuring vanuit het ministerie van OCW het saldo baten en lasten na mutatie bestemmingsfonds en -reserve, in zijn geheel gedoteerd aan de algemene reserve Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheek, ten behoeve van het sub-revolving fund Caribisch deel van het Koninkrijk (5,3 miljoen euro) en het sub-revolving fund het Cultuurfonds (0,1 miljoen euro).

09. Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheek

Het Revolving Fund bestaat uit het revolving fund Restauratiefonds-hypotheek en een aantal sub-revolving funds, te weten: Kerken Nevenfunctie-Lening, Caribisch deel van het Koninkrijk en het aandeel van het Restauratiefonds in fondsen van derden, te weten: Cultuurfondsen voor Monumenten.

In 2024 is er een kapitaal onttrekking geweest van 12,0 miljoen euro voor:

- » Een overheveling van 5,0 miljoen euro vanuit het revolving fund Restauratiefonds-hypotheek naar het Sub-Revolving Fund Caribisch deel van het Koninkrijk.
- » Er is een bedrag van 7,0 miljoen euro teruggestort aan OCW vanuit het sub-revolving funds Duurzaam Scholenfonds. Daarmee is dit fonds in zijn geheel opgeheven.

In 2024 is er een kapitaalstorting geweest van 7,0 miljoen euro ten behoeve van:

- » Een overheveling van 5,0 miljoen euro vanuit het revolving fund Restauratiefonds-hypotheek naar het Sub-Revolving Fund Caribisch deel van het Koninkrijk.
- » Een overheveling van 2,0 miljoen euro vanuit de Bestemmingsreserve liquidatie-uitkering Fondsenbeheer Nederland aan het sub-revolving fund de Cultuurfondsen voor Monumenten.

De algemene reserve is ontstaan door toevoegingen van de resultaatverdeling. In 2024 is 5,4 miljoen euro (het volledige het saldo baten en lasten na mutatie bestemmingsfonds en -reserve) aan de algemene reserve toegevoegd (2023: 4,3 miljoen euro).

10. Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheek

In 2024 zijn er geen mutaties geweest in het het Revolving Fund Restauratiefondsplus-hypotheek.

11. Revolving Fund Duurzame Monumenten-Leningen

In 2024 zijn er geen mutaties geweest in het het Revolving Fund Duurzame Monumenten-Leningen.

12. Revolving Fund Duurzame Monumentenplus-Leningen

Vanuit het ministerie van OCW heeft er in 2024 een kapitaalstorting plaatsgevonden van 8,9 miljoen euro (2023: 7,5 miljoen euro) vanwege het grote aantal aanvragen.

13. Revolving Fund Duurzaamheidsleningen Rijksmusea

Dit Revolving Fund is ontstaan in 2024 en wordt gebruikt om laagrentende leningen te verstrekken aan een specifieke doelgroep, namelijk rijksmusea, ten behoeve van verduurzaming van de gebouwen waar de rijksmusea in zijn gehuisvest. Vanuit het ministerie van OCW hebben in 2024 twee kapitaalstortingen plaatsgevonden van in totaal 13,4 miljoen euro.

14. Revolving Fund Opengestelde Monumenten-Leningen

In 2024 is 25,6 miljoen euro van de Opengestelde Monumenten-Leningen teruggestort aan OCW, omdat deze leningen corona gerelateerd zijn en sinds juli 2022 niet meer worden verstrekt. Het totaal van de ontvangen stortingen (70 miljoen euro) minus de verstrekte leningen (44,4 miljoen euro) is teruggestort aan OCW.

15. Bestemmingsreserve IT-investeringen

Na goedkeuring van het ministerie van OCW is er in 2019 een bedrag van 4,3 miljoen euro onttrokken uit het bestemmingsfonds voor investeringen in het IT-landschap. Deze post valt gelijktijdig vrij met de gerelateerde afschrijvingen. In 2024 is 0,9 miljoen euro onttrokken uit het bestemmingsfonds voor de afschrijving van het IT-landschap, per 31-12-2024 is het saldo van de bestemmingsreserve 0.

16. Bestemmingsreserve liquidatie-uitkering Fondsenbeheer Nederland

Door de opheffing van Stichting Aandelen Fondsenbeheer Nederland in 2021 heeft het Restauratiefonds een deel van de liquidatie-uitkering ontvangen. De onttrekking van 1.975K euro in 2024 betreft een dotatie aan het sub-revolving fund het Cultuurfonds. Per 31-12-2024 is het saldo van de bestemmingsreserve 0.

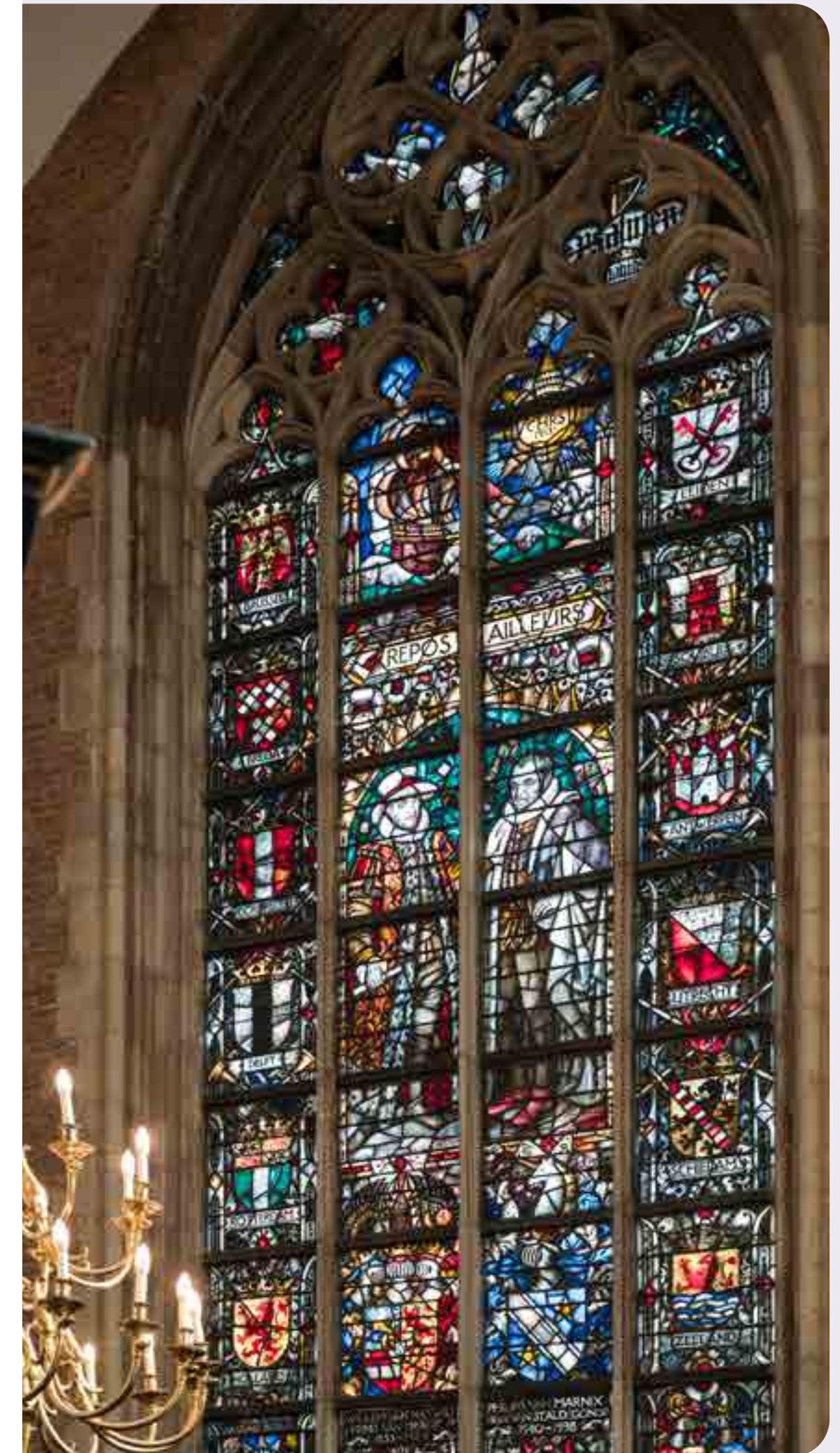
17. Bestemmingsreserve pilot BES-eilanden

In 2023 is een kapitaalstorting geweest van 1,0 miljoen euro. Dit betreft een pilot ter grootte voor het financieel ondersteunen van particuliere eigenaren van monumentale/ cultuurhistorisch waardevolle woningen op de BES-eilanden. Doel van de pilot is ten eerste het stimuleren van behoud en herstel van historische woningen op de BES-eilanden.

De verwachting is dat succesvolle projecten leiden tot meer vraag. Hiermee kan een proces van stads- en dorpsvernieuwing op gang gebracht worden. Het tweede doel is te experimenteren met een financieel instrument, specifiek voor particuliere woonhuiseigenaren. Deze doelgroep heeft moeilijk toegang tot financiering, met als huidige resultaat verloedering van woningen en daarmee het historische dorps- of stadsgezicht. Ten derde willen we hiermee bereiken dat dit deel van de woningvoorraad bereikbaar blijft voor de oorspronkelijke eilandbewoners die anders steeds meer in de verdrukking dreigen te komen.

18. Bestemmingsreserve vervanging financieringsplatform

Na goedkeuring van het ministerie van OCW is er in 2024 een bedrag van 4,1 miljoen euro gedoteerd aan de bestemmingsreserve vervanging financieringsplatform.

Langlopende schulden

19. Onderhandse leningen o/g

	Bedrag 2024	Rente	Bedrag 2023	Rente
(x EUR 1.000)				
Stand per 1 januari	311.750	0,89%	286.700	0,37%
Bij: opgenomen	97.000	3,02%	87.000	2,17%
Af: aflossingsverplichting < 1 jaar	-56.750	0,69%	-61.950	0,27%
Stand per 31 december	352.000	1,51%	311.750	0,89%

Voor de aangetrokken gelden is de Achterborgovereenkomst van de Nederlandse staat van toepassing. De aan de Achterborgovereenkomst te ontfanen zekerheid is voor de financiers gelijk aan het bedrag van de schuldrest per balansdatum. De maximum dekking onder de Achterborgovereenkomst is 500,0 miljoen euro (120,0 miljoen euro toename vanaf begin 2024). Over het meerdere van 380 miljoen euro moet 0,5% rente worden afgedragen aan het OCW.

De looptijden van de onderhandse leningen zijn als volgt:

- a. schuldrest met een looptijd >1 jaar en ≤5 jaar: 223,5 miljoen euro (gemiddelde rentevoet: 1,37%);
- b. schuldrest met een looptijd >5 jaar: 128,5 miljoen euro (gemiddelde rentevoet: 1,76%).

20. Regionale Restauratiefondsen

	Bedrag 2024	Bedrag 2023
(x EUR 1.000)		
Stand per 1 januari	95.507	75.909
Bij: gestort door samenwerkingspartners	6.000	19.536
rente	996	803
creditrente rekening-courant	1.196	1.115
Af: opgenomen	-92	-1.592
beheervergoeding	-382	-264
Stand per 31 december	103.225	95.507

Onder deze post vallen verschillende rekeningen-courant met partners (met name provincies en gemeenten) waarbij geen looptijd is afgesproken. Ultimo 2024 is er 71,7 miljoen euro (2023: 58,7 miljoen euro) aan Regionale Restauratiefonds-hypotheke verstrekt.

In 2024 is er door de volgende samenwerkingspartners 6,0 miljoen euro gestort:

- » Gelders Monumentenfonds 2023 (5,0 miljoen euro)
- » Maassterdam Monumentenfonds (1,0 miljoen euro)

In 2024 is er door de volgende samenwerkingspartners 0,1 miljoen euro opgenomen:

- » Standaard Regionaal Restauratiefonds Breda (0,1 miljoen euro)

21. Provinciale Cultuurfondsen voor Monumenten

	Bedrag 2024	Bedrag 2023
(x EUR 1.000)		
Stand per 1 januari	35.325	34.886
Bij: gestort door het Cultuurfonds	2.760	0
rente	485	444
creditrente rekening-courant	185	153
Af: beheervergoeding	-166	-158
Stand per 31 december	38.589	35.325

Onder deze post vallen verschillende rekeningen-courant met het Cultuurfonds waarbij geen looptijd is afgesproken. Ultimo 2024 is er 41,8 miljoen euro gestort in de provinciale Cultuurfondsen voor Monumenten waarvan 34,2 miljoen euro door het Cultuurfonds en 7,6 miljoen euro door de provinciale Cultuurfondsen voor Monumenten.

Ultimo 2024 is er 40,0 miljoen euro (2023: 37,3 miljoen euro) aan Cultuurfonds-hypotheken verstrekt, het aandeel van het Cultuurfonds is 33,2 miljoen euro (2023: 31,6 miljoen euro).

22. Subsidie-op-termijn

	Bedrag 2024	Rente	Bedrag 2023	Rente
(x EUR 1.000)				
Stand per 1 januari	3.741	4,39%	5.253	4,27%
Bij: rente	138		171	
Af: uitgekeerd	-1.315		-1.683	
Stand per 31 december	2.565	4,64%	3.741	4,39%

Onder de post subsidie-op-termijn vallen subsidies die door het Restauratiefonds worden uitbetaald na het verstrijken van een vastgestelde termijn van meerdere jaren. In 2019 zijn voor deze subsidieregeling de laatste voorlopige beschikkingen afgegeven waardoor deze post afloopt.

Kortlopende schulden

23. Onderhandse leningen o/g

	Bedrag 2024	Bedrag 2023
(x EUR 1.000)		
Stand per 1 januari	61.950	60.300
Af: afgelost	-61.950	-60.300
Bij: onderhandse leningen < 1 jaar	56.750	61.950
Stand per 31 december	56.750	61.950

Onderhandse leningen die komend jaar volledig worden afgelost.

24. Sim-subsidies

	Bedrag 2024	Bedrag 2023
(x EUR 1.000)		
Stand per 1 januari	105.253	84.571
Af: uitbetalingen	-68.531	-61.061
Bij: stortingen	83.029	81.743
Stand per 31 december	119.752	105.253

De Sim-subsidie betreft de Subsidie instandhouding rijksmonumenten. Deze instandhoudingssubsidie is bedoeld om het rijksmonument in goede staat te houden. De regeling bevordert sober en doelmatig onderhoud, waarbij de werkzaamheden worden uitgevoerd op basis van een 6-jarig instandhoudingsplan. Het moet gaan om een rijksmonument, dat voor deze regeling niet wordt beschouwd als woonhuis.

25. Overige kortlopende schulden

	Bedrag	Bedrag
(x EUR 1.000)	2024	2023
a. Nog uit te betalen subsidies	131.682	132.900
b. Rekening-courant gemeenten en provincies	7.168	7.425
c. Garantiefonds Rijksmusea	68.741	65.986
d. Garantiefondsen gemeenten	4.080	3.937
e. Terugontvangen subsidies	3.603	2.449
f. Vooruit ontvangen instellings- en overige subsidies	137	180
g. Overige schulden	1.379	1.708
h. Overlopende passiva	3.119	2.191
i. Vennootschapsbelasting	1.928	2.210
Stand per 31 december	221.837	218.976

25a. Nog uit te betalen subsidies

Subsidies worden uitbetaald aan de begunstigde op basis van declaraties of volgens een vooraf vastgesteld betaalritme (Uniform Subsidie Kader).

	Bedrag	Bedrag
(x EUR 1.000)	2024	2023
1. Subsidieregeling restauratie rijksmonumenten	12.211	14.919
2. Herbestemming	2.461	1.854
3. Rijksmonumenten Groningen	9.838	10.309
4. Rijksmonumenten Friesland	90	87
5. Woonhuisregeling	69.373	62.688
6. Iconische monumenten	29.378	33.678
7. Regeling Klinkend Erfgoed	586	1.357
8. Ontzorgingsprogramma verduurzamingsopgave	2.343	2.542
9. Boerderijenfonds	3.261	2.039
10. Provinciale subsidie Fryslân agrarisch- en niet agrarisch gebruik	2.141	3.427
Stand per 31 december	131.682	132.900

25b. Rekening-courant gemeenten en provincies

Rekening-courant faciliteiten met gemeenten en provincies, die per balansdatum een creditstand tonen.

25c. Garantiefonds Rijksmusea

Garantiefonds dat het ministerie van OCW heeft gevormd ter dekking van de risico’s van financieringen van rijksmusea. Verschillende rijksmusea zijn inmiddels leningen aangegaan bij de schatkist ten behoeve van investeringen in hun gebouwen.

25d. Garantiefondsen gemeenten

Door gemeenten bij het Restauratiefonds aangehouden garantie-fondsen ter dekking van eventuele verliezen op financieringen verstrekt onder gemeentegarantie.

25e. Terugontvangen subsidies

	Bedrag 2024	Bedrag 2023
(x EUR 1.000)		
Stand per 1 januari	2.449	2.056
Bij: lager vastgestelde subsidies	7.781	7.189
Af: terugontvangen subsidies	-6.615	-6.780
oninbare vorderingen	-12	-16
Stand per 31 december	3.603	2.449

De terugontvangen subsidies bestaan uit terugontvangen Rijks- en overige subsidies.

25f. Vooruit ontvangen instellings- en overige subsidies

Betreft het saldo van de vooruit ontvangen subsidies minus de uitnutting subsidies.

25g. Overige schulden

De overige schulden betreffen voornamelijk personeelsreserveringen.

25h. Overlopende passiva

Dit betreft voornamelijk nog te betalen rente aan lening verstrekkers en crediteuren.

25i. Vennootschapsbelasting

Betreft de schuld in het kader van de vennootschapsbelasting

Niet uit de balans blijken­de ver­plichtingen

ACTIVA	Bedrag 2024	Bedrag 2023
Leningen u/g (x EUR 1.000)		
Financiële vaste activa		
a. Restauratiefonds-hypotheken	867	1.108
b. Restauratiefondsplus-hypotheken	1.055	2.355
c. Duurzame Monumenten-Leningen	467	879
d. Duurzame Monumentenplus-Leningen	4.139	1.064
e. Regionale Restauratiefonds-hypotheken	2.334	2.746
f. Cultuurfonds-hypotheken	204	240
g. Aanvullende leningen	2.917	6.806
Stand per 31 december	11.983	15.198

PASSIVA	Bedrag 2024	Bedrag 2023
Onderhandse leningen o/g (x EUR 1.000)		
Reeds gecontracteerd maar nog niet ingegaan		
Leningen o/g	18.000	48.500
Verdeling leningen o/g (x EUR 1.000)		
Bank Nederlandse Gemeenten	18.000	35.000
Nederlandse Waterschapsbank	0	13.500
Totaal	18.000	48.500

Offertes

Bij offertes heeft het Restauratiefonds zich gecommitteerd tot het verstrekken van een lening, maar de lening is per jaareinde nog niet gepasseerd. Per 31 december 2024 zijn er geen leningen waarvan de akte wel is gepasseerd bij de notaris maar nog niet zijn ingegaan.

Reeds gecontracteerd, maar nog niet ingegane leningen o/g

Conform het Restauratiefonds Treasury Statuut mogen eigen liquiditeiten voor een periode van maximaal een jaar worden gebruikt voor het funden van aanvullende leningen, de zogenaamde Delayed Start Funding (DSF). In dit geval worden met externe financiële instellingen op maandelijkse basis leningen contracten afgesloten, maar de daadwerkelijke opname vindt dan pas over maximaal een jaar plaats. Per balansdatum zijn DSF verplichtingen aangegaan met de BNG voor 18 miljoen euro.

Bankgarantie

Het Restauratiefonds huurt vanaf 1 januari 2020 het pand aan de Utrechtseweg 12 in Amersfoort. Hiertoe is er een bankgarantie gesteld ten behoeve van de verhuurder. Deze bankgarantie betreft een bedrag van 44 duizend euro, te weten drie maanden huurpenningen. Dit staat op een geblokkeerde rekening.

Huurverplichtingen

De huurverplichting loopt tot en met 31 december 2026. Het huurcontract is opzegbaar met een opzegtermijn van 12 maanden. De huurtermijn is 235 duizend euro per jaar.

Leaseverplichtingen

Het Restauratiefonds is langlopende verplichtingen aangegaan voor operationele leasecontracten voor auto's. De totale leaseverplichting bedraagt 262 duizend euro, waarvan 76 duizend euro binnen één jaar.

Toelichting staat van baten en lasten

Over geheel 2024 is het saldo van baten en lasten, na mutatie bestemmingsfonds en -reserve, uitgekomen op 5,4 miljoen euro (2023: 8,2 miljoen euro). De belangrijkste verklaringen voor de toename van het resultaat ten opzichte van 2023 zijn:

- » Het renteresultaat is 1,2 miljoen euro lager.
- » De ontvangen behandelkosten zijn 0,2 miljoen euro hoger.
- » De overige baten zijn 2,1 miljoen euro hoger.
- » De personeelslasten zijn met 0,6 miljoen euro gestegen.
- » De mutatie voorziening insolventie is 0,6 miljoen euro lager.
- » De overige lasten zijn 0,7 miljoen euro hoger.
- » Hogere vennootschapsbelasting van 0,1 miljoen euro.
- » Hogere dotatie aan het bestemmingsfonds en -reserve van 3,1 miljoen euro.

26. Renteresultaat

	Gerealiseerd 2024	Begroting 2024	Gerealiseerd 2023
(x EUR 1.000)			
Laagrentende leningen Restauratiefonds-hypotheek	2.812	2.883	3.112
Laagrentende leningen Restauratiefondsplus-hypotheek	2.503	2.759	2.434
Laagrentende leningen Duurzame Monumenten-Lening	365	401	298
Laagrentende leningen Duurzame Monumentenplus-Lening	1.099	1.204	789
Laagrentende leningen Opengestelde Monumenten-Lening	425	414	438
Aanvullende leningen	6.887	6.626	8.181
Overige leningen	3	32	1
Totaal renteresultaat	14.094	14.319	15.253

Het renteresultaat van het Restauratiefonds (verstrekte leningen aan monumenteigenaren) is in 2024 met circa 1,2 miljoen euro afgenomen ten opzichte van 2023. De rentebaten zijn gestegen met 1,3 miljoen euro. De rentelasten zijn sterk toegenomen tot 4,5 miljoen euro (2023: 2,1 miljoen euro). De stijging van de rentelasten wordt veroorzaakt doordat de aangetrokken leningen sterk zijn gestegen gedurende 2024. Voorheen werden leningen voornamelijk aangetrokken met DSF (delayed start funding), maar nu de ruimte binnen de achterborg is opgehoogd worden leningen per direct aangetrokken en stijgen de rentelasten ook per direct. Tot 2023 werden de rentelasten depot weergegeven onder de lasten in het renteresultaat. Vanaf 2024 worden de rentelasten depot in aftrek genomen op de rentebaten, deze aanpassng is ook gemaakt voor de vergelijkende cijfers.

27. Ontvangen behandelingskosten

(x EUR 1.000)	Gerealiseerd 2024	Begroting 2024	Gerealiseerd 2023
Behandelingskosten financieringen	1.155	900	930
Totaal ontvangen behandelingskosten	1.155	900	930

De ontvangen behandelingskosten zijn kosten die aan klanten in rekening worden gebracht door het opstellen van offertes. Er zijn verschillende tarieven voor de verschillende diensten (eigenaar-bewoner en eigenaar-verhuurder). Voor zakelijke financieringen wordt er 1,0% berekend voor leningen tot 1 miljoen euro, voor leningen groter dan 1 miljoen euro geldt er over het meerdere een tarief van 0,5%. Voor de Monumenten-hypothek wordt over alle leningen een tarief van 1,0% berekend.

28. Overige baten en lasten

(x EUR 1.000)	Gerealiseerd 2024	Begroting 2024	Gerealiseerd 2023
Koersresultaat	354	0	17
Rentebaten en lasten op banktegoeden	13.797	11.200	11.524
Creditrente rekening-courant	-2.327	0	-2.171
Debetrente rekening-courant	93	0	54
Instellings- en overige subsidies	47	0	475
Beheervergoeding	551	375	422
Overige baten	164	192	271
Totaal overige baten	12.679	11.767	10.592

De overige rentebaten zijn 2,3 miljoen hoger dan in 2023. Dit is deels het resultaat van het niet meer toepassen van DSF. De overige rentebaten heeft betrekking op rente op deposito's (7,8 miljoen 2023: 6,0 miljoen euro) en rente over liquide middelen bij MINFIN en Rabobank (6,0 miljoen 2023: 5,5 miljoen euro).

Er is over de uitstaande rekening-courant saldi 2,3 miljoen euro creditrente vergoed (2023: 2,2 miljoen euro). Over de rekening-courant posities met een negatief saldo is er 93K euro aan debetrente gerealiseerd (2023: 54K euro). Over de rekening-couranten met het ministerie van OCW is geen rente verschuldigd of te vorderen.

De beheervergoeding wordt berekend over de regionale Restauratiefonds-hypotheke en de overige laagrentende leningen over de uitstaande restschuld per balansdatum (0,5% over uitstaande restschuld). In 2024 is er een beheervergoeding van 0,6 miljoen euro gerealiseerd.

29. Personeelslasten

(x EUR 1.000)	Gerealiseerd 2024	Begroting 2024	Gerealiseerd 2023
a. Salarissen	5.850	6.313	5.433
b. Pensioenpremie	587	581	425
c. Sociale lasten	943	1.065	761
d. Inleenkrachten	2.102	2.383	2.280
e. Overige personeelslasten	607	391	583
Totaal personeelslasten	10.089	10.733	9.482

Gemiddeld zijn er in 2024 82,7 fte (intern: 68,4 fte en extern: 14,3 fte) werkzaam voor het Restauratiefonds (2023: gemiddeld 73,6 intern: 59,7 fte en extern: 13,9 fte).

De personeelslasten zijn in 2024 met 0,6 miljoen euro toegenomen ten opzichte van 2023. De salarissen zijn toegenomen door de stijging van het gemiddeld aantal fte en de indexatie/verhogingen van lonen. De kosten voor inleenkrachten zijn in 2024 afgenomen met 0,2 miljoen euro.

Het pensioen van de medewerkers van het Restauratiefonds is bij verzekeringsmaatschappij Zwitserleven ondergebracht. Het Restauratiefonds heeft een beschikbare premieregeling op basis van een leeftijdsafhankelijke staffel, het beleggingsrisico ligt bij de deelnemers. Het pensioengevend salaris bedraagt 12 maal het maandsalaris plus 8,33% vakantiegeld. De werknemersbijdrage is 4,8% van de pensioengrondslag.

30. Mutatie voorziening insolventie

(x EUR 1.000)	Gerealiseerd 2024	Begroting 2024	Gerealiseerd 2023
Mutatie voorziening insolventie	35	-1.500	-527
Totaal mutatie voorziening	35	-1.500	-527

De mutatie voorziening insolventie zoals hierboven weergegeven is niet hetzelfde bedrag als de mutatie in de voorziening in de lening portefeuille doordat er ook een oninbare vordering (155 duizend euro) is afgeboekt in 2024. Voor de mutaties in de voorziening zie het overzicht leningportefeuille.

31. Overige bedrijfslasten

(x EUR 1.000)	Gerealiseerd 2024	Begroting 2024	Gerealiseerd 2023
Bestuurskosten	92	90	88
Communicatiekosten	247	324	266
E-business	146	140	122
Marketingkosten	10	65	25
Advieskosten	654	1.025	653
IT lasten	1.831	1.781	1.853
Algemene kosten	540	751	398
Onderzoekskosten	13	121	20
Huisvestingskosten	459	466	437
Afschrijvingskosten IT-investeringen	963	963	963
Afschrijvingskosten materiële vaste activa	97	70	40
Projectkosten	1.171	2.000	686
Totaal overige lasten	6.223	7.796	5.551

In 2024 zijn de overige lasten met 0,7 miljoen euro toegenomen. De toename is voornamelijk veroorzaakt door hogere project lasten (0,5 miljoen euro), een groot deel van de projectkosten heeft betrekking op vervanging van het financieringsplatform (0,8 miljoen euro). Daarnaast zijn de algemene kosten ook gestegen in vergelijking met 2023 (+0,1 miljoen) en zijn de afschrijvingskosten ook toegenomen.

32. Vennootschapsbelasting

	Gerealiseerd 2024	Begroting 2024	Gerealiseerd 2023
(x EUR 1.000)			
Resultaat voor belastingen	11.650	6.957	11.216
Totaal fiscaal resultaat	11.650	6.957	11.216
Vennootschapsbelasting	2.992	1.800	2.854
Effectieve belastingdruk	25,7%	25,9%	25,4%

In 2024 bedraagt het VPB tarief 19% tot 200.000 euro en 25,8% over het meerdere, dit is hetzelfde tarief als in 2023.

33. Bestemmingsfonds en -reserve onttrekking

In 2024 is de afschrijving van het IT-landschap vanuit de bestemmingsreserve IT-investering onttrokken (870k).

	Gerealiseerd 2024	Begroting 2024	Gerealiseerd 2023
(x EUR 1.000)			
Bestemmingsreserve IT-investeringen	870	858	858
Bestemmingsreserve liquidatie-uitkering Fondsenbeheer Nederland	0	0	25
taal bestemmingsfonds en -reserve onttrekking	870	858	883

In 2024 is de afschrijving van het IT-landschap vanuit de bestemmingsreserve IT-investering onttrokken (870k).

34. Bestemmingsfonds en -reserve dotatie

	Gerealiseerd 2024	Begroting 2024	Gerealiseerd 2023
(x EUR 1.000)			
Bestemmingsreserve liquidatie-uitkering Fondsenbeheer Nederland	-6	0	0
Bestemmingsreserve vervanging financieringsplatform	-4.100	0	0
Bestemmingsreserve pilot BES-eilanden	0	0	-1.000
Totaal dotatie bestemmingsfonds en -reserve	-4.106	0	-1.000

Rapportage Wet Normering Topinkomens (WNT)

De WNT is van toepassing op Stichting Nationaal Restauratiefonds. Het toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2024 233.000 euro (2023: 223.000 euro).

	U. Özcan	U. Özcan	M.J.P.G. Nouwen
	Directeur / Bestuurder	Directeur / Bestuurder	Directeur / Bestuurder
Functiegegevens			
Aanvang en einde functievervulling	01-01-2024 31-12-2024	10-01-2023 31-12-2023	01-01-2023 09-01-2023
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	0,97	0,5
(Fictieve) Dienstbetrekking	ja	ja	ja
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	215.911	154.557	5.127
Beloningen betaalbaar op termijn (pensioen)	16.115	14.220	394
Totaal bezoldiging	232.026	168.777	5.521
Toepasselijke WNT-maximum	233.000	210.251	2.749
Motivering indien overschrijding	n.v.t.	n.v.t.	Uitbetaalde vakantietoeslag en niet genoten verlofuren
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

- De verhoging in 2024 ten opzichte van 2023 heeft voornamelijk betrekking op:
- Toename van het brutosalaris (inclusief vakantiegeld, 13e maand en persoonlijk keuzebudget) per 1 januari 2024.
 - Verschuivingen tussen 2023 en 2024, vanwege de 13e maand en het kopen van verlofuren.

De WNT-norm van toezichthoudende organen is gehanteerd. De vergoeding aan de leden van de raad van toezicht inclusief vergoeding voor gemaakte kosten (exclusief btw) bedraagt over 2024:

	F.A. Felten	B.N.W. de Bont	M.J.P.G. Nouwen	T. Chebti	C. Portegies
	Voorzitter	Vice voorzitter	Lid	Lid	Lid
Functiegegevens					
Aanvang en einde functievervulling	01-01-2024 31-12-2024	01-01-2024 31-12-2024	01-01-2024 31-12-2024	01-01-2024 31-12-2024	01-01-2024 31-12-2024
Bezoldiging					
Bezoldiging	24.934	15.303	19.835	19.835	12.467
Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Totaal bezoldiging	24.934	15.303	19.835	19.835	12.467
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	34.950	23.300	23.300	23.300	23.300
Motivering indien overschrijding	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Conclusie

In het kader van de WNT wordt vermeld dat het Restauratiefonds in 2024 geen functionarissen in dienst heeft gehad, waarvan het belastbaar jaarloon uitsteeg boven de vastgestelde normbedragen die van toepassing zijn voor een desbetreffende stichting.

De vergoeding aan de leden van de raad van toezicht inclusief vergoeding voor gemaakte kosten (exclusief btw) bedraagt over 2023:

	W.J. Maas	F.A. Felten	F.A. Felten	J. Klijnsma	M.J.P.G. Nouwen	T. Chebti	B.N.W. de Bont	C. Portegies
Functiegegevens	Voorzitter	Lid	Voorzitter	Vice voorzitter	Lid	Lid	Vice voorzitter	Lid
Aanvang en einde functievervulling	01-01-2023 25-04-2023	01-04-2023 25-04-2023	26-04-2023 31-12-2023	01-01-2023 16-02-2023	10-01-2023 31-12-2023	01-01-2023 31-12-2023	01-01-2023 31-12-2023	01-04-2023 31-12-2023
Bezoldiging								
Bezoldiging	7.893	822	15.951	2.422	18.836	18.836	14.083	8.880
Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Totaal bezoldiging	7.893	822	15.951	2.422	18.836	18.836	14.083	8.880
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	10.539	1.527	16.801		21.750	22.300	22.300	16.801
Motivering indien overschrijding	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2023 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

Ondertekening van de jaarrekening

De jaarrekening van het Nationaal Restauratiefonds is opgesteld door het bestuur op 3 april 2025.

Origineel getekend door:

Uğur Özcan
directeur-bestuurder

Raad van toezicht

De jaarrekening is vastgesteld door de raad van toezicht op 22 april 2025

Origineel ondertekend door:

Floor Felten

Christel Portegies

Boudewijn de Bont

Rico Niesten

Tamim Chebti

Overige gegevens

Bestemming Saldo baten en lasten na mutatie bestemmingsfonds en -reserve van boekjaar 2024

De jaarrekening, zoals opgemaakt door het bestuur op 3 april 2025, en de door het bestuur voorgestelde winstbestemming verwerkt in de jaarrekening, zijn besproken in en ongewijzigd vastgesteld door de raad van toezicht in haar vergadering van 22 april 2025. Het saldo baten en lasten na mutatie bestemmingsfonds en -reserve van boekjaar 2024 ten bedrage van 5,4 miljoen euro is volledig ten gunste van de algemene reserve Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheek (Sub-Revolving Fund Caribisch deel van het Koninkrijk) gedoteerd.

Gebeurtenissen na balansdatum

Vanwege hoge productie nieuwe leningen bij laagrentende rijksfondsen staan deze eind 2024 qua beschikbare middelen op een laag niveau. Begin 2025 heeft dit geresulteerd in een kapitaalstorting van 25 miljoen euro van het ministerie van VRO en 5 miljoen euro van het ministerie van OCW voor het verstrekken van leningen voor verduurzaming van niet-woonhuis rijksmonumenten. Daarnaast heeft Restauratiefonds toestemming gekregen om een transfer te doen van 40 miljoen euro vanuit het Revolving Fund Restauratiefonds-hypotheek, zodat deze ingezet kunnen worden waar de behoefte het grootst is (restauratie en verduurzaming van grote monumenten). In combinatie met de begin 2024 verhoogde garantstelling voor aanvullende leningen is Restauratiefonds in staat om de begrote 2025 productie (120 miljoen euro) te realiseren. Er hebben geen andere gebeurtenissen na balansdatum plaatsgevonden, die vermeld moeten worden in de jaarstukken.

Controleverklaring

Controle verklaring accountant

Aan: de raad van toezicht van Stichting Nationaal Restauratiefonds

A. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2024

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2024 van Stichting Nationaal Restauratiefonds te Amersfoort gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Nationaal Restauratiefonds per 31 december 2024 en van het resultaat over 2024 in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 ‘Organisaties zonder winststreven’ en de bepalingen krachtens de WNT.

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2024;
2. de staat van baten en lasten over 2024; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie ‘Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening’.

Wij hebben onze controle uitgevoerd in overeenstemming met het Controleprotocol Wet normering topinkomens (WNT) 2024.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Nationaal Restauratiefonds zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege evt. dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

B. Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie, naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

De andere informatie bestaat uit:

1. Voorwoord;
2. Kerncijfers;
3. Ons verhaal;
4. Maatschappelijke impact;
5. Mens & Organisatie;
6. Raad van toezicht;
7. Risicomanagement; en
8. Financiële gegevens.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- » met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- » alle informatie bevat die op grond van de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 ‘Organisaties zonder winststreven’ en de bepalingen krachtens de WNT is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het verslag van het bestuur in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 ‘Organisaties zonder winststreven’ en de bepalingen krachtens de WNT.

C. Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de in Nederland geldende RJ-Richtlijn 640 ‘Organisaties zonder winststreven’ en de bepalingen van en krachtens de WNT. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur nood-zakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het

evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;

- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin

opgenomen toelichtingen; en

- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de raad van toezicht dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de raad van toezicht over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Apeldoorn, 22 april 2025

Forvis Mazars N.V.
S. van der Worp MSc RA